

กว้างขวางวิถี

ศึกษา ศึกษา ศึกษา

มานุษยวิทยาดนตรี
กับศาสตร์ที่เกี่ยวข้อ

เจอร์ราร์ด พี ไคค์ เขียน
ธรรศ อัมโร เปา

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University Publishing House
www.nupress.grad.nu.ac.th

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University Publishing House

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร 99 หมู่ 9 อาคารมหาธรรมราชา ชั้น 1 มหาวิทยาลัยนเรศวร
ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000 โทร. 0 5596 8833-8836 E-mail : nuph@nu.ac.th

www.nupress.grad.nu.ac.th สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร @nupress

สงวนลิขสิทธิ์ ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร ห้ามทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชนไม่ว่าส่วนใด
ส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าในรูปแบบใด ๆ นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร เท่านั้น

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

โดศ, เจอรัลด์ พี.

ก๊วยย่างวิตินตริล้านนา : มานุษยวิทยาคณิตกับสารัตถะที่เกี่ยวข้อง.-- พิษณุโลก : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2569.
618 หน้า.

1. ดนตรี -- ไทย (ภาคเหนือ). I. ธรศ อัมโร, ผู้แปล. II. ชื่อเรื่อง.

780.9593

ISBN 978-616-426-410-6

ISBN (e-book) 978-616-426-411-3

สพน. 157

ราคา 740 บาท

พิมพ์ครั้งแรก มีนาคม พ.ศ. 2569

จัดพิมพ์โดย สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร

- วางจำหน่ายที่
1. ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ถนนพญาไท แขวงวังใหม่ เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330 โทร. 0 2218 9812
 2. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900 โทร. 0 2579 0113
 3. ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ถนนพระจันทร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ 10200 โทร. 0 2613 3899
 4. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร อาคารมหาธรรมราชา จังหวัดพิษณุโลก 65000 โทร. 0 5596 8833-8836

ประธานกองบรรณาธิการ รองศาสตราจารย์ ดร.วัฒนา พัดเกตุ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

- รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยรัตน์ มदनาค • รองศาสตราจารย์ ดร.ธนัชสินทร์ พูนใหญ่ชัยพัฒน์ •
รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดา สมกุล • รองศาสตราจารย์ ดร.ภณ วชิระนิเวศ •
รองศาสตราจารย์ ดร.ธวัชชัย เมธีวีรัญญ • ศาสตราจารย์ ดร. พญ.สุรชาติพงษ์พงษ์เจริญ •
ศาสตราจารย์ ดร.สุทิสา ถาน้อย • รองศาสตราจารย์ ดร.นิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์ •
รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย วิทยาอารีย์กุล • รองศาสตราจารย์ ดร.ชุลีกร ด้านยุทธศิลป์ •
ศาสตราจารย์ ดร.อัญชลี สิงห์น้อย วงศ์วัฒนา • ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยพงษ์ สำเนียง •
ผู้ช่วยศาสตราจารย์จรรยาธิกร์ สุวัฒน์ • ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชมนาด อินทามรรักษ์ •
พัชรี ท้วมใจดี • นวิพรรณ ตันติพลผล • สรญา แสงเย็นพันธ์

ประสานงาน

ภัคคีณี เทิดสิทธิกุล

ฝ่ายขาย/การเงิน

มลथा โพธิ์เงิน • วสันต์ มาสวัสดิ์

ออกแบบปก

สรญา แสงเย็นพันธ์

ออกแบบรูปเล่ม

สัญญา จันทา

พิมพ์ที่

บริษัท กู๊ดเฮด ฟรันท์ดีจิ่ง แอนด์ แพคเกจจิ้ง กรุ๊ป จำกัด 6/1 ซอยเสรีไทย 58 แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร

สำนักพิมพ์นี้เป็นสมาชิกสมาคมผู้จัดพิมพ์
และผู้จำหน่ายหนังสือแห่งประเทศไทย
<https://pubat.or.th>

พิมพ์บน
กระดาษคุณภาพ
กระดาษรีไซเคิล
กระบวนการผลิต
ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

@nupress

สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

กรณีต้องการสั่งซื้อหนังสือปริมาณมาก หรือเข้าชั้นเรียนติดต่อได้ที่ฝ่ายจัดจำหน่ายสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนเรศวร
โทร. 0 5596 8836 Email : nuph@nu.ac.th

คำนำผู้แปล

บ่ายวันหนึ่งในปี พ.ศ. 2559 ขณะที่ผู้แปลกำลังหาข้อมูลเพื่อเขียนงานวิจัยระดับปริญญาเอกอยู่ที่สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเดอแรม สหราชอาณาจักร (Durham University, UK) ก็ได้ทราบข่าวที่น่ายินดีจากอาจารย์อานันท์ นาคคง ผ่านทางเฟซบุ๊กว่า อาจารย์สงกรานต์ สมจันทร์ ซึ่งเป็นอาจารย์สอนดนตรีอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ได้เดินทางไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อนำข้อมูลดนตรีล้านนาที่นักมานุษยวิทยาดนตรีชาวอเมริกันผู้หนึ่งได้เก็บรวบรวมไว้เมื่อ 60 ปีก่อน กลับมาจัดทำระบบคลังข้อมูลออนไลน์ชื่อว่า “*หอจดหมายเหตุดนตรีล้านนา เจอรัลด์ ไซค์*” ที่เชื่อมโยงอยู่กับ “โครงการดนตรีล้านนาปักบ้าน” ซึ่งอาจารย์สงกรานต์ สมจันทร์ เป็นผู้ริเริ่ม โดยมีผู้ให้ความสนใจโครงการดังกล่าวเป็นจำนวนมากในเวลาต่อมาผู้แปลจึงได้ทราบว่านักมานุษยวิทยาดนตรีชาวอเมริกันผู้นั้นมีชื่อว่า เจอรัลด์ พี ไคค์ (Gerald P. Dyck) และหลังจากที่อาจารย์อานันท์ นาคคง ได้โพสต์ปกหนังสือ *Musical Journeys in Northern Thailand : adventures in ethnomusicology and other miscellaneous music making* ที่เจอรัลด์ พี ไคค์ แต่งขึ้นในปี พ.ศ. 2553 ผ่านทางสื่อโซเชียลมีเดีย ผู้แปลจึงสนใจเนื้อหาของหนังสือโดยทำการสืบค้นจนกระทั่งสามารถแนะนำให้ทางสำนักหอสมุดของมหาวิทยาลัยจัดหาและสั่งซื้อหนังสือเล่มนี้บรรจุไว้บนชั้นหนังสือดนตรีได้สำเร็จและเมื่อผู้แปลนำหนังสือไปใช้เป็นข้อมูลอ้างอิงในงานวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกจึงพบว่าเนื้อหาสามารถเปิดประเด็นให้กับข้อค้นพบของงานภาคสนามด้านมานุษยวิทยาดนตรีได้อย่างดียิ่ง กล่าวได้ว่าผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ เป็นบุคคลที่ควรเคารพยกย่อง และเป็นแรงจูงใจให้ผู้แปลติดต่ออาจารย์สงกรานต์เพื่อขออีเมลอาจารย์เจอรัลด์ พี ไคค์

อาจารย์เจอรัลด์ พี ไคค์ เป็นชายสูงอายุที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา ระหว่างที่อีเมลติดต่อกันนั้นผู้แปลได้แจ้งอาจารย์เจอรัลด์ว่ากำลังเขียนวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านร่วมสมัยในภาคเหนือของประเทศไทย และขออนุญาตนำข้อมูลในหนังสือของอาจารย์มาเป็นแหล่งอ้างอิง อาจารย์เจอรัลด์อนุญาตและกล่าวว่าท่านดีใจที่ทราบว่ายังมีนักวิชาการอีกคนหนึ่งที่สนใจนำข้อมูลของตนไปใช้ประโยชน์ ต่อมาหลังจากที่ผู้แปลติดต่อกับอาจารย์เจอรัลด์ได้ระยะหนึ่ง จึงขออนุญาตเดินทางไปเยี่ยมเยียน

อาจารย์เพื่อจะได้กราบสวัสดีอาจารย์เป็นการส่วนตัว อาจารย์จึงพูดติดตลกว่า “ถึงไม่ยอมมาผมก็จะบอกให้มาครับ แล้วอย่าลืมเตรียมอุปกรณ์มาบรรจุข้อมูลด้วยนะ กระเป๋าเดินทางนะไม่ต้องใส่อะไรมาเยอะหรอก เต็มขากลับมันจะเต็มเอง” อีกไม่นานผู้แปลจึงออกเดินทางจากสหราชอาณาจักรไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นช่วงเวลาหนึ่งเดือนก่อนสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับมายังประเทศไทย เมื่อถึงที่หมายอาจารย์เจอร์ราร์ดท่านกรุณาขับรถไปรับที่สนามบินบอสตัน จากนั้นจึงนำเข้าพักบ้านของท่านในแถบชานเมืองแอตโซเซนต์นอร์มรีน ระหว่างนั้นผู้แปลก็ได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากคุณเฮลเก้ (Helga) ภรรยาคนปัจจุบันของอาจารย์เจอร์ราร์ดและกุนนาร์ (Gunnar) บุตรชายของคุณเฮลเก้ บ่ายวันหนึ่ง อาจารย์เจอร์ราร์ดได้เรียกผู้แปลเข้าไปคุยในห้องทำงานและมอบข้อมูลดนตรีภาคสนามทั้งหมดที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ แผ่นซีดี หรือข้อมูลเสียง ซึ่งผู้แปลได้รับมอบไว้ด้วยความยินดี เพียงแต่นึกขึ้นในใจว่าจะขอเก็บข้อมูลเหล่านั้นไว้เป็นส่วนตัวและจะไม่นำไปเผยแพร่ทางสื่อใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะอาจทำให้ซ้ำซ้อนกับ **หอจดหมายเหตุดนตรีล้านนาเจอร์ราร์ด ไค้** ที่อาจารย์สงกรานต์เป็นผู้ก่อตั้ง

ผู้แปลสำเร็จการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทยแต่ก็ยังส่งอีเมลติดต่อกับอาจารย์เจอร์ราร์ดอย่างสม่ำเสมอ และหลังจากที่ได้อ่านหนังสือซ้ำหลายรอบจึงพบว่า หนังสือเล่มนี้ไม่ได้มีเพียงข้อมูลวัฒนธรรมดนตรีล้านนาแต่ยังมีเรื่องราวดนตรีในมิติอื่น ๆ ซึ่งผู้แปลคิดว่าเป็นประโยชน์ต่อวงการดนตรีของประเทศไทยอย่างยิ่ง จึงเป็นที่มาของความพยายามที่จะแปลหนังสือ *Musical Journeys in Northern Thailand : adventures in ethnomusicology and other miscellaneous music making* เป็นฉบับภาษาไทย ประการที่หนึ่ง ก็เพื่อเผยแพร่คุณงามความดีและประกาศคุณูปการของอาจารย์เจอร์ราร์ด พี ไค้ ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ประการที่สอง ผู้แปลมั่นใจว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นแหล่งอ้างอิงชั้นเยี่ยมและสามารถสร้างประโยชน์แก่วงวิชาการดนตรีของประเทศไทย โดยไม่เพียงแต่ในแวดวงดนตรีพื้นบ้านล้านนาแต่รวมไปถึงเป็นข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ดนตรีตะวันตกและดนตรีในศาสนจักรของประเทศไทยอีกด้วย ผู้แปลได้อีเมลไปหาอาจารย์เจอร์ราร์ด เพื่อบอกกล่าววัตถุประสงค์และขออนุญาตแปลหนังสือ *Musical Journeys in Northern Thailand : adventures in ethnomusicology and other miscellaneous music making*

เป็นภาษาไทย โดยไม่ทราบเลยว่า อีเมลฉบับนั้นจะเป็นฉบับสุดท้ายที่ส่งถึงอาจารย์เจอร์ราร์ดขณะที่อาจารย์ยังมีชีวิตอยู่ เนื่องจากหนึ่งสัปดาห์หลังจากที่อาจารย์เจอร์ราร์ดส่งอีเมลกลับมาพร้อมคำตอบรับให้ความยินยอม ท่านก็ได้เสียชีวิตลงด้วยอาการสงบหนึ่ง การจากไปของบุคคลสำคัญที่ชื่อเจอร์ราร์ด พี ไคค์ นับเป็นความสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของวงการดนตรี เราได้สูญเสียบุคคลผู้ที่เป็นกุญแจสำคัญที่เชื่อมโยงสังคมวัฒนธรรมล้านนาจากอดีตสู่ปัจจุบัน ผู้ซึ่งสามารถพิเคราะห์ดนตรีล้านนาผ่านมุมมองนักวิชาการตะวันตก ผู้ที่เข้าใจ มีหัวใจรัก และรักษในความเป็นคนเมืองอย่างแท้จริง

ถึงแม้อาจารย์เจอร์ราร์ดได้จากเราไปแล้ว แต่กระนั้นก็ได้ทิ้งมรดกทางภูมิปัญญาที่หาค่ามิได้ไว้ โดยถ่ายทอดลงบนแผ่นกระดาษของหนังสือ *Musical Journeys in Northern Thailand : adventures in ethnomusicology and other miscellaneous music making* ที่เปี่ยมด้วยเนื้อหาองค์ความรู้ครบถ้วนในทุกมิติวัฒนธรรมของมรดกทางภูมิปัญญาซึ่งในที่นี้ก็คือสาระทางวิชาการที่บรรจุอยู่ในหนังสืออันทรงคุณค่าที่ผู้แปลให้ชื่อเป็นภาษาไทยว่า **ก้าวอย่างวิถีดนตรีล้านนา : มนุษยวิทยาดนตรีกับสารัตถะที่เกี่ยวข้อง** หลายครั้งขณะที่ผู้แปลกำลังนั่งแปลหนังสือ อยู่ ๆ น้ำตาก็ไหลออกมาโดยไม่รู้ตัว ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นน้ำตาแห่งความคิดถึงและความซาบซึ้งกับเนื้อหาสาระที่อาจารย์เจอร์ราร์ดได้ประมวลขึ้นเพื่อมอบไว้เป็นเกร็ดความรู้แก่ผู้ที่สนใจเรื่องราวชีวิตและประสบการณ์ของนักวิชาการดนตรีชาวอเมริกันผู้มีชื่อว่าเจอร์ราร์ด พี ไคค์ (Gerald P. Dyck)

ผู้แปลพบว่า สามารถแบ่งเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้ได้ตามช่วงเวลาที่เชื่อมโยงกับอัตชีวประวัติและประสบการณ์ทำงานของอาจารย์เจอร์ราร์ด ดังนี้

ตอนที่ 1 ชีวิตและประสบการณ์ก่อนเดินทางไปยังจังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ชีวิตและประสบการณ์ในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา

ตอนที่ 3 ชีวิตและประสบการณ์หลังจากเดินทางออกจากประเทศไทย

แต่กระนั้นสามารถแบ่งเนื้อหาของหนังสือเชิงสาระความรู้ที่ได้จากการอ่านได้เป็น 5 สาระความรู้ ดังนี้

สาระที่ 1 เรื่องราวชีวิตส่วนตัว ครอบครัว และเพื่อน

สาระที่ 2 วัฒนธรรมดนตรีล้านนา

สาระที่ 3 ดนตรีคริสตจักรเพรสไบทีเรียนในดินแดนล้านนา

สาระที่ 4 ดนตรีทดลอง และแนวทางการประพันธ์ดนตรีสมัยศตวรรษที่ 20
สาระที่ 5 แก่นความรู้ด้านมานุษยวิทยาดนตรี

ผู้แปลหวังเป็นอย่างยิ่งว่า *ทิวทัศน์วิถีดนตรีล้านนา : มานุษยวิทยาดนตรี
กับสารัตถะที่เกี่ยวข้อง (Musical Journeys in Northern Thailand :
adventures in ethnomusicology and other miscellaneous music
making)* เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจประวัติศาสตร์ดนตรีในสังคมวัฒนธรรม
ล้านนารวมถึงเนื้อหาสาระทางดนตรีที่เชื่อมโยงอยู่กับประสบการณ์ของอาจารย์
เจอร์ราร์ด พี ไคค์ ผู้แต่งหนังสือ และเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านมุมมอง
อันลึกซึ้งจากการฝังตัวอยู่ในวัฒนธรรมดนตรีล้านนาและสามารถนำมาอภิปรายได้
อย่างแยบยล หนังสือเล่มนี้จึงเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจดนตรีล้านนา ดนตรีในศาสนจักร
และสาระอื่น ๆ ผ่านทางอัตชีวประวัติและผลงานของชายอเมริกันผู้ยิ่งใหญ่นามว่า
เจอร์ราร์ด พี ไคค์

ธรรศ อัมโร

สารบัญ

อาร์มลก	ก่อนวิถีแห่งเหตุและผลทางวิทยาศาสตร์.....	ก
อาร์มลก	ตีพิมพ์ครั้งที่ 2	ง
บทที่ 1	วัยเด็กและช่วงชีวิตแห่งการเรียนรู้ (พ.ศ. 2482-2503).....	1
บทที่ 2	บทชีวิต ณ จังหวัดเชียงราย (พ.ศ. 2503-2506).....	15
บทที่ 3	จากเมืองเอลคาร์ตสู่นิวออร์ก (พ.ศ. 2506-2510).....	39
บทที่ 4	บทชีวิต ณ จังหวัดเชียงใหม่ : สอนดนตรีโบสถ์.....	49
บทที่ 5	บทชีวิต ณ จังหวัดเชียงใหม่ : เส้นทางมานุษยวิทยาดนตรี	59
บทที่ 6	สถาบันศาสนศาสตร์ไทย-เคาะประตูสู่ความรู้ใหม่	71
บทที่ 7	งานประชุมวิชาการสมาคมักมานุษยวิทยาดนตรี ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย	83
บทที่ 8	ดนตรีวาระพิเศษในงานวันคริสต์มาสของสถาบันศาสนศาสตร์ไทย ...	91
บทที่ 9	เดวิด มอร์ตัน กับผลิตผลแห่งความร่วมมือ-ธันวาคม พ.ศ. 2512	99
บทที่ 10	นายน้อย ณ คำป็น กับหนังกลองแฉวผืนใหม่.....	113
บทที่ 11	นายน้อยกับกลองปงโป้ง.....	129
บทที่ 12	พ่อลูกสายเลือดนักทำกลอง	137
บทที่ 13	นายทิพย์-ช่างทำปี่ซอ	147
บทที่ 14	เพลงร้องชาวล้านนา (คนเมืองเหนือ).....	159
บทที่ 15	พ่อหนานตาผู้มีปากเป็นเอกกับลูกชายที่เคยสาปสูญ -เมษายน พ.ศ. 2513.....	173
บทที่ 16	สำนวน การเล่นคำ ปริศนาคำทาย และกลอนสัมผัสของชาวล้านนา..	185

บทที่ 17	วรรณกรรมเรื่องสั้น “เจ๊ย”-การผสมผสานระหว่างหลักศีลธรรม กับเรื่องลามกจกเปรต.....	207
บทที่ 18	พิณเป็ยะ เครื่องดนตรีที่กำลังสาปสูญ.....	215
บทที่ 19	ขอเป็นส่วนหนึ่งในการธำรงรักษาพิณเป็ยะ	233
บทที่ 20	พวกเขาก็เหมือนผู้รับใช้เช่นกัน.....	253
บทที่ 21	นายน้อยและวงปีพาทย์ล้านนากับงานพ็อนผีประจำหมู่บ้าน.....	275
บทที่ 22	ดนตรีพิธิศพ ณ จังหวัดเชียงใหม่.....	285
บทที่ 23	งานเทศกาลหมู่บ้าน ณ อำเภอแมริม-สิงหาคม พ.ศ. 2513.....	295
บทที่ 24	พิธิเฉลิมฉลองเสาอินทขิล ณ วัดเจติยหลวง.....	303
บทที่ 25	ถนนสายดนตรีกับขบวนแห่ในจังหวัดเชียงใหม่.....	309
บทที่ 26	วิเชียร เพ็ชรนิล-เพชรล้ำค่าจากถิ่นอีสาน.....	315
บทที่ 27	มหัศจรรย์ชายร่างเล็ก “ลุงดำคำ”	325
บทที่ 28	เรียนรู้กลองมโหระทึกชนเผ่ากะเหรี่ยง.....	333
บทที่ 29	อำนวยการ กำเนิด และการเดินสายแสดงดนตรี	345
บทที่ 30	วงดนตรีของสมาคมหอการค้าจังหวัดเชียงใหม่	357
บทที่ 31	เก็บข้อมูลดนตรีภาคสนามชนเผ่าอาข่า.....	369
บทที่ 32	พบปะชุมชนดนตรีชาวเขาเผ่าม้ง ณ ดอยปู่	381
บทที่ 33	ทำความรู้จักกับชนเผ่ากะเหรี่ยง	391
บทที่ 34	ศึกษาบทเพลงชาวเขาเผ่าลาหู่ (เมื่อฉันเดินทางขึ้นดอย).....	399
บทที่ 35	นักดนตรีชนเผ่าลีซูแคว้นเมืองเชียงใหม่ (เมื่อดอยเดินทางมาหาฉัน) ..	409
บทที่ 36	ช่วงเวลาสั้น ๆ ที่ได้ทำความรู้จักกับนายอุสยงนักดนตรีชนเผ่าเมี่ยน...415	
บทที่ 37	ตามล่าหาพระเครื่องของนายวิเชียรผ่านโลกแห่งวิญญาณ	421
บทที่ 38	ข้อกังขาในกรณีของนายไซมอน สตาร์.....	431
บทที่ 39	การแสดงชุดพิเศษของประจวบและเจอรี่-ตั้งแต่ พ.ศ. 2510	443

บทที่ 40	ชะตากรรมแห่งทุกขลาภ-การเดินทางสู่อำเภอเชียงดาว เดือนเมษายน พ.ศ. 2512.....	449
บทที่ 41	สัมภาษณ์นักดนตรีพิการ ณ จังหวัดเชียงราย	459
บทที่ 42	เมื่อจอห์น เคจ (John Cage) เดินทางเข้าเมืองเชียงใหม่.....	473
บทที่ 43	บทชีวิต ณ เมืองซาลซ์บูร์กถึงบลัฟตัน (พ.ศ. 2514-2517).....	483
บทที่ 44	บทชีวิต ณ เมืองดาร์ตมัธ (พ.ศ. 2517-2535).....	499
บทที่ 45	บทชีวิต ณ เมืองแอสโซเนต (พ.ศ. 2535-ปัจจุบัน)	513
บทที่ 46	มิตรสหายเมืองเคนต์ (พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน).....	537
บทที่ 47	ต่อ ยอดองค์ความรู้วิชาด้านมานุษยวิทยาดนตรีผ่านวิถีชุมชน	545
บทที่ 48	ผลงานประพันธ์เพลงบางส่วนที่ไม่แยจจนเกินไป.....	567
ปัจฉิมลิขิต	อันปราศจากเหตุและผลทางวิทยาศาสตร์	589
ดัชนี	594

อารัมภบท ก่อนวิถีแห่งเหตุและผล ทางวิทยาศาสตร์

“หากคุณต้องการผลิตงานเขียนที่สามารถจูงใจคน
ให้เขียนในเรื่องราวที่คุณรู้”

(อ้างอิงจากคำพูดของศาสตราจารย์แห่งวิทยาลัยเบเร)

ผมขอขอบคุณผู้อ่านทุกท่านที่ให้ความสนใจหนังสือเล่มนี้ซึ่งเป็นเรื่องเล่าสำคัญ ๆ จากประสบการณ์การเดินทางของผมในช่วงชีวิตที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามชีวิตผมก็ยังต้องดำเนินต่อไป เรื่องราวชีวิตที่ผ่านมาที่ผมจะนำมาเล่าขานอาจไม่ได้มีเนื้อหาที่ลงรายละเอียดมากนัก ผมจึงคิดว่าท่านผู้อ่านคงรู้สึกโล่งใจ เพราะหากเป็นเช่นนั้นจริงก็คงต้องอ่านและติดตามกันวันต่อวัน หรือไม่ท่านผู้อ่านคงต้องใช้เวลาถึง 70 ปีทีเดียวในการติดตามสาระในชีวิตผม (เช่นเดียวกับที่ผมใช้เวลา 4 ปีเต็มในการอ่านหนังสือของเชลบี ฟุต (Shelby Foote) เกี่ยวกับเหตุการณ์สงครามกลางเมืองในสหรัฐอเมริกา) ผมไม่อาจพูดได้ว่าเรื่องราวในชีวิตผมจะน่าตื่นเต้นหรือน่าสนใจไปกว่าเรื่องราวของคนอื่น แต่ผมก็อยากนำสิ่งที่ผมคิดว่าเป็นประโยชน์เหล่านี้มาเล่าสู่กันฟัง เพราะอาจารย์ของผมคนหนึ่งในชั้นเรียนเรื่องการเขียนได้ให้คำแนะนำไว้ว่า “หากจะเขียน จงเขียนอะไรก็ได้จากเนื้อหาที่คุณรู้เป็นอย่างดี” ดังนั้นจากชื่อเรื่องของหนังสือเล่มนี้ ก็เป็นตัวบ่งชี้ว่า สิ่งที่ผมกำลังจะเล่าต่อไป เป็นเรื่องราวประสบการณ์ทั้งสิ้น 7 ปีเต็มที่เกี่ยวข้องกับดนตรีทางภาคเหนือของประเทศไทย เมื่อครั้งที่ผมได้มีโอกาสเดินทางไปอาศัยอยู่ ซึ่งช่วงเวลานั้นอาจกล่าวได้ว่า นอกเหนือจากภาระหน้าที่หลักของผมแล้ว นับเป็นสีสันของชีวิตที่ได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์ใหม่ ๆ

อารัมภบท ตีพิมพ์ครั้งที่ 2

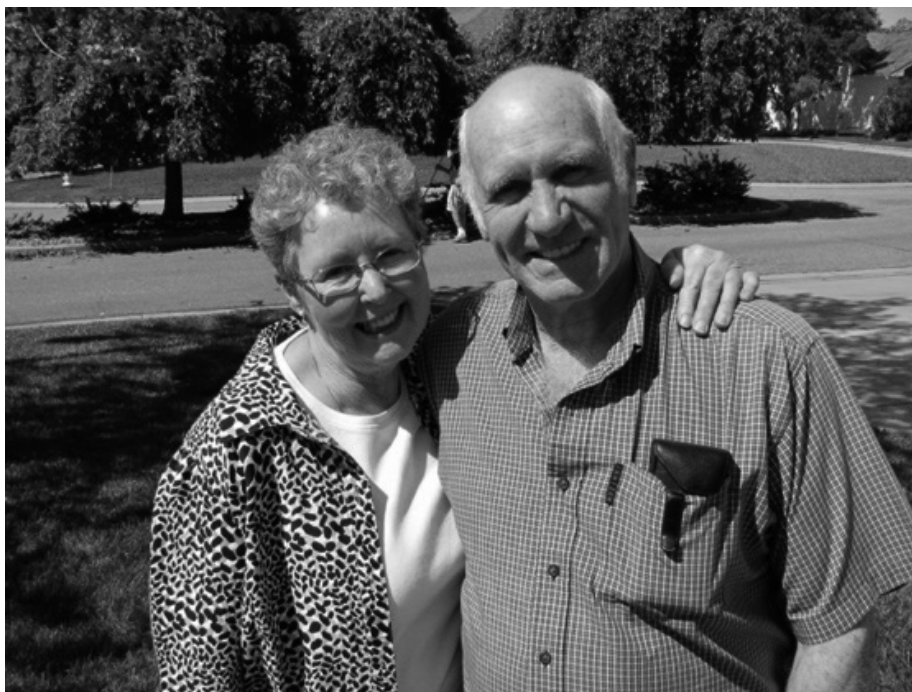
เกือบหนึ่งปีเต็มที่หนังสือ *Musical Journeys in Northern Thailand* จำนวน 110 เล่ม ที่ผมจัดพิมพ์ด้วยเงินส่วนตัวได้ถูกแจกจ่ายไปยังผู้สนใจ คราวนี้ผมจึงตัดสินใจตีพิมพ์หนังสือเป็นครั้งที่ 2 เนื่องจากต้องการเผยแพร่เล่มที่ผ่านการปรับปรุงเนื้อหาซึ่งผมเพิ่มเติมข้อมูลบางส่วนลงในบทที่ 47 ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ผมได้มีโอกาสสัมภาษณ์กลุ่มชนชาวมอญที่อพยพมาพำนักอยู่ที่เมืองฟอร์ตเวน (Fort Wayne) มลรัฐอินดีแอนา ไม่เพียงเท่านั้น เนื้อหาปรับปรุงครั้งนี้ยังสามารถยืนยันข้อเท็จจริงที่ผมได้เขียนเรื่องราวของการจากไปอย่างกะทันหันของเพื่อนสนิทที่ชื่อ โรเบิร์ต ซาค (Robert Shaak) จากฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 1 ให้เป็นปัจจุบันมากขึ้น หลังจากผมได้รับข่าวร้ายจากเพื่อนคนหนึ่งที่เคยไปอยู่จังหวัดเชียงรายด้วยกันว่า บ๊อบ¹ และภรรยาเสียชีวิตจากอุบัติเหตุทางอากาศเมื่อ 20 ปีที่แล้ว คราวนั้นผมเชื่อว่าทั้งคู่เสียชีวิตเพราะจดหมายที่ผมส่งหาเขาได้ถูกไปรษณีย์ตีกลับมายังผู้ส่งโดยไม่ได้มีการเปิดอ่าน ผมจึงเอาจดหมายฉบับนั้นเก็บไว้เป็นความทรงจำ

แต่ในวันที่ 29 เมษายน พ.ศ. 2553 ผมได้รับอีเมลลึกลับฉบับหนึ่ง มีข้อความว่า “เคยรู้จักชายชื่อบ๊อบ ซาค หรือเปล่า” ผมจึงถามกลับไปเพื่อยืนยันตัวตนของผู้ส่งข้อความว่าบ๊อบ ซาค คนที่เขาเอ่ยถึงนั้นเคยทำอะไร อยู่ที่ไหนระหว่างปี พ.ศ. 2503-2506 เขาคนนั้นจึงตอบกลับมาว่า “แล้วถ้าคำตอบคือ กิจกรรมในไร่ที่จังหวัดเชียงรายล่ะ” ซึ่งเป็นคำตอบที่ผมไม่อยากจะเชื่อ จากนั้นผมจึงตอบอีเมลกลับไปอีกครั้งและขอให้เขาโทรศัพท์หาผมเพื่ออธิบายว่าทำไมผมถึงกล้า ๆ กลัว ๆ ที่จะติดต่อไป อีกไม่กี่ชั่วโมงเจ้าของอีเมลลึกลับคนนั้นก็โทรศัพท์กลับมาและเปิดประเด็นการพูดคุยด้วยมุกอารมณ์ขันว่า “เป็นไงบ้างเพื่อน นายนี้กว่าเราเป็น FBI หรือไง” ผมจึงจำได้ทันทีว่าเป็นบ๊อบ หลังจากที่เปิดบทสนทนา บ๊อบถึงกับกลั้นหัวเราะไม่อยู่เพราะไม่คิดว่าตนเองจะถูกมองว่าเสียชีวิตไปแล้ว เขาอธิบายว่ามันเป็นเรื่องเข้าใจผิด กล่าวคือ แม้ว่าจะเป็นเรื่องจริงที่เที่ยวบินที่เขาซื้อตั๋วไว้นั้นประสบอุบัติเหตุ แต่โชคดียีก่อนหน้านั้นเขาได้ขายตั๋วให้กับคนอื่นไปแล้ว ซึ่งหาก

¹ บางครั้งเจอรัลด์เรียกโรเบิร์ต ซาคว่า “บ๊อบ ซาค”

ตรวจสอบข้อมูลจากตัวผู้โดยสารของเที่ยวบินจะยังเป็นชื่อบ๊อบอยู่ (ไม่ได้เปลี่ยนชื่อเป็นเจ้าของตัวคนใหม่) จึงทำให้เกิดความผิดพลาดในการระบุตัวตนผู้โดยสาร

วันต่อมา เราจึงวางแผนไปเจอกันที่งานเลี้ยงรุ่นครบรอบ 50 ปี ที่วิทยาลัยเบเธล เมืองนอร์ทิวตัน มลรัฐแคนซัส ในอีก 3 อาทิตย์ ซึ่งบ๊อบกับภรรยาชื่อดอน (Dawn) ต้องขับรถราว 2,100 ไมล์จากเกาะซอลท์สปริง มลรัฐบริติชโคลัมเบีย ประเทศแคนาดา เพื่อไปยังที่หมาย ส่วนผมกับภรรยาเดินทาง 1,660 ไมล์ จากมลรัฐแมสซาชูเซตส์ เพื่อไปเจอกับบ๊อบที่ในงานเลี้ยง ความรู้สึกตอนนั้นสำหรับผมแล้วเหมือนกับเขาได้ฟื้นจากความตายขึ้นมาอีกครั้ง เราทั้งหมดใช้เวลาด้วยกัน 3 วันในการถามไถ่สารทุกข์สุกดิบเพื่อเติมเต็มในช่วงเวลาที่ขาดการติดต่อไป ผมดีใจมากที่ทราบว่าบ๊อบค้นหาชื่อผมจากอินเทอร์เน็ตผ่านทางสมาคมนักเรียนเก่าและอีเมลหาผม เราจึงได้เจอกันอีกครั้ง

ดอนและบ๊อบที่เมืองนอร์ทิวตัน มลรัฐแคนซัส ปี พ.ศ. 2553

เจอร์รี่ (ผู้เขียน) ยื่นจดหมายฉบับสุดท้ายที่ถูกตีกลับไปหาบ๊อบ

ผมนำข้อมูลเนื้อหาบางส่วนของหนังสือเล่มนี้ทำเป็นพาวเวอร์พอยต์ (Powerpoint) เพื่อบรรยายให้กับสมาชิกโบสถ์และนักเรียนในชั้นเรียนดนตรี หลังเสร็จสิ้นการบรรยาย ผมได้รวบรวมข้อคำถามจากผู้ฟังในหลายประเด็น พบว่ามีคำถามที่พบบ่อยจำนวนหนึ่ง ซึ่งผมขออนุญาตตอบคำถามส่วนหนึ่งที่เป็นคำถามยอดฮิตจากผู้ที่เคยนั่งฟังบรรยายและผู้ที่เคยอ่านหนังสือฉบับตีพิมพ์ครั้งที่ 1 ดังนี้

1. นักดนตรีทุกคนเหมือนจะเป็นผู้ชายทั้งหมด แล้วนักดนตรีผู้หญิงอยู่ที่ไหน

สภาพสังคมและบทบาทของชายหญิงในช่วงปี พ.ศ. 2503-2513 โดยเฉพาะพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศไทยไม่ต่างจากของประเทศอเมริกาเมื่อครั้งผมยังเด็ก บทบาทการเล่นดนตรีถูกจำกัดด้วยเพศและกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติว่า ผู้หญิงจะถูกจำกัดให้เล่นเฉพาะเครื่องสายและเครื่องเป่าลมไม้เท่านั้น ในขณะที่เครื่องเป่าลมทองเหลืองและเครื่องตีมีไว้สำหรับผู้ชายเล่น แต่ผมก็จำได้ว่าสมัยประถมนั้นผมเป็นเพียงเด็กคนเดียวที่ถูกจับไปเล่นไวโอลินในวงออร์เคสตราของโรงเรียน

ส่วนวงดนตรีไทยภาคกลางผู้หญิงสามารถเล่นเครื่องดนตรีได้หลายชิ้น แต่ในภาคเหนือเครื่องดนตรีที่ผู้หญิงนิยมเล่นกันมากที่สุด ดูเหมือนว่าจะมีเพียงจะเข้ จี๋องหน่องที่เล่นโดยหญิงชาวม้ง และฉิ่ง ขณะที่พักอยู่ในประเทศไทย ผมพยายามร้อบอสาสมัครผู้หญิงเข้ามาเล่นในวงปี่พาทย์เพื่อเพิ่มบทบาทให้กับนักดนตรีผู้หญิง แต่เหมือนว่าบริบทของวัฒนธรรมไทย ผู้หญิงจะเหมาะกับการร้องเพลงหรือรำไทยเสียมากกว่า ประเด็นที่กล่าวมามีตัวอย่างชี้ชัดอยู่ในเล่ม แต่กระนั้นก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้ว่าบทบาทของผู้หญิงกับเครื่องดนตรีเริ่มคลี่คลายเมื่อเข้าสู่สังคมสมัยใหม่มีคนเคยบอกว่าปัจจุบันผู้หญิงสามารถเรียนพิณเป็ยะโดยไม่จำเป็นต้องเปลือยอก

2. ทำไมจึงมีนักดนตรีตาบอดและนักดนตรีพิการอยู่เป็นจำนวนมาก

นักดนตรีตาบอดและนักดนตรีพิการที่กล่าวถึงในบทที่ 20 และบทที่ 41 ไม่ได้เป็นตัวแทนของกลุ่มนักดนตรีเร่ร่อนในเขตภาคเหนือ เนื่องจาก ณ เวลานั้นยังมีนักดนตรีเร่ร่อนอีกจำนวนมากที่ยังมีโอกาสและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี แต่นักดนตรีตาบอดกลุ่มนี้ถูกชะตาลิขิตให้มีชีวิตที่ยากลำบากตั้งแต่เกิด ส่งผลมาจากความผิดพลาดของหมอชาวบ้านในการปฏิบัติให้ความช่วยเหลือพวกเขาเบื้องต้นตั้งแต่แรกคลอด ซึ่งในบทที่ 20 ผมมีคำอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับคนกลุ่มนี้ที่ดนตรีเป็นอาชีพหนึ่งที่เขาจะสามารถใช้หาเลี้ยงชีพได้

3. คุณปรับนิสัยการกินอาหารที่มีความแตกต่างกันได้อย่างไร

เอาละ! ผมจะเล่าให้ฟังว่า แท้จริงแล้วข้อได้เปรียบของประเทศกำลังพัฒนานั้นคือ จะอุดมไปด้วยอาหารสดใหม่ที่มีอยู่แทบทุกหมู่บ้าน ผู้คนจะกินอาหารประเภทผักและผลไม้มากกว่าเนื้อสัตว์จึงทำให้ห่างไกลจากโรคอ้วน ผมประทับใจในความหลากหลายของผลไม้รสชาติดีที่สามารถปลูกกินเองได้ในทุกพื้นที่ ในไร่ที่พวกเราทำงานอยู่มีมะม่วง มะละกอ และกล้วยอีก 5 ชนิด ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ผมไม่ได้หมายความว่าพวกเราไม่ต้องปรับตัวเรื่องการกิน แต่สุดท้ายเราก็อูรอดพ้นจากการกินเมนูเป็ปพิศดารได้ ถึงแม้ว่าครั้งหนึ่งผมเคยลองชิมอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของสัตว์ที่ไม่เคยคิดเลยว่าสามารถบริโภคได้ อาทิ เนื้องู เนื้อลิง เนื้อแมลงเต่าทอง หมูดิบ เลือด ตับอ่อน ใส่อ่อน และบางครั้งก็ถูกทำให้ลองกินเนื้อสุนัขโดยไม่รู้มาก่อน แต่ผมไม่เคยขัดข้องในการลองครั้งแรกแต่ก็ไม่กล้าลิ้มรสอีกเป็นครั้งที่สอง เพราะอาหารทุกอย่างไม่เคยปรุงสุก มีอยู่วันหนึ่งผมป่วยหนักซึ่งไม่ได้มีสาเหตุมา

จากอาหารการกินแต่เป็นเพราะถูกยุงกัด ปัจจุบันบนชั้นตึกกับชาวบ้านผมที่อเมริกา จะเต็มไปด้วยเครื่องประกอบอาหารของประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งผมจะมีมุกตลกส่วนตัวว่า “ทุกครั้งที่นั่งกินอาหารในภัตตาคารแถวบ้าน ผมจะ เจียบถอนหายใจอยู่พักหนึ่ง พลังก็นึกถึงคนยากคนจนหลายร้อยล้านคนในแถบ เอเชีย ซึ่งแม้ว่าพวกเขาจะไม่มีเงินแต่ก็ยังมีโอกาสได้กินอาหารปรุงสดและเปี่ยม ไปด้วยคุณค่าทางอาหาร”

เจอร์ราร์ด พี ไตค์

พ.ศ. 2553

บทที่ 1

วัยเด็กและช่วงชีวิต
แห่งการเรียนรู้
(พ.ศ. 2482-2503)

ภาพที่ 1.1 กอร์ดอน (ยืนด้านหลัง) เอเวลิน และเจอร์รีด (ยืนด้านหน้า) พ.ศ. 2485

ผมหวังว่าจะสามารถสรรหาคำกล่าวเองโดยไม่ได้ตั้งใจลอกเลียนข้อความใคร แต่ก็อดไม่ได้ที่จะนำประโยคเด็ดของกวีชาวอังกฤษ ชาร์ลส ดิกเกนส์ (Charles Dickens) มาเกริ่นนำ ณ ที่นี้ว่า “หากต้องเริ่มบรรยายเรื่องราวชีวิตให้คนอื่นฟังตั้งแต่เริ่มต้น คงจะต้องพูดประโยคแรกออกมาว่า ฉันออกจากท้องแม่มาแล้ว” (to begin the narrative of my life at the beginning of my life, I must say that I was born) หลังจากนั้นผมจึงสามารถพูดต่อไปได้ว่า จุดเริ่มต้นของชีวิตผมแม้ว่าจะรื่นรมย์กว่าชีวิตของเดวิด คอปเปอร์ฟิลด์ (David Copperfield) แต่ทว่าก็มีความคล้ายคลึงกันคือ ผมได้สูญเสียมารดาผู้ให้กำเนิดไปตั้งแต่อายุ 10 ขวบ ในการนี้ผมจึงได้รับการพุ่มพักเลี้ยงดูอย่างอบอุ่นจากญาติผู้ใหญ่ที่เป็นสมาชิกครอบครัวคริสต์ศาสนิกชนนิกายเมธอดิสต์เชื้อสายเยอรมัน ผมเกิดที่มลรัฐแคนซัส (Kansas) ใน พ.ศ. 2482 และหนึ่งปีต่อมาคุณพ่อของผม วอลเทอร์ (Walter) ก็ได้ย้ายถิ่นฐานไปตั้งรกรากที่เมืองเบียทริซ (Beatrice) มลรัฐเนแบรสกา บ่อยครั้งที่ผมรู้สึกว่าคุณพ่อเป็นชนชาติเยอรมัน เพราะละแวกบ้านจะมีเด็กในวัยเดียวกันชวนไปเล่นเกมเหตุการณ์สมมุติในสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ต่างคนต่างก็ชอบแสดงบทบาทสมมุติเป็นบุคคลสำคัญในสมัยนั้น เช่น แมคอาเทอร์ (MacArthur), เชอร์ชิลล์ (Churchill) บางครั้งผมถูกขนานนามว่าเป็น ฮิตเลอร์ (Hitler)

ภาพที่ 1.2 ถ่ายกับแม่แอกเนสและพ่อวอลเทอร์ที่เมืองเบียทริซ พ.ศ. 2487

บทที่ ๒

บทชีวิต ณ จังหวัดเชียงราย
(พ.ศ. 2503-2506)

ในปี พ.ศ. 2503 นั้น ใคร ๆ ก็ทราบดีว่าหากต้องการขับรถจากตัวเมือง เชียงรายขึ้นเหนือไปยังอำเภอฝางก็ต้องขับรถผ่านสะพานเหล็กข้ามแม่น้ำ จากนั้น เดินทางไปอีกประมาณ 1 กิโลเมตร เลี้ยวขวาก็จะเป็นถนนลูกรังประมาณ 4 กิโลเมตร ก็จะพบหมู่บ้านเล็ก ๆ ประชากรประมาณ 40 ครัวเรือนที่ส่วนใหญ่มีโครงสร้างทำจาก ไม้ไผ่สานก่อขึ้นเป็นฝาผนัง หลังคามุงด้วยใบจาก แต่ก็ยังพอเห็นบ้านที่โอ่อามีเสา ทำจากต้นสักและหลังคามุงด้วยสังกะสีอยู่บ้างประปราย สถานที่ที่ผมกำลังพูดถึงคือ หมู่บ้าน “ฟาร์มสัมพันธกิจ” ที่มีการบริหารจัดการในรูปของสหกรณ์หมู่บ้านซึ่ง เกิดขึ้นจากความตั้งใจของมิชชันนารีฟอว์เรสต์ ทราไวล์ ผู้ทำเรื่องขอให้พวกเรา ไปที่นั่น เขาได้รับความช่วยเหลือด้านการเงินจากองค์กรศาสนาจักรเพรสไบทีเรียนปี พ.ศ. 2493 จุดประสงค์ก็เพื่อให้ผู้ที่เปลี่ยนมานับถือคริสต์ในละแวกนั้นได้ทำกิจกรรม ร่วมกัน และเมื่อได้รับโอกาสและแรงสนับสนุนจากองค์กรในประเทศสหรัฐอเมริกา เขาจึงสามารถพลิกผืนป่าเป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ เพื่อให้ชาวบ้านประมาณ 40 ครอบครัว ได้อยู่อาศัยโดยมีการก่อสร้างโรงเรียน สร้างโรงเรียนสำหรับงานในไร่และโบสถ์ ทุกคน ได้รับการจัดสรรที่ดินผืนเล็ก ๆ ไว้สำหรับปลูกผักสวนครัว และนอกจากนั้นยังมีสิทธิ์ ในการถือครองที่ดินส่วนกลาง เพื่อทำกินร่วมกันสร้างเป็นรายได้หลักอีกด้วย ผมกับ บ๊อบและเพื่อนอีกคนที่ชื่อฟอว์รี (Forrie) เดินทางถึงหมู่บ้านชนบทจังหวัดเชียงราย ในช่วงพลบค่ำ ผมรำพึงรำพันกับตนเองว่า “หมู่บ้านนี่เองที่เป็นจุดหมายปลายทางของพวกเรา” ผมยังไม่รู้เลยว่าเช้าวันรุ่งขึ้นวิวทิวทัศน์ของที่นี่จะเป็นอย่างไร มันจะสร้างภาพประทับใจต่อสายตาของพวกเราขนาดไหน

จังหวัดเชียงรายเป็นพื้นที่ที่อยู่เหนือสุดของประเทศไทย ตะวันตกเฉียงเหนือ ติดกับประเทศพม่า และตะวันออกเฉียงเหนือติดกับประเทศลาว เชียงรายมีแม่น้ำโขง ไหลผ่านเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติกันผู้คนและวัฒนธรรม ซึ่งแท้จริงแล้วล้วนเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันมาช้านาน พื้นที่จังหวัดเชียงรายเท่าที่ผมได้สัมผัสนั้น ตั้งอยู่บนที่ราบกว้าง ใหญ่สำหรับปลูกข้าว อาจมีบางพื้นที่เป็นหุบเขาหรือตั้งอยู่ระหว่างเทือกเขา เช่น เทือกเขานางนอน ซึ่งมีรูปร่างคล้ายกับคนกำลังนอนอยู่เมื่อมองจากทางทิศใต้

บทที่ 3

จากเมืองเอลคาร์ตสู่นิวออร์ก
(พ.ศ. 2506-2510)

เครื่องบินของการบินไทยนำผมจากกรุงเทพมหานครเหินฟ้าเป็นเวลา 3 ชั่วโมง และร่อนลงที่เมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า ตามแผนการที่จะไปเยี่ยมเยียนเพื่อนชาวพม่า ที่เจอกันครั้งไปเข้าค่ายจิตอาสาที่เมืองไทยเมื่อปีกลาย ผมรู้สึกได้ทันทีถึงความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ในขณะที่นั่นกล่าวได้ว่า ประเทศพม่าไม่ได้ซีวิลไลซ์ หรือไม่ได้เป็นประเทศเสรีนิยมเช่นเดียวกับประเทศไทย ข้อความข้างต้นเป็นคำยืนยันที่ได้จากเพื่อนชาวพม่าของผมซึ่งทันทีที่เจอกัน เขาก็พาไปรับประทานอาหารที่ร้านใกล้ ๆ วัดชเวดากองอันลือเลื่อง หลังจากยืนอยู่บนผืนดินประเทศพม่าไม่นาน ผมก็ตระหนักถึงคำว่า “อนุรักษ์นิยม” เพราะหลังจากที่สั่งอาหาร เพื่อนผมกระซิบข้าง ๆ หูว่า “ที่นี่เขาห้ามพูดกันเรื่องการเมือง หรือติติงในสิ่งที่คุณเห็นเพราะเราไม่รู้ว่าใครกำลังแอบฟังเราอยู่บ้าง แล้วคุณก็ต้องเก็บกล้องถ่ายภาพไว้ในกระเป๋าด้วย ไม่ต้องเอาออกมาแหละจะดีที่สุด” ผมทำตามโดยไม่อาจขัดขืนเพราะรู้ว่าเพื่อนผมอาจโดนเจ้าหน้าที่เฝ้ามองอยู่เพราะกำลังคุยอยู่กับเพื่อนชาวอเมริกัน เมื่อกินข้าวเสร็จเพื่อนผมจึงพาไปเที่ยวชมสถานที่และทำกิจกรรมร่วมกันประมาณ 2 วัน ช่วงเวลากลางวันเราเดินทางทัวร์รอบเมือง และช่วงเวลากลางคืนก็นัดเจอกันที่โบสถ์เพื่อนมัสการพระเจ้า วันที่ผมเดินทางออกจากย่างกุ้งจึงเป็นวันที่ผมรู้สึกเศร้าใจอย่างยิ่ง เมื่อต้องบอกลาเพื่อนที่เคยร่วมทุกข์ร่วมสุขมาด้วยกันแม้ว่าเป็นระยะเวลาอันสั้นก็ตาม และหลังจากนั้นเราก็ไม่ได้ติดต่อกันอีกเลย

ภาพที่ 3.1 เจดีย์วัดชเวดากอง ตั้งอยู่ใจกลางเมืองย่างกุ้ง ประเทศพม่า

บทที่ 4

บทชีวิต ณ จังหวัดเชียงใหม่ :
สอนดนตรีโสร่ง

ผมกับครอบครัวเดินทางถึงกรุงเทพมหานครโดยสวัสดิภาพ หลายคนแนะนำว่า ผมควรเรียนภาษาไทยเพิ่มเติมอย่างจริงจังสัก 2 เดือนก่อนเดินทางขึ้นเชียงใหม่ และด้วยการสนับสนุนของคริสตจักรเพรสไบทีเรียนแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นโดยมิชชันนารีในช่วงพุทธศตวรรษที่ 2423-2433 ผมจึงได้รับทุนสนับสนุนการศึกษา และมีโอกาสสัปดาห์ภาษาไทยใหม่อีกครั้ง จากนั้นผมจึงมีโอกาสเรียนภาษาไทยอย่างเป็นระบบและทำให้ทักษะทุกด้านพัฒนาขึ้นกว่าเดิมมาก ขณะที่ผมเรียนภาษาไทยอย่างเข้มข้นในเชิงวิชาการ แต่สำหรับภรรยาของผมซึ่งกลับไปสอนโรงเรียนเดิมที่สอนเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาไทยจึงเป็นเพียงเพื่อการใช้ในชีวิตประจำวัน

ที่ทำงานแห่งใหม่ของผมคือ สถาบันศาสนศาสตร์ไทย (Thailand Theological Seminary มีชื่อย่อว่า TTS) เป็นสถาบันการศึกษาที่ก่อตั้งขึ้นในต้นพุทธศตวรรษที่ 2443-2453 โดยแดเนียล แมคกิลวารี (Deniel McGilvary) มิชชันนารีชาวอเมริกัน สถาบันศาสนศาสตร์ไทยโดยภาควิชาดนตรีถูกก่อตั้งขึ้นจากแรงผลักดันของแคโรไลน์ คิงซิลล์ และสามีของเธอ คอนราด (Konrad) ซึ่งเป็นนักมานุษยวิทยาคนสำคัญยุคนั้นที่กำลังศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนไทยในแถบภาคเหนือ หลักสูตรดนตรีของภาควิชาเป็นหลักสูตร 2 ปี และเมื่อจบการศึกษาผู้เรียนจะได้รับวุฒิปริญญา สามารถนำความรู้ความสามารถไปสร้างคุณประโยชน์แก่โรงเรียนสอนศาสนาคริสต์หรือทำงานตามโบสถ์ต่าง ๆ ทั่วประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 4.1 ภาพซ้ายเป็นตึกเก่าของสถาบันศาสนศาสตร์ไทย ภายในอาคารมีห้องผู้บริหารและห้องเรียน และภาพทางขวาเป็นสิ่งปลูกสร้างภาพเด่นที่สำหรับการแสดงดนตรีกลางแจ้ง สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2508

บทที่ 5

บทชีวิต ณ จังหวัดเชียงใหม่ :
เส้นทางมนุษยวิทยาดนตรี

ผมใช้เวลาที่ว่างเว้นจากงานสอนและบริหารภาควิชาดนตรี หุ่่มเทให้กับทักษะการเรียนรู้ด้านมานุษยวิทยาดนตรี จึงเห็นได้ว่าข้างกายผมจะมียามสำหรับใส่สมุดบันทึก มีกล้องถ่ายภาพยี่ห้อเพนแท็กซ์ (Pentax) เทปคาสเซ็ทยี่ห้อโซนี่ และเครื่องบันทึกเสียงแบบรีลทรีลที่ทำงานด้วยแบตเตอรี่ (battery-powered Uher reel-to-reel tape recorder) ไว้สำหรับบันทึกเสียง อุปกรณ์เหล่านี้เป็นเสมือนเพื่อนร่วมทางที่ใช้ตระเวนเก็บข้อมูลภาคสนามไปด้วยกัน ผมและอุปกรณ์ภาคสนามทะยานไปกับพาหนะคู่ใจอย่างจักรยานยนต์ฮอนด้า 90 ซีซี รถจักรยานยนต์รุ่นนี้เป็นยี่ห้อที่เพื่อนคนไทยของผมแนะนำว่าเหมาะสำหรับผม ซึ่งใหญ่พอที่จะบรรทุกชายหนุ่มอเมริกันหุ่นล่ำสันให้ไปถึงที่หมายได้อย่างสะดวก

การทำงานภาคสนามครั้งแรกของผมมีขึ้นในวันที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2510 หลังจากที่มีโอกาสเดินทางพร้อมกับเพื่อนชื่อประจวบ เดชะวรรณ ไปร่วมพิธีศพที่วัดเชียงมั่นในตัวเมืองเชียงใหม่ เมื่อผมและประจวบไปถึงวัดก็ได้เจอกับครูรอดอักษรทับ หัวหน้าวงที่กำลังง่วนอยู่กับการนำเหล่าบรรดานักดนตรีในสังกัดบรรเลงวงปี่พาทย์⁴ บนศาลาวัด ผมไม่รอช้ารีบจัดเตรียมอุปกรณ์เทปคาสเซ็ทและเริ่มบันทึกเสียงทันที จึงอาจกล่าวได้ว่า เทปที่บันทึกในวันนั้นจึงถูกปึกหมุดว่าเป็นหมายเลข 1 ในจำนวนทั้งหมด 108 ม้วนที่ผมได้รวบรวมไว้

ภาพที่ 5.1 ครูรอด (คนที่ 2 จากทางด้านซ้าย⁵) และสมาชิกบรรเลงวงปี่พาทย์งานศพ ณ วัดเชียงมั่น ตำบลศรีภูมิ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

⁴ ดัชนีฉบับภาษาอังกฤษ เจอร์ลิตีใช้คำว่า Pinpat (พินพาทย์) ซึ่งหมายถึงวงปี่พาทย์ในปัจจุบัน

⁵ ครูรอด คือ ผู้ที่ตีฆ้องวง

บทที่ 6

สถาบันศาสนศาสตร์ไทย-
เกาะประตูลู่ความรู้ใหม่

กิจกรรมดนตรีและร้องเพลงโบสถ์ในศาสนาจักรเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ดนตรีตะวันตกได้หยั่งรากในสังคมชาวไทยคริสต์ และตกผลึกผนวกเข้ากับบริบทของสังคมมากยิ่งขึ้นเมื่อได้มีการแปลความเนื้อร้องเป็นภาษาไทย การแปลเนื้อร้องบทเพลงศาสนาให้เป็นภาษาถิ่นมีขึ้นตั้งแต่เริ่มก่อตั้งองค์กรนักสอนศาสนาในราวพุทธศวรรษที่ 2340 นอกจากนั้นอาจมีการนำเครื่องดนตรีพื้นเมืองมาใช้ประกอบพิธี และแม้หลายคนอาจมองว่าเป็นสิ่งน่าขัน แต่สำหรับผมแล้ววิธีการนี้เป็นแนวคิดที่ดีและมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ผมจึงแอบทดลองโดยธรรงค์ให้นักเรียนนำเครื่องดนตรีหรือทำนองเพลงพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ โดยหวังว่าจะเปิดมิติใหม่แก่วงการเพลงสวดในศาสนาจักร ผมเริ่มเคาะประตูเพื่อเปิดทางแนวความคิดนี้จากการใส่เอ็อนโน้ตตามเสียงวรรณยุกต์ของบทร้อยกรอง ซึ่งผมคิดว่าน่าจะทำให้ทำนองสละสลวยกว่าการแปลความและใส่เนื้อร้องจากพระคัมภีร์โดยตรง เนื่องจากการแปลความหมายคำต่อคำนั้น แม้จะสื่อความอย่างตรงไปตรงมา แต่เมื่อเนื้อร้องตกอยู่ที่โน้ตที่ไม่พ้องกับวรรณยุกต์เสียงสูงต่ำของคำในภาษาไทยอาจฟังแล้วดูตลกเสียกว่า เช่น เนื้อร้องเพลงคริสต์มาส “Silent Night” ที่ก่อนบรรทัดสุดท้ายมีเนื้อร้องว่า “พระเยซูบังเกิดมา” (Pra Jesu banguet ma) ผมพบว่า หากมีคำร้องประมาณนี้จะเกิดปัญหาทันทีเพราะคำว่า “ma” ในภาษาอังกฤษ หากออกเสียงภาษาไทยจะมีหลายความหมายขึ้นอยู่กับวรรณยุกต์ที่ใช้ เช่น หากเปล่งเสียงเป็นภาษาพูดธรรมดาจะได้เสียงที่ตรงกับความหมาย “มา” (come) ตามที่ผู้แปลต้องการ แต่หากไม่ทันสังเกต จะกลายเป็นว่า เมื่อใส่เสียงวรรณยุกต์ให้กับคำว่า “มา” ประกอบทำนองเอ็อนนาซัน เสียงร้องอาจกลายเป็นคำว่า “หมา” (dog) แต่ในทางปฏิบัติ การที่ผู้ขับร้องเพลงสวดเห็นบทร้องและร้องไปตามทำนองเนื้อเพลงทำให้การเปล่งเสียงคำนั้น ๆ มีความตรงไปตรงมามากกว่าสิ่งที่ได้ยินในสำเนียงเอ็อนดั่งที่กล่าวไว้ สุดท้ายแล้วจึงไม่น่าก่อให้เกิดข้อกังขาแต่อย่างใดผมก็ไม่แน่ใจนะ เอ๊ะ! หรือว่าทำนองก็ยังไม่ฟังประหลาดอยู่

เครื่องดนตรีไทยหลายชนิดในพื้นที่น่าจะนำมาใช้ประกอบพิธีนมัสการได้ ซึ่งสามารถทดแทนการสิ้นเปลืองการนำเข้าเปียโนหรือออร์แกนจากต่างประเทศโดยเปล่าประโยชน์ อีกทั้งไม่แน่ใจว่าเครื่องดนตรีจากต่างประเทศจะสามารถทนต่อสภาพภูมิอากาศร้อนชื้นมากนักน้อยเพียงไร อย่างไรก็ตาม การใช้เครื่องดนตรีไทยในพิธีสรรเสริญพระเจ้าก็มีข้อกังขาตามมา เพราะว่าสังคมไทยเชื่อมโยงเครื่องดนตรีไทย

บทที่ 7

งานประชุมวิชาการ
สมาคมนักมานุษยวิทยาดนตรี
ณ กรุงทวลาัมเปอร์
ประเทศมาเลเซีย

หลังจากสอนดนตรีอยู่ที่เชียงใหม่ประมาณหนึ่งปีครึ่ง ผมก็ได้รับจดหมายจากเดวิด มอร์ตัน แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย ลอสแอนเจลิสว่า จะเข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการซึ่งจัดขึ้นโดยสมาคมมานุษยวิทยาดนตรี (The Society of Ethnomusicology หรือ SEM) ที่ผมเพิ่งมีโอกาสร่วมเป็นสมาชิกได้ไม่นาน การประชุมวิชาการครั้งนั้นจัดขึ้นในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2512 ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย มีระยะเวลาทั้งสิ้น 4 วัน ผมต้องการเข้าร่วมงานในครั้งนั้นมาก เพราะมันเป็นความใฝ่ฝันที่จะได้เข้าไปพบปะพูดคุยกับบุคคลในแวดวงวิชาการที่ให้ความสนใจในสิ่งเดียวกัน อีกทั้งหากเป็นไปได้ตามกำหนดการ ผมในฐานะผู้เข้าร่วมจะได้รับชมการแสดงดนตรีจากประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กล่าวได้ว่านับเป็นโอกาสดีที่ผมจะได้เปิดโลกทัศน์ ผมจึงไม่รอช้ารีบจองตั๋วเครื่องบินไปจากกรุงเทพมหานครเดินทางผ่านจุดที่แคบที่สุดของทวีปเอเชียที่ชายแดนไทย-พม่า เข้าสู่เมืองหลวงของอีกประเทศที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศไทย ซึ่งประเทศนี้ทราบว่าเป็นที่รับการสถาปนาขึ้นใหม่มีชื่อว่า “มาเลเซีย” แม้ว่าผมไม่ได้เข้าร่วมงานในฐานะผู้นำเสนออย่างเป็นทางการ แต่ก็ยังเป็นโอกาสได้นำข้อมูลภาพถ่ายและเทปคาสเซ็ทจำนวนหนึ่งติดมือไปด้วย โดยหวังว่าจะได้นำข้อมูลที่รวบรวมไว้จากงานภาคสนามมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ร่วมงานคนอื่น ๆ อย่างน้อยก็มีข้อมูลไว้บอกเล่าเดวิด มอร์ตัน ที่น่าจะให้ความสนใจเป็นพิเศษว่าผมมีการเก็บข้อมูลดนตรีภาคสนามไปได้แค่ไหน อย่างไร

ภาพที่ 7.1 กลุ่มอเมริกันตัวผมสูงในงานประชุมวิชาการ SEM ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซีย พ.ศ. 2512

บทที่ 8

ดนตรีวาระพิเศษ
ในงานวันคริสต์มาส
ของสถาบันศาสนศาสตร์ไทย

พ.ศ. 2512 หลังจากเสร็จสิ้นงานประชุมวิชาการที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ เดวิด มอร์ดัน ได้เดินทางมายังกรุงเทพมหานครเพื่อต่อยอดข้อมูลภาคสนาม จากกลุ่มนักดนตรีไทยภาคกลางที่เคยรู้จักและเกื้อกูลกันในขณะที่เรียนปริญญาเอก ส่วนผมก็กลับเชียงใหม่เพื่อทำภารกิจต่อ ระหว่างนั้นผมและกลุ่มนักเรียนต่างทำงานกันอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการนำเครื่องดนตรีไทยรับใช้สังคมในมิติใหม่โดยการใช้วงดนตรีไทยในพิธีนมัสการ อีกทั้งในปีนั้นเองที่พวกเราเริ่มใช้เครื่องดนตรีที่ไม่ได้อยู่ในวัฒนธรรมตะวันตกมาใช้จัดกิจกรรมเทศกาลคริสต์มาส โดยทุกฝ่ายได้ร่วมกันวางแผนการใช้งานเครื่องดนตรีไทยทุกชิ้นในภาคคีตาดนตรีเพื่อจัดคอนเสิร์ตเล็ก ๆ เราคัดเลือกบทเพลงคริสต์มาสแครอล (Carol) ที่คาดว่าสามารถนำมาดัดแปลงให้บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทยแต่ละชิ้นได้ จากนั้นนักเรียนจึงช่วยกันเรียบเรียงเพลง และเผื่อนับวันที่จะนำบทเพลงไปบรรเลง ซึ่งกล่าวได้ว่า ได้รับการตอบรับจากผู้ฟังอย่างล้นหลาม นอกจากการแสดงดนตรีในช่วงเย็นหลังจากนั้นแล้ว ก็ยังมีการบันทึกเทปคาสเซ็ทและทำเป็นโปรดักชันแจกจ่ายไปยังโบสถ์ต่าง ๆ ในประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา

ภาพที่ 8.1 ผมและนักเรียนอีก 4 คน บรรเลงเพลง “วันนี้เป็นวันสุขสันต์ของเรา” ด้วยวงสะล้อซอ ซึง

บทเพลงที่นำมาเรียบเรียงและบันทึกเสียงนี้ได้รับแรงบันดาลใจมาจากการที่ผมเดินทางตามหานักเล่นพิณเป็ยะไปยังบ้านเด่นที่อยู่ทางฝั่งทิศตะวันออกของตัวเมืองเชียงใหม่ ผมบังเอิญได้ยืมกลุ่มวัยรุ่นที่กำลังร้องเพลงคริสต์มาสแครอลที่นำเอาทำนอง

บทที่ 9

เดวิด มอร์ตัน กับผลิตผล
แห่งความร่วมมือ-
ธันวาคม พ.ศ. 2512

เดวิด มอร์ตันใช้เวลา 1 สัปดาห์ก่อนวิชาจะหมดอายุเดินทางมาเชียงใหม่พร้อมกับเทปคาสเซ็ทและม้วนวีดีโอขนาด 16 มิลลิเมตร ที่ยังไม่ได้ใช้งานเพื่อสร้างสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่วงวิชาการมานุษยวิทยาดนตรี ซึ่งผมก็ยินดีให้ความช่วยเหลือและเป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จนั้น เดวิดแนะนำว่าควรเก็บข้อมูลเสียงและวีดีโอจากกลุ่มนักดนตรีที่ผมรู้จักคุ้นเคยก่อนเป็นอันดับแรก เพราะจะมีความเป็นไปได้มากในการติดต่อสื่อสารเพื่อเก็บข้อมูล วันรุ่งขึ้นผมจึงติดต่อไปยังกลุ่มนักดนตรีและอีก 2 วันต่อมา การเก็บข้อมูลก็เป็นไปอย่างรวดเร็วภายใต้เวลาอันจำกัด พื้นที่ที่พวกเราเก็บข้อมูลประกอบไปด้วย 5 หมู่บ้านในบริเวณรอบ ๆ ตัวเมืองเชียงใหม่รวมถึงพื้นที่ส่วนหนึ่งของจังหวัดลำพูน

วันแรก งานภาคสนามเริ่มต้นที่วัดเชียงมั่นในตัวเมืองเชียงใหม่¹¹ พวกเราได้รับความอนุเคราะห์จากนายน้อย ณ คำปัน และสมาชิกวงเป็นผู้บันทึกข้อมูลการบรรเลงซึ่งมีรูปแบบการจัดวงดนตรีทั้งสิ้น 3 ชนิด คือ

1. วงเต่งถึง (หรือวงปี่พาทย์ล้านนา)
2. วงตั้งโอง (หรือวงกลองแฉวง)
3. วงกลองปูลา (ไม่มีภาพประกอบ)

ภาพที่ 9.1 นายบุญทิ้งเล่นระนาดและพ่อของเขาเล่นแนหลวง (ก) และนายน้อยเล่นแนน้อย นายทิพย์เล่นฆ้องมอญ และมีผู้เล่นเปิงมางคอกอยู่ทางด้านหลัง (ข)

¹¹ ทำการบันทึกเสียงที่วัดเชียงมั่น คณะดนตรี “วัดเชียงยืน” จาก สงกรานต์ สมจันทร์ (2563). *มานุษยวิทยาดนตรีล้านนา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. หน้า 100.

บทที่ 10

นายน้อย ณ คำปัน
กับหนังกลองแหวผืนใหม่

วัดป่าตันซึ่งตั้งอยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่มากนักมี “กลองแหว” อยู่หลายใบวางกองเรียงรายอยู่บนพื้นไม่มีใครแยแส ผมยื่นข้อเสนอขอซื้อกลองที่มีขนาดใหญ่ที่สุด แต่ปรากฏว่ากลองที่ใหญ่ที่สุดในวัดมีเพียงหุ่นกลองเปล่า ๆ ไม่มีหนังหุ้มหน้ากลอง เจ้าอาวาสบอกผมว่า กลองในวัดไม่ได้มีไว้เพื่อซื้อ-ขายหรอก เพราะอันที่จริงเป็นสมบัติของชาวบ้านผู้มีจิตศรัทธาร่วมกันบริจาคไว้ แต่ผมได้ยืนยันกับเจ้าอาวาสว่า ผมเข้าใจดีแต่ก็ไม่สามารถตัดทานแรงปรารถนาของตนที่ต้องการมีไว้ในครอบครองได้ ผมได้พูดถึงความเป็นมาว่า ขณะผมที่ขับรถเข้ามายังบริเวณวัด ผมสังเกตเห็นฝั่งหน้าวัดกำลังก่อสร้างประตู แต่เหมือนว่าโครงการถูกปล่อยทิ้งไว้คาราคาซังนานแล้ว ผมจึงถามไปตรง ๆ ว่า “หรือว่าทางวัดไม่มีงบประมาณเพียงพอครับ” เจ้าอาวาสชะงักไปนิดหนึ่งและเหมือนจะเข้าใจความหมายของข้อเสนอ ผมประมาณหนึ่ง ท่านจึงดำเนินบทสนทนาต่อไปโดยกล่าวว่า เพื่อให้เกิดผลดีกับทั้งสองฝ่าย หากว่าผมเองมีจิตศรัทธาต้องการบริจาคเงินเพื่อกิจการของวัด ทางวัดก็ยินดีที่จะยกกลองแหวตัวนั้นให้เป็นสินน้ำใจ ผมทราบภายหลังว่า งบประมาณที่วัดต้องการและกำลังเรียโรบริจาคเป็นเงินทั้งสิ้น 400 บาท (20 ดอลลาร์สหรัฐ) ซึ่งก็เป็นมูลค่าที่ผมตั้งใจเสนอให้ตั้งแต่แรก และในที่สุดผมก็ได้เป็นเจ้าของกลองแหวตัวนั้น

ภาพที่ 10.1 กลองแหวที่ได้รับมาจากวัดป่าตัน (ก) และนายน้อย ณ คำปิ่น (ข)

ผมนำหุ่นกลองแหวรูปทรงกลมที่ทำด้วยไม้มะฮอกกานีตัวนั้นไปยังบ้านนายน้อย ณ คำปิ่น ผู้ซึ่งเป็นทั้งเพื่อน เป็นที่ปรึกษาและผู้ให้ข้อมูลวิจัยกับผม

บทที่ 11

นายน้อยกับกลองปี่พาทย์

ประมาณ 2-3 สัปดาห์ต่อมา หลังจากที่ผมได้กลองแหว่งที่หุ้มด้วยหนัง ผืนใหม่มาวางประดับบ้านพักที่จังหวัดเชียงใหม่ ผมได้ทราบข่าวว่า นายน้อย ณ คำปันได้รับการว่าจ้างให้ทำกลองป่องป่อง ซึ่งเป็นกลองสองหน้าขนาดเล็กที่พบได้ทั่วไป ในวงดนตรีพื้นเมืองล้านนา ผมถามตัวเองว่า ควรจะเปิดโอกาสให้ตนเองได้กลับไป ศึกษาเพิ่มเติมหรือไม่ และคำตอบก็คือ “ใช่” ผมควรจะไปพบนายน้อยอีกครั้ง เพราะในครั้งนั้นไม่เพียงแต่ได้ศึกษากระบวนการทำหนังกลอง แต่อาจได้ทราบ ขั้นตอนการเริ่มทำกลองตั้งแต่ยังเป็นท่อนไม้ธรรมชาติจนกระทั่งเสร็จสิ้นกระบวนการ ผมโชคดีที่สถาบันศาสนศาสตร์ไทยอยู่ในช่วงปิดภาคเรียน จึงเหมือนกับได้วิชาเข้าไป มีส่วนร่วมในการทำกลองป่องป่องแบบเต็มเวลา

นายน้อยพูดติดตลกว่า ภาพถ่ายของผมกับกลองอาจสร้างชื่อเสียงให้เขา โด่งดังที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และอาจได้รับงานผลิตเครื่องดนตรีเงินไม่สามารถ รับมือไหว ผมเห็นด้วยเพราะหากหนังสือเล่มนี้ถูกเผยแพร่ไปอาจทำให้นายน้อยเป็นที่รู้จักแม้ว่าอาจสายเกินไปสำหรับเขาที่จะได้รับการจ้างงาน

ภาพที่ 11.1 การตัดลำต้นของไม้มะฮอกกานี

นายน้อยเริ่มงานวันแรกด้วยการตัดลำต้นของไม้มะฮอกกานีเป็นสัดส่วนที่ เท่ากันหรือใกล้เคียงกับหุ่นกลองป่องป่องที่ต้องการ จากภาพที่ 11.1 สังเกตได้ว่ามี ท่อนไม้เล็ก ๆ หลายท่อนวางเรียงกันได้ดูที่บ้านเพื่อรอทำกลองประเภทอื่นที่ได้รับ การว่าจ้าง เมื่อกลับมาดูไม้ท่อนที่ใช้ทำกลองป่องป่องนั้น นายน้อยกำลังใช้ขวานแกะ เพื่อก่ออก และอีกพักหนึ่ง เขาจึงขอตัวไปเปลี่ยนเครื่องแต่งกายจากกางเกงขาสั้น

บทที่ 12

พ่อลูกตายเลือดนักทำนอง

นายน้อย หรือลุงน้อยมีลูกชายชื่อ นายบุญเตียง เขาได้เจริญรอยตามพ่อ ซึ่งเป็นนักดนตรีและช่างทำกลองที่มีชื่อเสียง แม้ว่าผมได้เคยบันทึกภาพการทำกลองของนายน้อยมาถึงสองครั้ง แต่ก็อดคิดไม่ได้ว่าอาจต้องเก็บภาพการทำเครื่องดนตรีในลักษณะนี้อีกครั้ง โดยมุ่งเน้นกระบวนการถ่ายทอดและศึกษาพฤติกรรมการทำงานระหว่างพ่อกับลูกในฐานะนักทำกลอง ซึ่งในคราวนั้นทั้งสองได้ร่วมกันทำ “ก่องปัดเจ้”¹⁵ กลองปู่เจ้เป็นกลองขนาดเล็กมีส่วนท้ายที่เรียวยาว นิยมใช้ในวงดนตรีพื้นเมืองเพื่อประกอบการแสดงฟ้อนดาบ หรืออาจใช้เล่นคู่กับสว่าและซ้องในขบวนแห่ ซึ่งคำว่า “แห่” นั้น หากแปลตรงตัวจะมีนัยที่อยู่ตรงกลางระหว่าง “การเฉลิมฉลอง” กับ “การเสริมบรรยากาศอีกทีอีกครั้ง” เครื่องดนตรีที่ชื่อว่ากลองปู่เจ้มีคุณลักษณะพิเศษที่มีเสียงทุ้มลึก ขนาดกลองมีความยาวประมาณ 1.25-1.75 เมตร ซึ่งมีขนาดเล็กเพียงพอที่จะแบกไว้บนบ่า ผู้เล่นใช้เชือกร้อยกลองไว้สองจุดโดยนำเชือกที่ผูกพาดบนบ่าและปล่อยท้ายกลองให้วางอยู่กับพื้น

ภาพที่ 12.1 กลองปู่เจ้บรรเลง
ประกอบการฟ้อนดาบ

¹⁵ เจอร์ลด์ เขียนว่า “ก่องปัดเจ้” ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่า กลองปู่เจ้ จาก สงกรานต์ สมจันทร์ (2563). *มานุษยวิทยาดนตรีล้านนา*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. คณะมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์. หน้า 102.

บทที่ 13

นายทิมพย-ช่างทำปี่ชอ

ที่ผ่านมา ผมเก็บข้อมูลและเขียนอธิบายการทำลองประเภทต่าง ๆ อย่างละเอียด บทนี้ผมจึงขอเปลี่ยนมานำเสนอวิธีการทำปี่ซอ (หรือ “ปี่จุ่ม”) ซึ่งจัดอยู่ในประเภทปี่ลิ้นเดี่ยวของชาวล้านนา วงปี่ซอประกอบไปด้วยการรวมตัวกันของนักดนตรีที่บรรเลงปี่ทั้งสิ้น 4 ขนาด ซึ่งใช้ประกอบการเล่นเพลงปฎิพากย์ หรือที่เรียกกันว่า “ซัซซอ” ผมถามผู้เล่นปี่ซอหลายคนว่า พวกเขาได้ปี่ซอมาจากไหนหรือใครเป็นคนทำปี่ซอพวกนี้ ผมได้คำตอบจากกลุ่มนักดนตรีที่พูดเป็นเสียงเดียวกันว่าได้มาจาก “นายทิพย์” ซึ่งเป็นช่างหล่อเครื่องทองเหลืองพำนักอยู่แถวประตูเมืองฝั่งตะวันตกของเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 13.1 นักเล่นปี่ซอ (หรือปี่จุ่ม) บรรเลงประกอบการขับซอ

ดังนั้น ผมจึงบึ่งรถจักรยานยนต์ฮอนด้า 90 ซีซี ไปยังประตูเมืองฟากตะวันตก และไล่เรียงถามชาวบ้านไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งไปถึงหน้าบ้านของนายทิพย์ ซึ่งเป็นบ้านหลังเล็ก ๆ ประกอบด้วยโรงเรือนและอุปกรณ์ทำปี่ที่อยู่ไม่ไกลจากตัวบ้าน แม้ว่านายทิพย์กำลังยุ่งอยู่กับการเจรจาต่อราคาพระพุทธรูปกับกรรมการวัด แต่เขาก็เดินเข้ามาทักทายผม และนำทางไปยังสถานที่ทำงานก่อนจะขอตัวทำธุรกรรมที่ค้างคาอยู่ ระหว่างรอนายทิพย์พูดคุยธุระส่วนตัว ผมอดไม่ได้ที่จะหาอะไรสนุก ๆ ทำ ผมถ่ายภาพพระพุทธรูปเก็บไว้ รวมทั้งแม่ของนายทิพย์ที่คอยเฝ้าสังเกตการณ์อยู่ตลอด

บทที่ 14

เพลงร้องชาวล้านนา
(คนเมืองเหนือ)

คนเมืองเหนือหรือชาวล้านนามีภาษาพูดที่เป็นเอกลักษณ์ประจำกลุ่ม กล่าวได้ว่าภาษาพื้นเมืองล้านนาสามารถนำมาดัดแปลงเป็นบทร้องได้หลายประเภท แต่กระนั้นก็ตาม “ทำนองสวด” ก็ไม่อาจจัดอยู่ในประเภทเพลงร้องของชาวล้านนาได้ เพราะมีผู้กล่าวว่า การร้องเพลงไม่ใช่กิจของสงฆ์ ดังนั้นการสวดเป็นทำนองจึงเป็นข้อห้ามของผู้ถือศีลในศาสนาพุทธนิกายหินยาน แต่การร้องที่นอกเหนือจากทำนองสวดนับเป็นประเภทเพลงร้องชาวล้านนาทั้งสิ้น สิ่งที่ผมได้รวบรวมไว้ ณ ที่นี้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. **เพลงคำว** เป็นการร้องที่ดัดแปลงมาจากการอ่านทำนองเสนาะ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างการพูดปรกติกับการร้องเป็นทำนองที่มีส่วนคล้ายเทคนิคการร้องแบบสเปรชทิมเม่ (Sprechstimme) ของชาวเยอรมัน เพลงคำว นั้นจะใช้พยางค์ของคำมาผสมกับอักขระเสียงในภาษา ทั้งนี้กวีนิพนธ์แบบฉบับล้านนาอันโด่งดังที่ถูกนำมาดัดแปลงเป็นเพลงคำวมากที่สุดคือ บทกวีนิพนธ์ของ “พญาพรหม” พญาพรหมเป็นกวีที่มีชื่อเสียงของเมืองแพร่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 24 แต่เขาเป็นผู้ที่โชคร้ายต้องโทษจำคุกเรื่อยมาเพราะโดนภรรยาใส่ร้ายปรักปรำอยู่เนื่อง ๆ ผลงานชิ้นเอกของพญาพรหมคือ บทกวีอันแสนเศร้า “กมจ่ม”

2. **เพลงขอ** เป็นรูปแบบการขับร้องพื้นเมืองที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ บทร้องมีเนื้อหามาจากข้อมูลงานเขียนทางประวัติศาสตร์ หรือใช้การโต้ตอบกันระหว่างหนุ่มสาว ทำนองเพลงขอมีหลากหลายรูปแบบและมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ เช่น ขอเชียงใหม่ ขอลำปาง ขอเมืองน่าน หรือเพลงขอที่ได้รับอิทธิพลมาจากดนตรีกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ขอพม่า ขอเงี้ยว

3. **เพลงจ้อย** มีจังหวะซ้ำเติมไปด้วยทำนองที่หยดย่อยโดยใช้เทคนิคการเอื้อนเสียงเป็นหลัก มักถูกใช้เป็นเครื่องมือในการเกี้ยวพาราสีระหว่างหนุ่มสาว เพลงจ้อย มักจบประโยคด้วยการร้องโหนเสียงขึ้นสูง

4. **เพลงฮ่ำ** เป็นเพลงร้องชนิดพิเศษคือ ใช้เป็นเครื่องฝึกเจริญสมาธิ เพราะมีลักษณะทำนองที่เรียบง่าย จึงมักใช้ร้องกันทั่วไปในพิธีกรรม เช่น พิธีเรียกขวัญหรือพิธีบายศรีสู่ขวัญ

คำที่ใช้ระบุประเภทเพลงร้องในดนตรีตะวันตก เช่น อาเรีย หรือบาลาด ส่วนใหญ่มักบ่งบอกลักษณะเฉพาะทางดนตรีหรือบอกที่มาที่แตกต่างกัน แต่ทว่าก็ยัง

บทที่ 15

พ่อหนานตาผู้มีปากเป็นเอก
กับลูกชายที่เคยสาบสูญ-
พษายน พ.ศ. 2513

ชื่อของเขา คือ “หนานตา ชัยเจริญ” ตอนที่ผมได้เจอหนานตาครั้งแรก ผมเรียกแกล้ง ๆ ว่า “พ่อหนานตา” ผู้ซึ่งเป็นที่รู้จักและนับหน้าถือตาของผู้คนในอำเภอสารภี ในฐานะคลังปัญญาด้านประวัติศาสตร์และตำนานล้านนา อีกทั้งยังรู้จักกันในฐานะผู้ประกอบการทางศาสนาคนสำคัญในท้องถิ่น พ่อหนานตาขนานนามตัวเองว่า “โทรโข่งประจำหมู่บ้าน” แต่ผมเรียกแกล้งว่า “พ่อหนานตาผู้มีปากเป็นเอก” เพราะมีวาทีศิลป์ที่ยอดเยี่ยมที่สุดคนหนึ่งซึ่งผมไม่เคยพบเจอมาก่อน ไม่ว่าจะเป็นทางฝั่งเอเชียหรือฝั่งอเมริกา หรือกระทั่งทั้งสองด้านของมหาสมุทรแปซิฟิก พ่อหนานตาเป็นญาติห่าง ๆ ของเพื่อนผม หากมองในภาพรวมแล้วแกมีศักดิ์เป็นลุงของเพื่อนผมที่ชื่อประจวบ เดชะวรรณ ซึ่งเป็นผู้ที่ริเริ่มการแสดงสุดอลังการชื่อว่า “ประจวบและเจอร์รี่โชว์” แต่กระนั้นการแสดงโชว์ชุดนี้ก็ไม่ใช่ว่าเหตุที่ทำให้ผมได้บังเอิญพบกับพ่อหนานตา ความจริงก็คือผมรู้จักพ่อหนานตาเพราะมีบุคคลข้อมูลในพื้นที่หลายคนที่เคยให้ความกรุณาผมได้เก็บเกี่ยวเรื่องราวท้องถิ่นล้านนาแนะนำให้รู้จัก พวกเขากล่าวถึงพ่อหนานตาเป็นเสียงเดียวกันว่า “เราก็แค่มีมือสมัครเล่นแต่ก็ยินดีมากที่จะให้ข้อมูลเท่าที่จะให้ได้ ถ้าคุณต้องการบันทึกเสียงจากต้นตำรับจริง ๆ ละก็ คุณควรไปตามหาพ่อหนานตาที่อำเภอสารภี” ว่าแล้วผมจึงถือฤกษ์ยามยามตีในวันครบรอบวันเกิดปีที่ 31 ของผม (พ.ศ. 2513) เดินทางไปตามหาพ่อหนานตาที่หมู่บ้านแห่งหนึ่งในอำเภอสารภีซึ่งอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ทางทิศใต้ประมาณ 15 กิโลเมตร มันเป็นความโชคดีที่ถนนเส้นนั้นเป็นถนนลาดยางมะตอยจึงทำให้การเดินทางของผมง่ายขึ้นมาก ผมหยุดถามคนพื้นที่เพียงครั้งเดียวก็สามารถไปถึงบ้านของพ่อหนานตาได้ไม่ยากเพราะเป็นบ้านที่ทำด้วยไม้สักติดกับถนนใหญ่ของหมู่บ้าน

ผมจอดรถมอเตอร์ไซด์คู่กายพร้อมยกมือไหว้ทักทายหญิงชราที่นั่งอยู่บนพื้นหน้าบ้านที่กำลังสาละวนอยู่กับตะกร้าหมากพลู ผมแนะนำตัวเป็นภาษาคำเมืองและถามถึงพ่อหนานตา หญิงผู้นั้นบอกว่าเธอชื่อ “แก้ว” เป็นภรรยาของพ่อหนานตา จากนั้นได้ถามกลับมาว่าผมมาทำอะไรที่นี่ ผมตอบว่ามาเพราะคำรำลือว่า พ่อหนานตามีชื่อเสียงในเรื่อง “การเล่าความ” ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และผมปรารถนาที่จะชื่นชมความอัจฉริยะของพ่อหนานตาให้ประจักษ์แก่สายตา แม่แก้วจึงบอกผมว่า “แก [หนานตา] ไปทำธุระ แต่เดี๋ยวก็คงกลับมา” ผมจึงถามต่อว่า พ่อหนานตาใช้ชีวิตยังไง แม่แก้วตอบทันควันว่า “แกก็ใช้ชีวิตไปและหากินด้วยปาก” แม่แก้วอธิบายต่อว่า

บทที่ 16

สำนวน การเล่นคำ
ปริศนาคำทายและกลอนสัมผัส
ของชาวล้านนา

ประเด็นต่อไปนี้เป็นารรวบรวมและอธิบายความหมายภาษาพูดท้องถิ่นชาวล้านนาหรือ “คนเมือง” ซึ่งใช้เรียกผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในเชียงใหม่ในปลายพุทธศตวรรษที่ 2500 เนื้อหาที่นำเสนอทั้งหมดนี้ได้มาจากสมุดจดภาคสนาม จากข้อมูลเสียงที่บันทึกไว้ในงานภาคสนาม และการเรียนแบบครูพักลักจำตลอดระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2510-2514) แหล่งที่มาของข้อมูลส่วนใหญ่ได้รับความอนุเคราะห์จากเพื่อนผมหลาย ๆ คนที่เป็นปราชญ์ด้านสำนวนและการเล่นกลอนของชาวล้านนา ซึ่งผมยังระลึกถึงคุณูปการของบุคคลเหล่านั้นมาจวบจนทุกวันนี้ สำนวนหรือกลอนล้านนาที่รวบรวมขึ้น ผมได้คัดลอกเขียนทับศัพท์อีกทั้งแปลความเป็นภาษาอังกฤษ แต่ผมไม่มั่นใจว่า ภาษาอังกฤษที่แปลนั้นจะสามารถสื่อความหมายตรงกับของเดิมหรือไม่ และผมก็ไม่คิดว่าความงดงามของสัมผัสหรือความหมายซ่อนเร้นชวนหัวของคำแปลภาษาอังกฤษ จะสามารถทดแทนหรือเทียบเคียงกับภาษาล้านนาดั้งเดิมได้ น่าเสียดายว่าในปัจจุบันนี้ผู้คนให้ความสำคัญกับบทบาทของภาษาและกลอนล้านนาลดลงไปทุกที ซึ่งอาจทำให้สูญหายไปกับกาลเวลา แต่อย่างไรก็ตาม ผมรู้สึกดีใจที่อย่างน้อยก็ได้เป็นส่วนหนึ่งในความพยายามที่จะอนุรักษ์วัฒนธรรมภาษาพูด รวมถึงสำนวนและการร้องกลอนล้านนาแบบดั้งเดิมไว้

กลอนสำหรับเด็ก (Rhymes for Children)

ผมกับภรรยา (อิติวาทิที่เพิ่งเสียชีวิตไป) ทำงานอยู่ที่เชียงใหม่ประมาณ 4 ปี ภรรยาผมสอนหนังสือในหลักสูตรนานาชาติของโรงเรียนประถมแห่งหนึ่ง ส่วนผมเองสอนที่ภาควิชาดนตรี สถาบันศาสนศาสตร์ไทย และเนื่องจากว่าเราทั้งสองคนทำงานกันหนักและต้องเลี้ยงลูกสาวสองคนไปด้วย เราจึงตกลงกันว่าควรจ้างพี่เลี้ยงเด็กเพื่อมาช่วยแบ่งเบาภาระ เธอคนนั้นก็คือ “ฟองจันทร์” ซึ่งเป็นผู้หญิงเชียงใหม่ตัวเล็ก ๆ น่ารัก ช่างพูด และฉลาด ข้อดีของเธอคือเป็นคลั่งควมรู้ด้านปริศนาคำทาย มีความรู้เรื่องกลอนสำหรับเด็กและสำนวนล้านนา ความสามารถพิเศษของฟองจันทร์คือ สามารถคิดและร้องกลอน เพื่อบอกลักษณะนิสัยและธรรมชาติของเด็กแต่ละคนได้ เมื่อกล่าวถึงกลอนสำหรับเด็กผมจำได้ว่า ฟองจันทร์สอนกลอนล้านนาจำนวน 6 บทให้แก่ลูกสาวผม ซึ่งต่อมากลูกสาวผมสามารถท่องจำได้อย่างแม่นยำ แต่น่าเสียดายที่เมื่อกลับประเทศสหรัฐอเมริกาได้ไม่นานลูกสาวผมก็ลืมจนหมดสิ้น ตัวอย่างกลอน

บทที่ 17

วรรณกรรมเรื่องสั้น “เจ็ย”
-การผสมผสานระหว่าง
หลักศีลธรรม
กับเรื่องลามกอกปรต

“เจ็ย” เป็นวรรณกรรมเรื่องสั้นที่เกี่ยวข้องกับคติชนล้านนาทางภาคเหนือของประเทศไทย ผมโชคดีที่มีโอกาสได้รวบรวมวรรณกรรมล้านนาประเภทเจ็ยเก็บไว้ในฐานข้อมูลพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ประมาณ 51 เรื่อง การเล่า “เจ็ย” ที่สั้นที่สุดมีความยาวเพียง 30 วินาที ในขณะที่เจ็ยบางบทมีความยาวถึง 15 นาที ผมได้รวบรวมวรรณกรรมเจ็ยจากคำบอกเล่าของนักปราชญ์ด้านคติชนล้านนา 4 ท่าน เนื้อหาของวรรณกรรมเจ็ยส่วนใหญ่กล่าวถึงอิภินิหาร การผจญภัย การยกตนข่มท่าน คนจนหลอกคนรวย เรื่องเล่าของนักดนตรีพิการคนหนึ่งที่ฉลาดล้ำลึกกว่าใครในบรรดาผองเพื่อน และวรรณกรรมเจ็ยที่พบบ่อยคือ เจ็ยที่พูดถึงกลอุบายของหนุ่มน้อยผู้หลักแหลมในการหลอกได้เสียกับผู้หญิง จากการศึกษาวรรณกรรมเจ็ยทำให้ผมไม่อยากจะเชื่อเลยว่า คนไทยสามารถพูดถึงอวัยวะของสงวนได้อย่างเปิดเผยมากกว่าคนอเมริกัน กล่าวคือสามารถพูดถึงอวัยวะส่วนล่างอย่างโจ่งครึมและไม่กระดาก แต่น่าแปลกใจที่หากเอ่ยถึงกิจกรรมทางเพศคนไทยจะรู้สึกเขินอาย อย่างไรก็ตาม พบว่าการเล่าวรรณกรรมเจ็ย ถึงแม้ว่าจะพาดพิงไปถึงอวัยวะส่วนนั้นหรือกล่าวถึงการร่วมเพศ แต่ก็ไม่ได้ทำให้คนไทยคิดว่าพวกเขาควรสงวนท่าทีในการพูด ในทางกลับกันการเล่าเจ็ยมักเอนเอียงไปในทางตลกกลามกเสียด้วยซ้ำ ผมพบว่ามันเป็นการยากที่จะหาคำภาษาอังกฤษที่เหมาะสมเพื่อตั้งชื่อเรื่องให้กับวรรณกรรมเจ็ยที่จะนำไปบรรจุในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเชียงใหม่ อย่างไรก็ตาม ผมก็สามารถให้ชื่อเรื่องวรรณกรรมเจ็ยไว้ดังนี้

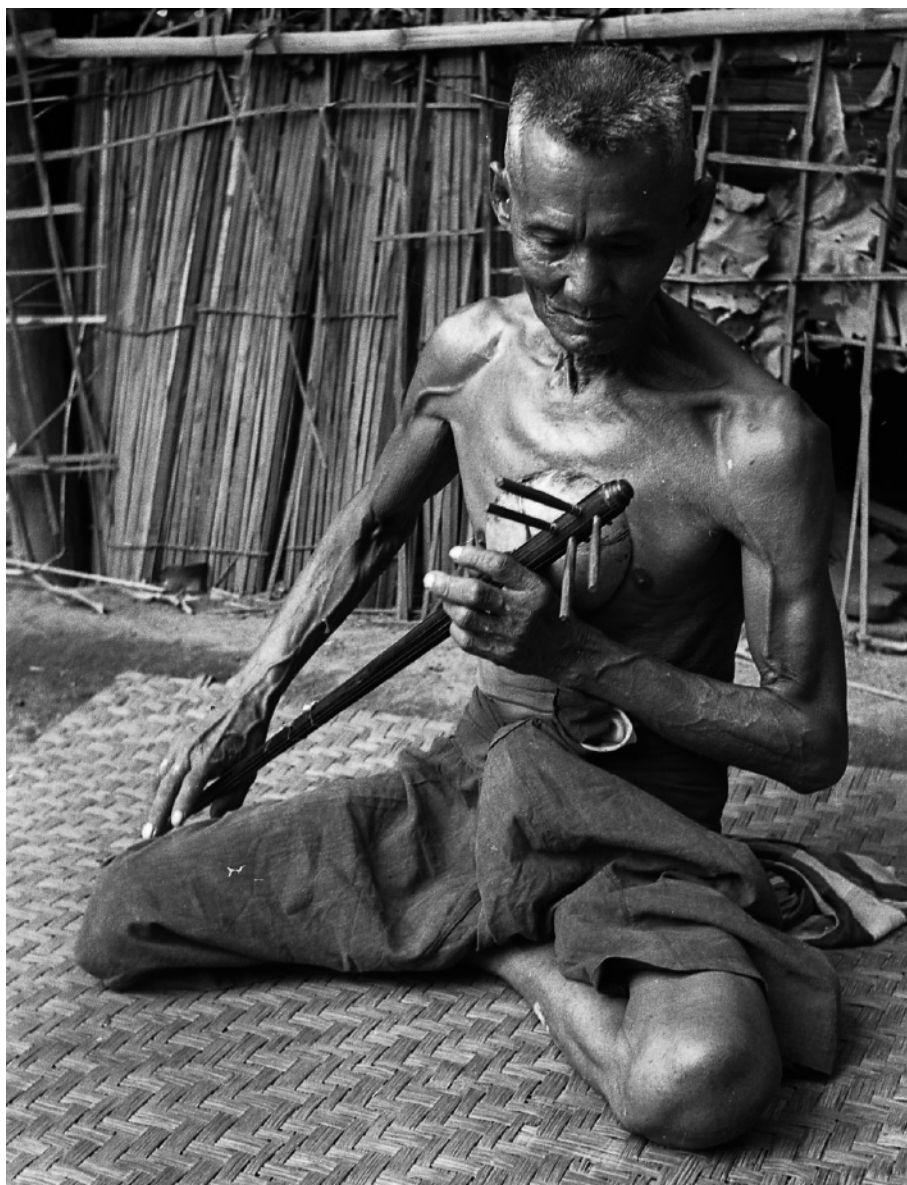
- พระสงฆ์ที่เผลอมองผู้หญิงนุ่งน้อยห่มน้อยจนไม่เป็นอันกล่าวธรรมเทศนา (the priest who could not concentrate on his sermon because of a scantily-clad woman)
- พระสงฆ์ที่ยังไม่เรียนรู้ที่จะนั่งพับเพียบจนกระเจี้ยวโผล่ (the monk who has not learned to sit cross-legged without exposing himself)
- พระสงฆ์ที่ตื่นจากฝันเปียกกลางดึกและร้องขอเจ้าอาวาสช่วยตนหลับได้อีกครั้ง (the monk who awakes from a dirty dream and begs the abbot to help him sleep again)
- หนุ่มน้อย 3 คนที่ร่วมกันขมขืนหญิงสาวโดยแห่ยอวัยวะผ่านรูพื้นกระดาน (three young men who conspire to rape a girl through a hole in the floor)

บทที่ 18

พิณเป็ยะ เครื่องดนตรี
ที่กำลังสาบสูญ

ภาพที่ 18.1 นายตัน นักตีพิณเป็ยะ

พ.ศ. 2512 เป็นครั้งแรกที่ผมได้เขียนอธิบายเกี่ยวกับเครื่องดนตรีพิณเป็ยะ
หลังจากการเสียชีวิตของนายตัน²⁵ บุคคลผู้ให้ข้อมูลพิณเป็ยะลำดับที่ 4 ของผม

²⁵ นายตัน นามสกุล “เชียวสวัสดิ์”

บทที่ 19

ขอเป็นส่วนหนึ่ง
ในการธำรงรักษาวัฒนธรรม

บทนี้เป็นการบอกเล่าความพึงพอใจในฐานะที่ผมมีโอกาสได้เป็นกลไกเล็ก ๆ ในการขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม แต่กล่าวได้ว่าเป็นก้าวที่ยิ่งใหญ่สำหรับการอนุรักษ์และฟื้นฟูเครื่องดนตรีโบราณชิ้นนี้ซึ่งเป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงความเป็นล้านนา เรื่องราวทั้งหมดนี้เกิดขึ้นใน พ.ศ. 2511 ณ ร้านขายของเก่าในตัวจังหวัดเชียงใหม่ ขณะนั้นผมบังเอิญไปเห็นวัสดุทองเหลืองทรงกรวยปลายแหลมรูปร่างประหลาด ลักษณะคล้ายหัวช้างที่มี 3 หูรูปร่างที่โค้งงุ้มแหลม เจ้าของร้านขายของเก่าบอกผมว่าไม่แน่ใจเช่นกันว่ามันคืออะไร แต่สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นส่วนประกอบของเครื่องดนตรี หลังจากสอบถามราคาซื้อขายผมเห็นว่ามันสมเหตุสมผลจึงซื้อเก็บไว้ และอีกหลายเดือนต่อมาภรรยาผมบังเอิญได้เจอชิ้นส่วนต่าง ๆ ของเครื่องดนตรีลักษณะคล้ายเครื่องสายที่ไม่มีสายในร้านขายของเก่าซึ่งประกอบไปด้วยวัสดุทองเหลืองประหลาดที่ผมเคยเจอเสียบ่อยและชิ้นส่วนที่พบอีกหลายชิ้นน่าจะเป็นส่วนประกอบของเครื่องดนตรี ภรรยาผมจึงเกิดข้อสงสัยเหมือนกับผม ผมให้เครดิตภรรยาที่บังเอิญเจอส่วนประกอบเหล่านั้น หลังจากนั้นอีกไม่นานภรรยาผมก็ไปเจอเครื่องดนตรีลักษณะนี้ที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ ซึ่งแม้ว่าจะไม่มีสายแต่ก็เป็นหลักฐานสำคัญเพียงพอที่ทำให้เราทราบว่าจะสามารถนำชิ้นส่วนเครื่องดนตรีที่ซื้อไว้ก่อนหน้ามาประกอบเข้าด้วยกันได้อย่างไร เมื่อสอบถามเจ้าของร้านให้ตีราคาชิ้นส่วนเครื่องดนตรีชิ้นล่าสุดที่พบก็ได้ความว่า คิดเป็นจำนวนเงิน 40 บาท (2 ดอลลาร์สหรัฐในสมัยนั้น) ภรรยาผมจึงซื้อไว้โดยไม่ได้ต่อรองราคาใด ๆ และเย็นวันนั้นเองเธอก็นำมาให้

ภาพที่ 19.1 ชิ้นส่วนพิณเปี้ยะ

ผมพิจารณารูปลักษณะของเครื่องดนตรีโดยผมรับไม้ต่อจากเธอนำเครื่องดนตรีชิ้นนั้นไปให้ลุงน้อยและนายทิพย์ เทพมงคลได้ดู นายทิพย์ไม่เพียงแต่เป็นช่างทำเครื่องเงินที่เก่งแต่ยังมีฝีมือในการเล่นดนตรีที่หาตัวจับยาก หลังจากที่พินิจพิเคราะห์ เขาทั้งสองคนจึงบอกว่ามันคือเครื่องดนตรีโบราณที่เรียกว่า “พิณเปี้ยะ”

บทที่ 20

พวกเขาที่เสมือนผู้รับใช้เช่นกัน

When I consider how my light is spent

ฉันนั่งพินิจความหมายของชีวิตที่ควรจะเป็น

E'er half my days, in this dark world and wide,

ก่อนความมืดมิดที่อ้างว้าง จะเข้ามาครอบงำครึ่งหนึ่งในชีวิตฉัน

And that one talent which is death to hide

ไอ้พรจากฟ้าที่ส่งมานั้นสูญเปล่า ไม่อาจซ่อนเร้นความสูญเสีย

Lodged with me useless, though my soul more bent

ที่เคยมี ไม่มีแล้ว ไร้ค่า แม้ว่าจิตเปี่ยมล้นด้วยความต้องการ

To serve there with my Maker, and present

ที่เป็นดั่งบ่าวรับใช้พระเจ้าผู้สร้าง และแสดงให้เห็นถึง

My true account, lest he returning chide;

สิ่งที่เป็นฉันโดยแท้จริง มอบไว้ แต่ฉันกลัวว่า สักวันอาจถูกลงทัณฑ์

“Doth God exact day-labor, light denied?”

จะทำตามสิ่งที่หวัง ตามใจฝันอย่างไร เมื่อมองไม่เห็นทาง

I fondly ask. But Patience, to prevent

ฉันถามด้วยความไม่รู้ ใครคนหนึ่งจึงช่วยขจัดความเขลา

That murmur, soon replies, “God doth not need”

ด้วยสรรพเสียงที่ว่า พระผู้สร้างท่านไม่ต้องการหรือ

Either man’s work or his own gifts. Who best

ไม่เลย ทั้งผลงานหรือพรสวรรค์ที่มี ปุถุชนผู้เปี่ยมด้วย

Bear his mild yoke, they serve him best. His state

ความมุงมั่นและความศรัทธานั้นแหละ จะเป็นผู้รับใช้ได้ดีที่สุด

บทที่ 21

นายน้อยและวงปี่พาทย์ล้านนา
กับงานฟ้อนผีประจำหมู่บ้าน

ชาวล้านนามีความเชื่อในพุทธศาสนา และเชื่อในอิทธิฤทธิ์ของผีसाงเทวดา ควบคู่กันมาตั้งแต่โบราณ หากถามชาวบ้านว่านับถือศาสนาอะไร คำตอบส่วนใหญ่ที่ได้คือนับถือศาสนาพุทธ แต่ในทางปฏิบัติชาวบ้านประกอบพิธีกรรมในลัทธิความเชื่อโบราณที่เรียกว่า “นับถือผี” ผู้คนในภาคเหนือประกอบพิธีกรรมบวงสรวงเจ้าที่และ ผีบรรพบุรุษจากความเชื่อว่า วิถีชีวิตของมนุษย์จะเชื่อมโยงอยู่กับภูตผีและวิญญาณ ที่สามารถให้คุณหรือให้โทษ วิญญาณตายโหงหรือดวงจิตของคนที่เสียชีวิตอย่างเป็นปริศนาเป็นดวงจิตที่น่ากลัว ที่จะคอยจ้องทำร้ายผู้คนให้เจ็บไข้ได้ป่วย ให้มีเคราะห์ หรือแม้กระทั่งเสียชีวิต แต่ในทางกลับกันผีบรรพบุรุษต้นตระกูลและผีเจ้าที่ซึ่งเรียกกันว่า “ผีเม็งหรือผีมด” เป็นดวงวิญญาณที่เป็นมิตรและคอยเกื้อกูลผู้เป็นที่รัก ดังนั้นบ้านทุกหลังจะต้องคอยหมั่นดูแลศาลเจ้าที่หรือ “บ้านผี” ไม่ให้ขาดตกบกพร่อง มิเช่นนั้นอาจเป็นความผิดหรือผิดธรรมเนียมหรือที่เรียกว่า “ผิดผี”³⁷

หมู่บ้านชาวล้านนามีการจัดพิธีกรรม เช่นไหว้ผีเจ้าที่เป็นประจำทุก ๆ ปี เรียกกันว่า พิธี “พ่อนเลี้ยงผี” กิจกรรมนี้จัดขึ้นตลอดทั้งวันโดยมีวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาเป็นกลไก สำคัญในการขับเคลื่อนงานพิธี กล่าวคือ จะมีวงดนตรีล้านนาบรรเลงประกอบอยู่ทุกช่วง กิจกรรม ซึ่งวงดนตรีที่นิยมนำมาประกอบ พิธีกรรมพ่อนผีนี้ คือวงปี่พาทย์ล้านนาหรือวง เต็งถึง³⁸ คำว่าเต็งถึง มาจากเสียงของกลองที่ ดังขึ้นเมื่อตีประกอบพิธี พ.ศ. 2512 ผมโชคดี ที่ลุงน้อย³⁹ กับสมาชิกในวงเชิญผมให้ไปร่วมงานพิธีกรรมพ่อนผีซึ่งจัดขึ้นในหมู่บ้านทางทิศ ใต้ของตัวเมืองเชียงใหม่ เมื่อเดินทางไปถึง หมู่บ้านผมรู้สึกว่กำลังเข้าร่วมเหตุการณ์ที่ไม่

ภาพที่ 21.1 บ้านผีที่ตั้งอยู่ภายในรั้วบ้านของนายน้อย

³⁷ เจอรัลด์เขียนว่า “Kuet Pi” (เข็ดผี)

³⁸ เจอรัลด์เขียนว่า “เต็งถึง”

³⁹ จากนั้นไป ผู้เขียนขอเรียกนายน้อยว่า “ลุงน้อย”

บทที่ 22

ดนตรีพิธีศพ
ณ จังหวัดเชียงใหม่

จากประสบการณ์ทำให้ผมตระหนักว่า เสียงดนตรีอันทรงคุณค่าบางครั้ง อาจถูกบอกกล่าวหรือถ่ายทอดออกมาภายใต้สถานการณ์แย ๆ เช่น เหตุการณ์ที่เมือง นิวออร์ลีน เมืองนิวตัน เมืองนิวเบสฟอร์ด หรือแม้แต่เชียงใหม่ก็ตาม เนื้อหาบทนี้ ผมกำลังจะพูดถึงดนตรีและพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับความตาย ซึ่งกล่าวได้ว่ามีดนตรี เป็นเครื่องชี้้นำให้ผมมองเห็นภาพตัวตนที่แท้จริง เช่น ในงานศพของคุณแม่ผมใน พ.ศ. 2492 และ พ.ศ. 2542 ที่ร่วมแสดงริเควียมของจูเซปเป แวร์ดี ที่ทำให้ผมเข้าใจ และรับรู้ถึงพลังของดนตรีที่ก่อตัวเป็นสัญญาณลึกลับซ่อนเร้นอยู่ในพิธีกรรมหลัง ความตายระหว่างที่อยู่ในประเทศไทย ถึงแม้ว่าจะมีบทบาทหน้าที่เพียงเป็นผู้สังเกต บันทึกข้อมูลเหตุการณ์และคอยกดชัตเตอร์อยู่หลังกล้องถ่ายภาพก็ตาม

บรรยากาศงานศพของชาวคริสเตียนในเชียงใหม่ไม่ได้แตกต่างจากประเทศ สหรัฐอเมริกาเท่าใดนัก ครั้งหนึ่งผมรับรู้ได้ถึงความเศร้าและการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ จากการที่ได้เข้าร่วมพิธีศพบุตรสาวของอาจารย์เมฆ เธอมีอายุเพียง 20 ปี แต่ต้องจาก โลกนี้ไปเพราะถูกไฟฟ้าชอร์ตขณะตอกตะปูฝาผนังห้องครัว ผมเห็นคู่มั่นของเธอ นั่ง อยู่บนรถบรรทุกศพเคลื่อนไปยังสุสานและเห็นภาพเขาอีกครั้งที่หลุมฝังศพ และ คอยยืนจับไม้กางเขน ผมพบว่าพิธีศพของชาวคริสต์ในเชียงใหม่มีส่วนคล้ายกับพิธี ของศาสนาพุทธ กล่าวคือ ด้านหน้าของรถบรรทุกศพจะมีเชือกยาว ๆ ผูกติดไว้ เพื่อให้ญาติผู้ตายและเพื่อนลากไปยังสุสาน

ภาพที่ 22.1 พิธีศพบุตรสาวของอาจารย์เมฆ

บทที่ 23

งานเทศกาลหมู่บ้าน
ณ อำเภอแม่ริม-
สิงหาคม พ.ศ. 2513

ขณะที่ผมพำนักอยู่ในเมืองเชียงใหม่ พบว่าได้มีการแผ่ขยายตัวของเขตเมืองรูปร่างแหวน เกิดเป็นชุมชนต่าง ๆ โดยรอบตัวเมืองเชียงใหม่ซึ่งเป็นผลจากอัตราการเจริญเติบโตของเขตเมืองอย่างรวดเร็ว ผมกับครอบครัวพักอยู่ในชุมชนเมืองชื่อว่า “หนองแสง” แต่หากเดินทางออกจากประตูช้างเผือกไปทางทิศเหนือไม่กี่กิโลเมตร ก็จะพบกับรอยต่อไปยังหมู่บ้านในอำเภอแมริม ที่เต็มไปด้วยความงดงามทางธรรมชาติ หมู่บ้านประกอบด้วย 60 หลังคาเรือน ส่วนใหญ่ทำจากไม้ไผ่หลังคามุงจาก แต่ก็มีบางครัวเรือนที่ตัวบ้านทั้งหลังทำจากไม้สักต้นใหญ่ซึ่งโดยมากปลูกอยู่รอบ ๆ ศูนย์กลางหมู่บ้านใกล้กับวัดแมริม ทุกปีชาวบ้านนิยมจัดงานเทศกาลขึ้นภายในหมู่บ้านประกอบด้วยกิจกรรมมากมายที่ทำให้บรรยากาศคึกคักทั้งวันทั้งคืน ตั้งแต่การวางซุ้มแผงขายอาหารหรือขายข้าวของเครื่องใช้ มีกิจกรรมดนตรีบนเวทีเพื่อความบันเทิง มีโตะเรียไรทำบุญ จนถึงบวงสรวงสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยปกป้องรักษาหมู่บ้านให้รอดปลอดภัยจากภัยอันตราย ผมทราบว่าบรรยากาศภายในงานประจำปีเต็มไปด้วยเสียงอึกทึกครึกโครมจากเครื่องเสียงของแต่ละซุ้มกิจกรรมที่พยายามดึงความสนใจผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะพลังเสียงจากไมโครโฟนของมัคนายกที่คอยประกาศรายชื่อผู้ร่วมทำบุญกับทางวัด รวมถึงประกาศจำนวนเงินที่ได้รับบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาเป็นระยะ ๆ

ภาพที่ 23.1 ศูนย์กลางแหล่งชุมนุมของผู้เข้าร่วมงานและซุ้มกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงานประจำปีของวัดแมริม

บทที่ 24

พิธีเฉลิมฉลองเสาอินทขิล
ณ วัดเจดีย์หลวง

ลิเกเป็นศิลปะการแสดงของไทย ใช้ดนตรีประกอบการแสดงทำรำบนเวทีขนาดเล็ก บริบทการแสดงส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องราวในชีวิตประจำวัน เช่น เรื่องราวความรักจนถึงการนำนิทานพื้นบ้านมาปรับใช้เป็นบทละคร การแสดงลิเกที่ผมได้ประสบพบเห็นประกอบด้วยนักแสดงเป็นผู้ชายล้วน จึงต้องมีบางคนที่ต้องรับบทเป็นตัวแสดงฝ่ายหญิง การแสดงลิเกจะใช้วงปี่พาทย์ขนาดย่อมบรรเลงประกอบอยู่ข้างเวที ซึ่งอาจเป็นด้านขวาหรือซ้ายของเวทีก็ได้ วงปี่พาทย์ประกอบการแสดงลิเกนิยมบรรเลงด้วยระนาดไม้แข็งพร้อมทั้งใช้เครื่องเสียงและลำโพงให้มีความดังเหมาะสมกับดนตรีกลางแจ้ง ผมได้รับชมการแสดงลิเกครั้งแรกที่วัดเจดีย์หลวงในงานเฉลิมฉลองเสาอินทขิล เสาหลักเมืองของจังหวัดเชียงใหม่ ที่สร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าเม็งรายราว พ.ศ. 1839 การแสดงลิเกในคำคตินั้นเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ใช้เสียงเป็นเครื่องประโคม กล่าวได้ว่า พื้นที่แต่ละภาคส่วนภายในวัดจะใช้มาตรความดังจากลำโพงแข่งกันเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เข้าร่วมงาน ผมทราบภายหลังว่าลิเกคณะนี้เดินสายมาจากภาคใต้ คณะจะกางเต็นท์ผ้าใบขนาดมหึมาที่สามารถจุผู้ชมได้จำนวนกว่า 200 คน ระหว่างแสดงจะสังเกตเห็นเด็ก ๆ จำนวนไม่น้อยกำลังเฝ้าดูการแสดงบนเวทีอย่างใจจดใจจ่อ

ภาพที่ 24.1 การแสดงลิเกวัดเจดีย์หลวงในงานเฉลิมฉลองเสาอินทขิล เสาหลักเมืองของจังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 25

ถนนสายดนตรีกับขบวนแห่
ในจังหวัดเชียงใหม่

การจัดแสดงดนตรีบางครั้งไม่ได้ถูกกำหนดหรือจำกัดให้อยู่เพียง ณ จุดใดจุดหนึ่งเท่านั้น แต่สามารถสร้างเป็นคาราวานนักดนตรีที่สามารถเคลื่อนขบวนไปตามถนนได้ และหลายครั้งในตัวเมืองเชียงใหม่ที่ผมได้มีโอกาสสัมผัสกับ “music on the hoof” หรือ “ดนตรีที่มาพร้อมกับการย่ำเท้า” หรือเรียกว่า “ขบวนแห่” ขบวนแห่ในเชียงใหม่พบมากในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ หรือช่วงที่มีการจัดมหกรรมประจำปี เช่น เทศกาลสงกรานต์หรือฉลองปีใหม่เมือง ซึ่งจัดให้มีกิจกรรมการรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ในเดือนเมษายนของทุกปี และกระทำสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องนับศตวรรษ แต่ที่น่าเสียดายคือปัจจุบันงานสงกรานต์กลายเป็นเทศกาลเดียดที่คนรุ่นหนุ่มสาวเล่นสาดน้ำกันไม่เป็นไปตามจารีตประเพณีและอาจถึงขั้นใช้ความรุนแรง แต่หากมองย้อนไปใน พ.ศ. 2511 ผมและผู้เข้าร่วมสังเกตการณ์จะเห็นช่างฟ้อนที่จัดรีวขบวน “ฟ้อนเล็บ” ร่ายรำกันอย่างพร้อมเพรียงโดยมี “วงตั้งโนง” บรรเลงประกอบไปบนถนนที่ชุ่มด้วยน้ำจากผู้ที่เล่นสาดน้ำสงกรานต์ซึ่งต่างก็หลังไหลมาดูขบวนแห่ ผู้ที่กำลังเล่นสาดน้ำบางครั้งก็สนุกเข้าไปผสมโรงสาดน้ำหรือประแบ่งนักดนตรีและบรรดาช่างฟ้อนบ้าง แต่ก็ยังมีข้อยกเว้นให้กับฝรั่งสะพายกล้องถ่ายภาพ

ภาพที่ 25.1 ขบวนฟ้อนเล็บเทศกาลสงกรานต์หรือฉลองปีใหม่เมือง

บทที่ 26

วิเชียร เพ็ชรนิล-เพชรล้ำค่า
จากถิ่นอีสาน

ผมมีโอกาสฟังเสียงแคนอีสานครั้งแรกที่สถาบันศาสนศาสตร์ไทยในงานสังสรรค์ยามเย็นซึ่งบรรเลงโดยเหล่านักเรียนและครูอาจารย์ เครื่องดนตรีแคนไม่นับเป็นเครื่องดนตรีท้องถิ่นของเชียงใหม่ แต่กระนั้นคนเมืองเหนือก็มีโอกาสได้สัมผัสเสียงแคนจากนักดนตรีวิญญูพุกหลายคนเดินทางจากภาคอีสานมาเล่นดนตรีในแดนล้านนา

ภาพที่ 26.1 กลุ่มนักเรียนของสถาบันศาสนศาสตร์ไทยเป่าแคนให้ความบันเทิงในยามเย็น

นักเป่าแคนที่มีความสามารถโดดเด่นที่สุดเท่าที่ผมได้รู้จักคือนายวิเชียร เพ็ชรนิล ซึ่งผมได้นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นไว้ในบทที่ 20 เรื่อง “พวกเขาก็เหมือนผู้รับใช้เช่นกัน” และในบทนี้ผมจะพูดถึงรายละเอียดเรื่องราวชีวิตของวิเชียรซึ่งเป็นเส้นทางดำเนินชีวิตที่เรียบง่ายไม่ซับซ้อน นายวิเชียร เพ็ชรนิล เป็นคนจังหวัดอุบลราชธานี เขาเกิดมาพร้อมดวงตาที่บอดสนิทตั้งแต่กำเนิด จึงเป็นเหตุให้พ่อและแม่ทิ้งเขาไปเพราะความเชื่อว่าเป็นเด็กกาลกิณี ดังนั้นวิเชียรจึงต้องอยู่ภายใต้การดูแลของพระสงฆ์ในหมู่บ้าน สภาพแวดล้อมรอบตัววิเชียรจึงหล่อหลอมให้เขามีความเลื่อมใสในพุทธศาสนา เมื่ออายุ 10 ขวบ วิเชียรมีโอกาสรู้จักและหลงรักในเสียงแคน เขาไม่ได้ไปฝากตัวเป็นลูกศิษย์ตามบ้านครูสอนเป่าแคนตามธรรมเนียมปฏิบัติที่นักดนตรีต้องเข้าไปอยู่ในบ้านเพื่อรับใช้ครูในช่วงเวลากลางวันและฝึกฝนดนตรีกับครูในช่วงเวลากลางคืน

บทที่ 27

มหัศจรรย์ชายร่างเล็ก
“ลุงตำคำ”

คำว่า “ต๋าคำ” หรือ “ตาคำ” แปลว่าผู้มีดวงตาเป็นทองคำ มันช่างน่าประหลาดว่าเพราะเหตุใดพ่อแม่จึงตั้งชื่อนี้ให้กับลูกในเมื่อแกมีดวงตาที่มีดบอดมาตั้งแต่แบเบาะ ผมได้เขียนเรื่องราวบางส่วนของลุงต๋าคำไว้ในบทที่ชื่อว่า “ผลิตภัณฑ์แห่งความร่วมมือ” และบทที่ 20 “พวกเขาก็เหมือนผู้รับใช้เช่นกัน” แต่อย่างไรก็ตามเนื้อหาในบทนี้จะช่วยเติมเต็มชีวิตของลุงต๋าคำที่ยังขาดหายไป ตั้งแต่ผมกลับมาประเทศสหรัฐอเมริกาก็ไม่เคยได้รับทราบข่าวของลุงต๋าคำเลย และแน่นอนว่าขณะที่ผมนั่งเขียนหนังสือเล่มนี้ลุงต๋าคำคงจากโลกนี้ไปแล้ว คงเหลือไว้เพียงเรื่องราวอันเป็นอมตะมอบไว้แก่คนรุ่นหลัง แกเคยบอกผมระหว่างบันทึกเสียงว่า “คุณมาเยี่ยมผมได้ตลอดเวลาเท่าที่คุณต้องการเลยนะ จะก็ร้องก็พันครั้งผมก็ดันเพลงให้คุณฟังได้ไม่มีวันหมด” ข้อมูลเสียงเพลงของลุงต๋าคำที่ถูกบันทึกมีจำนวนทั้งสิ้นถึง 103 แทร็ก (มากที่สุดในการบรรดาผู้ให้ข้อมูล) ประกอบด้วยเพลงร้องประกอบการเล่นเครื่องดนตรี รวมถึงเสียงบันทึกที่ลุงถ่ายทอดประสบการณ์ดนตรีและคติชนล้านนาอีกหลากหลายแง่มุม ลุงต๋าคำมีความสามารถในการบรรเลงสะล้อ ซอ และซึงเป็นอย่างดี อีกทั้งลุงมีทักษะในการร้องทั้งในย่านเสียงบาริโทนและอัลโต บางครั้งก็สามารถหลบเสียงขึ้นไปจนถึงโซปราโน

ภาพที่ 27.1 ลุงต๋าคำ

บทที่ 28

เรียนรู้กลองมโหระทึก
ชนเผ่ากะเหรี่ยง

เนื้อหาบทนี้กล่าวถึงการศึกษาแบบมีส่วนร่วมที่เชื่อมโยงกับ “กลองมโหระทึก” ของชนเผ่ากะเหรี่ยง (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “กลองกบ” หรือกลองขอฟน) ผมขอยกความดีความชอบแก่ภรรยาผมซึ่งเป็นผู้ที่ค้นพบกลองมโหระทึกวางโชว์อยู่ภายในร้านขายของเก่าในตัวเมืองเชียงใหม่ และต่อมามันกลายเป็นสิ่งที่เธอสนใจศึกษาถึงรายละเอียดในเชิงลึก แต่เป็นที่น่าเสียดายที่หลักฐานเอกสารบอกเล่าซึ่งแสดงถึงที่มาและความสำคัญของกลองมหัศจรรย์ชนิดนี้ยังหาได้ยาก เนื่องจากกลองมโหระทึกไม่ได้ถูกนำไปใช้ในพิธีกรรมหรือเกาะเกี่ยวอยู่กับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมมากเท่าที่ควร และอาจกำลังถูกกลืนเลือนหายไปจากสังคมเหลือไว้เพียงซากกลองมโหระทึกโบราณสำหรับนักสะสมของเก่า หรือแค่ถูกจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ หรือประยุกต์ใช้เป็นโตะกาแพ้วประดับบ้านเศรษฐีเท่านั้น ข้อมูลกลองมโหระทึกส่วนใหญ่จึงมาจากคำบอกเล่าหรือเป็นการอนุมานของนักวิชาการดนตรี แต่อย่างไรก็ตาม พวกเราสืบค้นเจอหลักฐานทางวิชาการเชิงประจักษ์ซึ่งเป็นเนื้อหาที่น่าเชื่อถือจากงานเขียนของ ดร.ริชาร์ด คูลเลอร์ (Dr. Richard Cooler) ศาสตราจารย์พิเศษแห่งมหาวิทยาลัยนอร์ทเทิร์นอิลลินอยส์ ดร.ริชาร์ด คูลเลอร์ ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลกลองมโหระทึกของชนเผ่ากะเหรี่ยงไว้ในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก ต่อมาข้อมูลของท่านได้ถูกนำไปใช้เป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการในวงกว้าง

ภาพที่ 28.1 อีดิธ ฟาเกอร์เบิร์ก ไดค์ (Edith Fagerbourg Dyck) ทดลองตีกลองชนเผ่ากะเหรี่ยงในร้านขายของเก่าตัวเมืองจังหวัดเชียงใหม่ (ก) กลองชนเผ่ากะเหรี่ยงที่เธอซื้อไว้ช่วงที่พำนักที่จังหวัดเชียงใหม่ (ข)

บทที่ 29

อำนวย กล่าวพืด และการเดินสาย
แสดงดนตรี

ในช่วงปี พ.ศ. 2510 ถ้าคุณสนใจงานด้านมานุษยวิทยาดนตรีและกำลังตระเวนเสาะหาตัวอย่างวัฒนธรรมดนตรีล้านนาในเชียงใหม่ ไม่วันใดก็วันหนึ่งคุณจะมีโอกาสพบกับนายอำนาจ กล้าพัต พร้อมกับวงดนตรีพื้นเมืองของเขาที่เปิดทำการแสดงโชว์อยู่ทุกหัวระแหง การที่ผมมีโอกาสเจอหัวหน้าวงดนตรีวงนี้ที่ชื่อนายอำนาจนั้น เปรียบเหมือนผมได้รับพรอันประเสริฐในตลอดระยะเวลา 4 ปี ที่ได้ใกล้ชิดและเรียนรู้วิถีดนตรีประเภทนี้ ผมกับอำนาจอายุไล่เลี่ยกัน (ตอนนั้นเราอายุ 20 ปีปลาย) แต่อำนาจมีพรสวรรค์หลายด้าน เช่น ดนตรี ภาษา กวี ประวัติศาสตร์ คติชนล้านนา รวมถึงความมีภาวะผู้นำ เขาสามารถชักชวนผู้คนให้เข้าร่วมทีมดนตรีและสานฝันที่เขาหวังไว้จนเป็นจริง ความหวังที่ว่าจะช่วยส่งเสริมบ่มเพาะศิลปินดนตรีพื้นบ้านล้านนาให้มีชีวิต ขณะเดียวกันก็มอบความบันเทิงแก่กลุ่มผู้ฟังผ่านการเดินสายแสดงดนตรีโดยใช้ชื่อว่า “อำนาจโชว์” ซึ่งเปิดทำการแสดงยังสถานที่ต่าง ๆ เช่น ลานเวทีชั่วคราว งานวัด งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานวันเกิดหรืองานเฉลิมฉลองครบรอบวันสำคัญของเจ้าภาพงาน รวมทั้งรับงานแสดงโชว์ผ่านสื่อวิทยุระบบเอเอ็มหรือในโอกาสอื่น ๆ โดยเจ้าภาพหรือผู้ว่าจ้างสามารถมั่นใจได้ว่าจะมีนักดนตรีเก่ง ๆ ร่วมแสดงอยู่ด้วย อำนาจเป็นนักจัดการแสดงที่ทำให้ผู้ฟังจดจ่อกับการแสดงด้วยทักษะการสื่อสารทางคำพูด ผสมผสานกับความรอบรู้ของเขาเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

วงดนตรีของอำนาจใช้ชื่อว่า “คณะอำนาจโชว์” ใช้บ้านพักของครูอินตา ณ ลำปาง เป็นสถานที่สำหรับฝึกซ้อมและเก็บตัวนักดนตรี ครูอินตา ณ ลำปาง อายุ 70 ปี เป็นนักดนตรีที่มีทักษะการบรรเลงเครื่องดนตรีพื้นเมืองขั้นสูง นามสกุลของครูอินตา คือ “ณ ลำปาง” ที่บ่งบอกลำดับการสืบเชื้อสายมาจากครอบครัวเจ้าเมืองลำปาง ดังนั้นทุกคนจึงให้ความเคารพยกย่องครูอินตาและมอบความไว้วางใจให้เป็นที่ปรึกษาที่ดีที่สุดในทุกสัปดาห์ครูอินตาจะอนุญาตให้สมาชิกคณะอำนาจโชว์ฝึกซ้อมการแสดงที่บ้านพักของตน และแน่นอนว่าผมได้รับโอกาสให้ร่วมเป็นผู้สังเกตการณ์ จนกระทั่งสามารถเรียนรู้และเข้าใจกระบวนการฝึกซ้อมรวมวงดนตรีพื้นบ้านล้านนา ซึ่งจากการสังเกตพบว่านักดนตรีทุกคนมีความตั้งใจและไม่เคยปรากฏว่า นักดนตรีคนใดมีความเห็นแก่ได้จนยอมให้ประโยชน์ส่วนตัวอยู่เหนือประโยชน์ส่วนรวม

บทที่ 30

วงดนตรีของสมาคม
หอการค้าจีนจังหวัดเชียงใหม่

เมื่อผมได้รับมอบหมายให้เป็นผู้รับผิดชอบรายวิชาดนตรีเอเชียในหลักสูตรดนตรี สถาบันศาสนศาสตร์ไทย ที่ตั้งใจให้มีกระบวนการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผมจึงออกแบบชั้นเรียนให้นักเรียนได้สัมผัสกับดนตรีประเทศเพื่อนบ้านอย่างใกล้ชิดซึ่งจะเน้นการฟังดนตรีเป็นหลัก หากเป็นดนตรีพม่าและอินเดียผมก็จะให้นักเรียนฟังเพลงจากแผ่นครั้งก็นำติดตัวมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา แต่เมื่อถึงหัวข้อของดนตรีจีนผมจึงส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมนอกชั้นเรียน ย่านที่ตั้งของสถาบันศาสนศาสตร์ไทยที่เต็มไปด้วยห้องปฏิบัติการชุมชน เช่น ศูนย์กลางการเรียนรู้ที่ตลาดกลางเมืองเชียงใหม่ ทำให้ผมสามารถนำนักเรียนลงพื้นที่ได้ภาคการศึกษาละ 2 ครั้ง เพื่อเข้ารับฟังการบรรเลงดนตรีจากกลุ่มสมาชิกสมาคมหอการค้าจีน ที่รวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อความบันเทิงในช่วงเย็นสัปดาห์ละ 3 ครั้ง

ภาพที่ 30.1 นักเรียนเดินทางโดยรถสองแถวไปยังตลาดกลางเมืองเชียงใหม่

ภาพที่ 30.2 นักเรียนไทยเชื้อสายจีนอ่านข้อความประชาสัมพันธ์วงดนตรี

บทที่ 31

เก็บข้อมูลดนตรีภาคสนาม
ชนเผ่าอาข่า

ระหว่างปี พ.ศ. 2510-2514 ผมมีโอกาสลงพื้นที่เก็บข้อมูลคนตรีชนกลุ่มน้อยจำนวน 6 ชชาติพันธุ์ ซึ่งเป็นผู้คนที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น พม่าและลาว คนไทยเรียกชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ว่า “ชาวเขา” เหมือนที่คนอเมริกันเรียกชนพื้นถิ่นในทวีปอเมริกาว่า “อินเดียน” ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยสื่อสารด้วยภาษาแบบฉบับในตระกูลภาษาจีน-ทิเบต เนื่องด้วยพวกเขาลี้ภัยอพยพมาจากภูมิภาคที่เป็นเทือกเขาสูงจากทางตอนใต้ของประเทศจีนเมื่อกว่า 2-3 ร้อยปีก่อน ลักษณะการแต่งกายอันงดงามของกลุ่มชนทั้งหกชาติพันธุ์นี้ได้ถูกนำมารวบรวมบรรจุไว้ตรงหน้าปกหนังสือของเอลเลน (Elaine) และพอล ลูอิส (Paul Lewis) ผมใช้วิธีการจำชื่อชนเผ่าต่าง ๆ โดยเรียงตามลำดับตัวอักษรภาษาอังกฤษ ดังนี้ 1) Akha (อาฮา) 2) Hmong (ม้ง) 3) Karen (กะเหรี่ยง) 4) Lahu (ลาหู่) 5) Lisu (ลีซอหรือลีซู) และ 6) Mien (เมี่ยน) ซึ่งยังอาจมีวัฒนธรรมคนตรีชนเผ่าอื่น ๆ ในประเทศไทยที่นอกเหนือจากนี้อยู่บ้างแต่เนื่องจากผมไม่มีข้อมูลมานำเสนอจึงไม่ขอกล่าวถึงในที่นี้

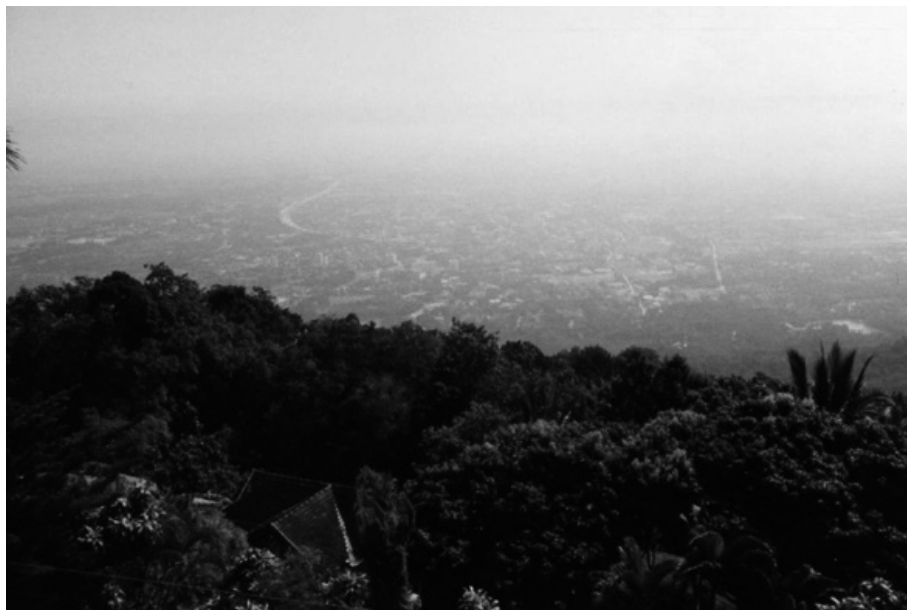
ภาพที่ 31.1 หน้าปกหนังสือของพอลและเอลเลน ลูอิส ที่เขียนถึงเรื่องราวของชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย

บทที่ 32

พบปะชุมชนดนตรีชาวเขาเผ่าม้ง
ณ ดอยปู่ย

ภาพที่ 32.1 ดอยปุย พ.ศ. 2513

ทิศตะวันตกของตัวเมืองเชียงใหม่เป็นเขตแดนที่ติดต่อกับดอยสุเทพซึ่งเป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุดอยสุเทพ และตรงพื้นที่ใกล้เคียงกันนั้นก็คือพระตำหนักฤดูร้อน⁴⁶ ซึ่งอยู่ในช่วงที่กำลังมีโครงการก่อสร้าง หากเดินทางขึ้นดอยสุเทพไปอีกระยะหนึ่ง ผู้เดินทางก็จะเข้าสู่เขตของดอยปุยซึ่งมีหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้งอยู่ประมาณ 50 หลังคาเรือน หมู่บ้านแห่งนี้นับเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ เพราะกล่าวกันว่ามียัดที่เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุ ส่วนพระอังกสา (ใหญ่) ของพระพุทธเจ้า ผมเดินทางไปดอยปุยหลายครั้งในฐานะนักท่องเที่ยวต่างชาติ แต่ต่อมาพื้นที่นี้ได้กลายเป็นแหล่งเก็บข้อมูลด้านมานุษยวิทยาดนตรีในการถ่ายภาพ บันทึกเสียงเครื่องดนตรีและเพลงร้อง ผมรู้จักพื้นที่ชุมชนม้งกลุ่มนี้ตั้งแต่ครั้งเข้าสำรวจพื้นที่ดนตรีระหว่างที่ทำงานอยู่ในฟาร์มสัมพันธกิจเชิงรับ แต่ตอนนั้นไม่ได้เก็บข้อมูลดนตรีอย่างจริงจังและเมื่อมีโอกาสย้ายมาที่เชียงใหม่ ผมจึงได้เข้าไปในพื้นที่อีกครั้ง กลุ่มชนเผ่าม้งมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า “แม่่ว” แต่เนื่องจากคำว่าแม่่วมีความหมายในเชิงดูถูกดูแคลนจึงมักหลีกเลี่ยงการใช้คำดังกล่าว

⁴⁶ ดันฉบับเจอร์ราร์ดเขียนคำว่า “The Royal Summer Palace” สถานที่ดังกล่าวน่าจะหมายถึงพระตำหนักฤดูพัก คราชนวินศน์

บทที่ 33

ทำความรู้จักกับชน
เผ่ากะเหรี่ยง

ภาพที่ 33.1 การบันทึกเสียงกลุ่มนักเรียนร้องประสานเสียงชาวกะเหรี่ยง

ผมมีโอกาสรู้จักชนเผ่ากะเหรี่ยงครั้งแรกจากการที่ได้ติดต่อกับนักเรียนชาวกะเหรี่ยงกลุ่มหนึ่งที่ไม่ได้สังกัดสถาบันศาสนศาสตร์ไทย หลายปีที่ผ่านมาชนเผ่ากะเหรี่ยงกลุ่มใหญ่ ได้เดินทางจากประเทศพม่าผ่านตะเข็บชายแดนมาตั้งรกรากอยู่ทางแถบตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย ดังนั้นจึงไม่แปลกที่จะเห็นเยาวชนกะเหรี่ยงส่วนหนึ่งมาเรียนหนังสืออยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ พวกเขาย้ายมาอยู่ในหอพักที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ มีผู้ดูแลเป็นหญิงชาวกะเหรี่ยง บ่อยครั้งที่หญิงสาวผู้นี้จะสอนให้นักเรียนของเธอขับร้องเพลงประสานเสียงสี่แนวที่ได้รับตกทอดมาจากมิชชันนารีนิกายแบปติสต์ ซึ่งเป็นหมอสอนศาสนาในประเทศพม่าราวคริสต์ศตวรรษที่ 19 ซึ่งได้ถูกบันทึกและถ่ายทอดไว้จากรุ่นสู่รุ่นจนมาถึงปัจจุบัน เนื้อหาเพลงประสานเสียงสี่แนวดังกล่าวนำมาจากรื่องราวตำนานของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่ทำนายการกลับมาของ “พี่ชายที่จากบ้านไปไกลยังไผ่นทะเล” กลุ่มขับร้องประสานเสียงนักเรียนเผ่ากะเหรี่ยงมีพัฒนาการขับร้องและทักษะขั้นสูงจนกลายเป็นที่รู้จักในวงกว้าง การแสดงขับร้องประสานเสียงของพวกเขาได้สร้างแรงบันดาลใจและให้ความสุขแก่ผู้ชมผู้ฟังในภาคเหนือ ต่อมาจึงได้รับโอกาสอันยิ่งใหญ่ในการขับร้องถวายเบื้องหน้าพระพักตร์

บทที่ 34

ศึกษาบทเพลงชาวเขาเผ่าลาหู่
(เมื่อฉันเดินทางขึ้นดอย)

ผมได้พบปะกับชาวเขาเผ่าลาหู่ ตั้งแต่เริ่มสอนที่สถาบันศาสนศาสตร์ไทย ผ่านกิจกรรมสอนศาสนาคริสต์ให้กับนักเรียนช่วงปิดเทอมประมาณ 1-2 สัปดาห์ นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนหนึ่งเป็นชาวเขาเผ่าลาหู่ ซึ่งจากภาพด้านล่างนักเรียนหนุ่มเผ่าลาหู่ที่สวมเสื้อขาวและกางเกงดำกำลังสาธิตการร้องเพลงและเต้นรำ ในเทศกาลปีใหม่ที่ผู้ฟังคนไทยและฝรั่งอเมริกัน ตรงสนามหญ้าหน้ากระท่อมที่พักชั่วคราวที่สร้างขึ้นสำหรับนักเรียนที่เข้าร่วมอบรม ในวันนั้นผมไม่มีโอกาสบันทึกเสียง แต่พยายามจดจำภาพการแสดงและหาโอกาสบันทึกเสียงพวกเขาต่อไป เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการร้องและเต้นรำชุดนี้ ประกอบด้วยขลุ่ยและแคนของชนเผ่าลาหู่ เรียกว่าหน่อ (Naw)

ภาพที่ 34.1 หนุ่มเผ่าลาหู่กำลังสาธิตการร้องเพลงและเต้นรำในเทศกาลปีใหม่

ผมเป็นหนี้บุญคุณมิชชันนารีและเพื่อนของผมที่เป็นนักมานุษยวิทยาที่ชื่อ พอล ลูอิส อย่างยิ่งที่ช่วยเป็นธุระประสานให้ผมได้รู้จักกับชุมชนลาหู่ พอลสามารถพูดภาษาลาหู่ได้เป็นอย่างดีจึงเปิดโอกาสให้ผมเข้าถึงชุมชนและมีโอกาสบันทึกเสียงการแสดงของพวกเขา โดยมีพอลช่วยเป็นล่ามแปลในกรณีที่ผมต้องการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ นอกจากนี้พอลยังทำหน้าที่ติดต่อที่พักกับครอบครัวชาวเขาและเป็นไกด์นำเที่ยวหมู่บ้านชาวเขาเผ่าลาหู่ที่อำเภอเชียงดาวช่วงสุดสัปดาห์อีกด้วย พอล ลูอิส ทราบดีว่างานเก็บข้อมูลดนตรีภาคสนามสำคัญกับผมอย่างไร เพราะเขาก็ถูกฝึกมาให้ เป็นนักมานุษยวิทยาและนักสอนศาสนาที่ต้องพบปะผู้คนจำนวนมาก

บทที่ 35

นักดนตรีชนเผ่าลีซู
แอ่วเมืองเชียงใหม่
(เมื่ออดยเดินทางมาहांน)

ผมได้รวบรวมข้อมูลเสียงการแสดงจากชาวเขาเผ่าหนึ่งไว้ในเทปคาสเซ็ต
ม้วนที่ 61-63 ผมคิดว่าเพียงคำกล่าวขอขอบคุณนั้นอาจยังไม่พอสำหรับการตอบแทน
น้ำใจที่เขาเสียสละเวลาเดินทางเข้ามายังตัวเมืองเชียงใหม่เพื่อเผยแพร่เพลงร้องและ
ศิลปะการเต้นรำอันน่าประทับใจแก่คนรุ่นหลัง ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นครั้งแรกที่บุคคล
ข้อมูลเดินทางมาหาผมยังห้องบันทึกเสียงโดยผมแทบไม่ต้องทำอะไรเลย วันที่ 25
มกราคม พ.ศ. 2513 พอล ลูอิสแจ้กับผมว่าจะมีคณะแสดงชาวเขาเผ่าลีซูในเขตพื้นที่
เชียงใหม่เดินทางมายังตัวเมืองเชียงใหม่จากการติดต่อของคณะกรรมการสมาคม
การท่องเที่ยวเอเชียแปซิฟิกหรือ PATA (Pacific and Asian Tourist Association)
เพื่อมาแสดงดนตรีประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว (ธุรกิจเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว
ขยายตัวเติบโตมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ) พอลเตือนว่าผมต้องปรับตารางงาน
ที่สถาบันศาสนศาสตร์ไทยอย่างเร่งด่วน เพื่อให้มีเวลามากพอที่จะเชิญพวกเขา
ถ่ายภาพและบันทึกเสียงครั้งประวัติศาสตร์นั้น ซึ่งผมก็คิดว่าพอลพูดถูก

คณะแสดงชนเผ่าลีซูเดินทางมาถึงสถาบันศาสนศาสตร์ไทยในช่วงเย็น
ผมจึงรีบนัดถ่ายภาพกลุ่มนักดนตรีในยามพระอาทิตย์กำลังทอแสงอ่อน ๆ ก่อนพลบค่ำ
หลังจากนั้นจึงเชิญทุกคนเข้าไปยังสตูดิโอเพื่อบันทึกเสียงและพวกเขาก็ยินดีปฏิบัติตาม
โดยไม่มีข้อแม้ใด ๆ ดังนั้นการถ่ายภาพ การบรรเลงดนตรีและเต้นรำ จึงเป็นไป
อย่างราบรื่น ในที่นี้ผมได้นำภาพประทับใจของชาวเขาเผ่าลีซูที่บันทึกไว้ช่วงเย็น
ของวันนั้นไปบรรจุคำอธิบายรายการแสดง อีกทั้งได้นำโน้ตสากลที่ถอดไว้มานำเสนอ
ตรงท้ายบทอีกด้วย

ภาพที่ 35.1 หญิงสาวชนเผ่าลีซูในชุดประจำเผ่าประดับด้วยลูกปัดเงินคลุมหน้าอก

บทที่ 36

ช่วงเวลาสั้น ๆ
ที่ได้ทำความรู้จักนายอูฮยาง
นักดนตรีชนเผ่าเมี่ยน

เมื่อครั้งที่ผมได้เดินทางไปเก็บข้อมูลดนตรีชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ในแถบ เชียงใหม่และเชียงราย เบื้องต้นนั้นผมไม่ได้เจาะจงเก็บข้อมูลชนเผ่าเผ่าไหนสักเท่าไร แต่ในที่สุดก็มีโอกาสสัมผัสกับวัฒนธรรมดนตรีของกลุ่มชนนี้ ชาวเขาเผ่าเมี่ยน มีลักษณะเฉพาะทางสังคมวัฒนธรรมบางประการที่ถูกกล่าวไว้ในรายการโทรทัศน์ PBS ในชื่อตอน “The Death of a Shaman” และหากผู้อ่านต้องการทราบข้อมูล เบื้องลึกหรือความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าเมี่ยน ผมก็ขอแนะนำให้ไป อ่านหนังสือ *Peoples of the Golden Triangle* ของเพื่อนรักของผมคือ พอลและ เอเลน ลูอิส ซึ่งเรียบเรียงขึ้นจากประสบการณ์ตรงที่ได้นำตัวเองเข้าไปในวัฒนธรรม และศึกษาวิถีชีวิตของชาวเขาภาคเหนือเช่นเดียวกับที่ผมเก็บข้อมูลดนตรี การที่ผมได้ อ่านหนังสือของพอลทำให้ทราบว่าชนเผ่าเมี่ยนหรือเรียกอีกอย่างว่าชนเผ่า “เฮ้า” เป็นคำเรียกที่สื่อไปในเชิงดูถูกเหยียดหยามจึงไม่มีใครนิยมเรียก โดยทั่วไป ชนเผ่าเมี่ยน ดำเนินชีวิตและมีวิถีชุมชนที่ไม่แตกต่างจากชาวเขาเผ่าอื่น ๆ ผมเองได้มีโอกาสสัมผัส เนื้อหาทางดนตรีของชนเผ่าเมี่ยนเช่นกัน ในช่วงเย็นของวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2511 ผมได้รับความช่วยเหลือจากเฮเลน เวิร์ทิงตัน (Helen Worthington) มิชชันนารีที่ ทำงานอยู่ในองค์กร OMF (Overseas Missionary Fellowship) ที่เดินทางไปเยือน สถาบันศาสนศาสตร์ไทยพร้อมกับชายหนุ่มชาวเมี่ยนคนหนึ่ง ชายหนุ่มคนนั้นชื่อ

อูฮยาง (OoHyang) อายุราว 33 ปี เขาเพิ่งเปลี่ยนมานับถือศาสนาคริสต์ และเมื่อเฮเลน เวิร์ทิงตันทราบว่าผม สนใจงานดนตรีภาคสนาม จึงเป็น แรงผลักดันให้เธอนำอูฮยางเดินทาง จากดอยแม่สลองมาแนะนำให้ผม ได้รู้จัก อูฮยางทราบถึงความต้องการ ของผมที่อยากบันทึกเสียง เขาจึงนำ ชลู่ติดตัวมาและยินดีที่จะบรรเลงให้ ผมฟัง

ภาพที่ 36.1 อูฮยาง นักเป่าชลู่เผ่าเมี่ยน

บทที่ 37

ตามลำหาพระเครื่อง
ของนายวิเชียร
ผ่านโลกแห่งวิญญาน

ระหว่างเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2512 เป็นช่วงปิดภาคการศึกษาของสถาบันศาสนศาสตร์ไทย ผมจึงวางแผนจะใช้เวลาภายใน 2 สัปดาห์เดินทางไปพักผ่อนตากอากาศยังบ้านพักริมหาด อำเภอกว๊านหิน ซึ่งอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศใต้ประมาณ 100 กิโลเมตร ผมแชร์ค่าเช่าบ้านพักตากอากาศกับครูชาวต่างชาติอีกคนหนึ่งซึ่งเดินทางไปท่องเที่ยวในช่วงเวลาเดียวกัน การเดินทางไปกลับยังอำเภอกว๊านหินที่ง่ายและสะดวกที่สุดคือ นั่งรถไฟจากเชียงใหม่ไปที่หัวลำโพงและต่ออีกขบวนเพื่อเดินทางล่องไปยังภาคใต้ แต่หากเดินทางต่อไปก็จะผ่านช่องแคบที่มีรูปร่างคล้ายวงช้าง จนสามารถเดินทางไปถึงประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ได้ โปรแกรมวันหยุดที่อำเภอกว๊านหินผ่านไปอย่างรวดเร็วกว่าปรกติ เพราะช่วงเวลาของการพักผ่อน 10 วันถูกใช้ไปกับกิจกรรมอ่านหนังสือ เดินเล่นชายหาด รวมถึงการนอนอาบแดดเรื่อยเปื่อยริมทะเล

ภาพที่ 37.1 ชายหาดหัวหินทางตอนใต้ของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2512

บทที่ 38

ข้อกังขาในกรณี
ของนายไซมอน สตาร์

สิ่งที่ผมกำลังจะเล่าต่อไปนี้ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นมานุษยวิทยา ดนตรี แต่เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ที่พบเจอในชีวิตประจำวันของผมที่เชียงใหม่ ซึ่งจะขอนำเสนอในรูปแบบของบันทึกไดอารี่ เพื่ออธิบายสิ่งแปลกประหลาดที่เกิดขึ้น ตัวละครหลักคือบุคคลผู้หนึ่งที่ผมใช้นามแฝงว่า “ไซมอน สตาร์” (Simon Starr) ตัวละครทั้งหมดในเนื้อเรื่องเป็นชื่อสมมุติทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตาม ผมยืนยันว่า เรื่องราวต่อไปนี้จะเกิดขึ้นจริงซึ่งได้กลิ่นกรองจากประสบการณ์และความทรงจำในปี พ.ศ. 2513

วันที่ 12 กุมภาพันธ์ หลังจากครอบครัวกำลังร่วมรับประทานอาหารเย็น เราได้ยินเสียงเหมือนใครกำลังเคาะประตูหน้าบ้าน และเมื่อเปิดดูจึงพบว่ามิชายผู้หนึ่ง ยืนอยู่ตรงบันไดบ้าน ชายผู้นี้มีอายุประมาณ 25 ปี ผมสีบรอนซ์ตัวไม่สูงมากแต่รูปร่าง สั้นทัด เขาแนะนำตัวว่าชื่อไซมอน สตาร์ และเอ่ยขอให้ผมรับฟังเรื่องราวทุกอย่างที่เขาอยากพูดคุย ผมรู้สึกว่สำเนียงการพูดของฝรั่งคนนี้ไม่ใช่สำเนียงอเมริกันและ ก็ไม่ใช่สำเนียงอังกฤษเช่นกัน แต่ตอนนั้นผมไม่ได้คิดอะไรมากจึงอนุญาตให้ไซมอน เข้ามานั่งพักข้างในบ้าน ก่อนที่เขาจะเล่าเรื่องของเขาให้เราฟัง เขาถามผมว่ามีคนอื่น อยู่ภายในบ้านอีกหรือไม่เพราะกลัวว่าอาจมีคนแอบฟังบทสนทนา ผมจึงบอกเขาว่าสบายใจได้ เมื่อฟังดังนั้นไซมอนจึงเริ่มเล่าเรื่องราวด้วยข้อความที่ว่าเขาหลบหนีมาจาก ค่ายกักกันเชลยในประเทศลาว (ณ ตอนนั้นทหารลาวเป็นศัตรูกับทหารอเมริกัน) ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับบ้านห้วยทรายตรงชายแดนไทย-ลาว บังเอิญเขาสามารถหลบหนี ออกมาจากที่คุมขังได้เพราะติดสินบนผู้คุม แล้วจึงวิ่งออกมา “ยืม” เรือลำเล็ก ๆ ของชาวบ้านข้ามแม่น้ำโขงมายังฝั่งไทย เขาเดินเลาะแนวป่าประมาณ 6 สัปดาห์ ก็มาถึงตัวเมืองเชียงใหม่ ฝรั่งคนนี้มีท่าทางเหนียวหอบและหิวเหมือนจะเป็นลมผม จึงเตรียมข้าวปลาอาหารและห้องพักให้เขาในคืนนั้น

วันที่ 13 กุมภาพันธ์ ระหว่างที่เขากินมื้อเช้า ผมบอกไซมอนว่าผมต้อง ออกไปสอนหนังสือ เขาตอบว่า ไม่ต้องเป็นห่วงเขาและจะขอยู่บ้านต่ออีกสักครู่ ระหว่างที่ไซมอนอาบน้ำ ผมตั้งภรรยาไปแอบถามว่าเธอสะดวกใจหรือไม่ หากไซมอน พักอยู่ในบ้านกับเธอเพียงลำพังระหว่างผมไปทำงาน เธอตอบว่าไม่เป็นไรเพราะมีเพื่อน บ้านไปมาหาสู่ทั้งวัน อย่างไรก็ตาม ภรรยาผมก็กระซิบเป็นนัย ๆ ว่า “เขาเป็นเชลย สงครามที่สุขภาพดีมากเลยนะ ทั้ง ๆ ที่ถูกคุมขังอยู่ในค่ายกักกันมาตั้งนาน กว่าจะหนีมาได้ก็เจออะไรตั้งมากมาย” ผมเห็นด้วยกับข้อสันนิษฐานและคิดว่าพวก

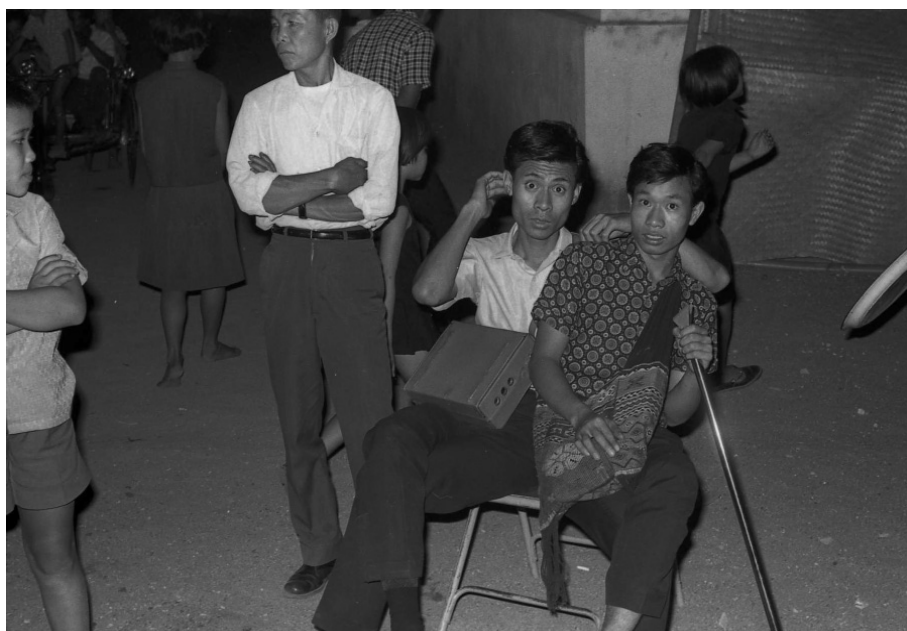

บทที่ 39

การแสดงชุดพิเศษของ
ประจวบและเจอรี่ – ตั้งแต่
พ.ศ. 2510

เมื่อเวลาผ่านไป ผมได้ทำความรู้จักกับบุคคลหลายกลุ่ม ทั้งผู้ที่เป็นเพื่อน พี่ น้อง และผู้ให้ข้อมูลดนตรี และหนึ่งในนั้นคือ “ประจวบ เดชะวรรณ” นักเรียนโรงเรียนปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย บ้านเกิดของประจวบอยู่ในพื้นที่ชนบทไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่มากนัก หมู่บ้านของเขามีโบสถ์คริสต์หลังหนึ่งชื่อ “เบธเลเฮม” (Bethlehem) ตามชื่อเมืองสำคัญในพระคัมภีร์ไบเบิล ประจวบเป็นนักเรียนที่สนใจด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม เมื่อเขาทราบว่าผมมีความหลงใหลในวัฒนธรรมดนตรีล้านนาจึงขออาสาติดตามผมไปเพื่อ “ออกภาคสนามแนวมานุษยวิทยาดนตรี” นับตั้งแต่ครั้งแรก ๆ ที่ผมเก็บข้อมูลที่งานศพที่วัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2510

ภาพที่ 39.1 ประจวบ เดชะวรรณ (คนกลาง) และเพื่อนของเขาที่ติดตามไปบันทึกเสียงภาคสนาม

ประจวบมีความรู้เกี่ยวกับบรรณกรรมและคติชนของคนในล้านนาหรือเรียกอีกอย่างว่า “คนเมือง” ผมได้รับประสบการณ์ตรงว่าสำเนียงภาษาพูดของคนเมืองนั้นเต็มไปด้วยลีลาและความสละสลวย สำนวนของคนเมืองมีความน่ารักและบางครั้งก็ชวนให้หัวเราะจนท้องแข็ง สำหรับผมนั้นแน่นอนว่า นอกจากภาษาไทยภาคกลางแล้ว ผมยังมีความใคร่รู้ในสำเนียงการพูดภาษาล้านนาที่เรียกว่า “คำเมือง” อีกด้วย ประจวบดีใจเมื่อทราบว่าผมต้องการฝึกพูดคำเมือง ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาเขาก็

บทที่ 40

ชะตากรรมแห่งทุกขลาภ-
การเดินทางสู่อำเภอเชียงดาว
เดือนเมษายน พ.ศ. 2512

อำเภอเชียงดาวอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ทางทิศเหนือไปทางอำเภอฝาง ประมาณ 30 กิโลเมตร ในช่วงต้นฤดูหนาวปี พ.ศ. 2512 ผมตั้งใจเดินทางไป อำเภอเชียงดาวเพื่อต้องการไปเยี่ยมชมถ้ำเชียงดาว หลังจากทราบว่าเป็นที่สิงสถิตของ วิญญาณพระโอรสของเจ้านครเชียงใหม่ที่เสียชีวิตลงในวัยเยาว์ ผู้ที่ช่วยดลบันดาล ให้ผมได้พระเครื่องของวิเชียรกลับคืนมา ประการที่สอง ผมต้องการค้นหาข้อมูล นักดนตรีเพิ่ม และอาจโชคดีได้ถ่ายภาพและบันทึกเสียงดนตรีเก็บไว้ ผมใช้เวลาว่าง ช่วงปิดเทอมซัมเมอร์ไฮคีย์ห้องฮอนด้า 90 ซีซีออกจากบ้านไปยังถ้ำเชียงดาว ซึ่งใช้เวลาประมาณ 90 นาที เมื่อถึงถ้ำเชียงดาวมีเด็กหนุ่มคนหนึ่ง “อาสาพาทัวร์” โดยขอแลกกับค่าตอบแทนเล็ก ๆ น้อย ๆ แต่ผมบอกปฏิเสธและเลือกเข้าไปสำรวจ ในถ้ำเพียงลำพังเพราะต้องการความเป็นส่วนตัว ผมเดินเข้าไปในถ้ำที่มีความลึก ประมาณ 100 เมตร จึงพบกับหินงอกหินย้อยที่บางส่วนไหลออกมาจากพื้นจนสามารถใช้เป็นเก้าอี้นั่งฟังเสียงที่เกิดขึ้นโดยรอบ ซึ่งเป็นคลื่นเสียงตามธรรมชาติที่เกิดจากแรง สั่นไหวของสรรพสิ่งที่สะท้อนเข้าออกภายในถ้ำ

ภาพที่ 40.1 มุมมองจากด้านในของถ้ำไปยังปากถ้ำเชียงดาว (ปัจจุบันนักท่องเที่ยวใช้จุดนี้เป็นเส้นทางหลักสำหรับเข้าสำรวจถ้ำ)

หลังจากมองดูรอบ ๆ ภายในถ้ำผมพบว่าตนคงไม่มีโอกาสได้พบกับ ดวงวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อโบราณ แต่อย่างไรผมก็ขอขอบคุณที่นำพระเครื่อง ของวิเชียรคืนมา ผมเพลิดเพลินกับการสำรวจภายในและภายนอกถ้ำเชียงดาวโดย

บทที่ 41

สัมภาษณ์นักดนตรีพิการ
ณ จังหวัดเชียงราย

ช่วงปิดเทอมในปี พ.ศ. 2513 เมื่อได้หยุดพักจากภาระงานสอนที่ภาควิชาดนตรี สถาบันศาสนศาสตร์ไทย ผมจึงถือโอกาสเดินทางไปจังหวัดเชียงรายซึ่งผมเคยอาศัยอยู่เป็นเวลา 3 ปีคราวที่เยือนประเทศไทยเป็นครั้งแรก รถโดยสารนำผมมุ่งหน้าไปตามถนนลูกรังคละเคล้าด้วยฝุ่นตลบอบอวล ประมาณ 8 ชั่วโมงก็ถึงจุดหมาย หลังจากนั้นผมจึงเดินทางเข้าห้องพักที่ ดร.ทอม โรเบิร์ต (Dr. Tom Roberts) เพื่อนผมที่ทำงานอยู่ในโรงพยาบาลชุมชนของคริสตจักรเพรสไบทีเรียนเตรียมไว้ให้ ในเช้าวันรุ่งขึ้นผมเข้าเยี่ยมครูอินทร์หล่อและครูพลอยสี สรรพศรี ครูดนตรีไทยคนแรกของผมที่มีพรสวรรค์และความสามารถทางดนตรีเป็นที่ประจักษ์ เมื่อไปถึงบ้านครูผมเห็นพวกเขากำลังยุ่งอยู่กับการฝึกซ้อมดนตรีที่จะนำไปแสดงที่งานบุญในคำคั้นนั้น จึงนับว่าเป็นความโชคดีของผมที่ได้มีโอกาสฟังบทเพลงขับกล่อมหวาน ๆ จากวงเครื่องสายไทยของพ่อครูอินทร์หล่อ

ภาพที่ 41.1 วงเครื่องสายไทยบ้านสรรพศรี (ซีดีแทร็กที่ 2)

ก่อนเดินทางมายังบ้านครูอินทร์หล่อ ผมได้แอบกระซิบกับกลุ่มสามล้อถีบว่าโดยส่วนตัวผมชื่นชอบการฟังเพลงจากนักดนตรีท้องถิ่นที่เปิดการแสดงในที่ชุมชน ผมยื่นข้อเสนอว่าหากผู้ใดสามารถนำนักดนตรีมาบรรเลงให้ผมฟังที่บ้านครูอินทร์หล่อได้ไม่เพียงจะได้รับค่าจ้างถีบสามล้อพานักดนตรีเหล่านั้นมา แต่ผมจะให้เงินค่าตอบแทน

บทที่ 42

เมื่อจอห์น เคจ (John Cage)
เดินทางเข้าเมืองเชียงใหม่

วันหนึ่งราวต้นปี พ.ศ. 2513 ผมกับภรรยาได้ยินเสียงเคาะประตูดังมาจากหน้าบ้าน และเมื่อเปิดออกไปจึงพบชายหนุ่มฝรั่งรูปร่างผอมสูงผมสีทองยืนอยู่ เขาแนะนำตัวเองว่าชื่อ “บรูซ แกสตัน” เป็นนักดนตรีที่เพิ่งย้ายมาอาศัยอยู่ในตัวเมืองเชียงใหม่ได้ระยะหนึ่งซึ่งผมก็ไม่ทราบว่าเขาย้ายมาจากจังหวัดอะไร หลังจากที่ผมให้บรูซเข้าไปในบ้านเพื่อตักน้ำชา เขาก็รีบไปนั่งบนเก้าอี้เปียโนและพรมนวลลงบนเบ้นคีย์บอร์ดร้ายมนต์สะกดพวกเราด้วยเพลงลีเบสตราอุม (Liebestraum) ของฟรานซ์ ลิสต์ ที่ทำเอาพวกเราอ้าปากค้างไปตาม ๆ กัน เราจึงมีคำถามอยู่ในใจว่าอะไรที่ทำให้ชายหนุ่มลึกลับผู้นี้มายืนเคาะประตูอยู่หน้าบ้านเราเมื่อชั่วโมงที่แล้ว บรูซเล่าว่าเขาเพิ่งจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยเซาเทิร์นแคลิฟอร์เนีย เป็นเพื่อนร่วมห้องกับไมเคิล ทิลสัน โทมัส (Michael Tilson Thomas) บรูซและไมเคิลมีครูเปียโนคนเดียวกันชื่อคราวน์ (Mr. Crown) ครูของพวกเขาได้ทำนายว่า ศิษย์เอกนักเปียโนทั้งสองนั้นจะประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียงในอนาคตอันใกล้ กล่าวคือหลังจากสำเร็จการศึกษา ศิษย์คนแรกจะค้นพบตัวตนที่แท้จริงและก้าวเป็นวาทยกรที่โด่งดังเป็นที่รู้จักของโลกตะวันตก ส่วนอีกคนหนึ่งจะต้องเดินทางไกลไปถึงฝั่งตะวันออกเพื่อผจญภัยในโลกกว้างทางดนตรี สรุปล่าว่าในวันนั้นเองจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่เชื่อมโยงชีวิตผมกับชายชื่อว่า “บรูซ แกสตัน” นักเปียโนที่หาตัวจับยาก เขาเป็นทั้งนักแต่งเพลงแนวศตวรรษที่ 20 ชอบทดลองสิ่งใหม่ ๆ ทางดนตรีซึ่งเป็นสหายที่ค่อนข้างเข้าใจยากและมีนิสัยพลิกผัน

บรูซเป็นอาสาสมัครสอนที่สถาบันศาสนศาสตร์ไทย 1 ปี ผมคิดว่าเป็นระยะเวลาที่เต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ทางดนตรีแบบใหม่ กล่าวคือเต็มไปด้วยจินตนาการทางเสียงดนตรีและกิจกรรมทางดนตรีที่ค่อนข้างแหวกแนว ซึ่งเรื่องราวอันน่าจดจำที่เชียงใหม่ของผมไม่อาจจบลงอย่างสมบูรณ์แบบได้หากไม่ได้รู้พื้นความทรงจำเก่า ๆ เกี่ยวข้องกับชายหนุ่มที่ชื่อบรูซ แกสตันผู้นี้ ครั้งหนึ่งผมกับบรูซได้ร่วมกันทำคอนเสิร์ตแนวสุดโต่งที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผมรับหน้าที่เป็นผู้ช่วยขณะที่บรูซเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสู่การพัฒนางานสร้างสรรค์ โดยหวังว่าโปรเจกต์คอนเสิร์ตของเราครั้งนั้นจะเป็นการแสดงครั้งยิ่งใหญ่ที่คนเมืองเชียงใหม่จะไม่มีวันลืม!

บทที่ 43

บทชีวิต ณ เมืองซาซบูร์ก
ถึงบลัฟตัน
(พ.ศ. 2514-2517)

ภาพที่ 43.1 ครอบครัวผมเดินทางโดยรถไฟออกจากจังหวัดเชียงใหม่มุ่งหน้าสู่กรุงเทพมหานคร

ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2514 ผมและครอบครัวจำต้องโบกมือลาการใช้ชีวิตที่เชียงใหม่ เตรียมพร้อมรับมือท้าทายกับวิถีชีวิตใหม่ซึ่งมั่นคงต้องดำเนินต่อไป ณ เมืองซาลซ์บูร์ก ประเทศออสเตรีย สถานที่แห่งใหม่นี้ไม่ใช่ประเทศสหรัฐอเมริกา บ้านเกิดเมืองนอนของผม เพราะก่อนหน้านั้น ซึ่งเป็นปีสุดท้ายของการใช้ชีวิตที่เชียงใหม่ ผมและภรรยาได้มีโอกาสต้อนรับผู้อำนวยการและอาจารย์ท่านหนึ่งของสถาบันออร์ฟที่เดินทางมากรุงเทพฯ เพื่อจัดอบรมดนตรีระยะสั้นให้แก่ผู้ที่สนใจ เราจึงได้รู้จักกับแนวคิดกระบวนการสอนของคาร์ล ออร์ฟ ที่ได้คิดค้นขึ้นภายใต้กรอบบริบทของโลกตะวันออก ผมและบรูซ แกสตัน นำนักเรียนจำนวน 12 คน เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนั้นที่มีชื่อว่าการอบรม “ดนตรีขั้นพื้นฐาน” ด้วยไซโลโฟน เมทัลโลโฟน ฟลูต และกลอง เครื่องดนตรีจำพวกนี้กล่าวได้ว่าเกาะเกี่ยวอยู่กับบริบทดนตรีของสังคมไทยมายาวนาน ซึ่งผมและนักเรียนคุ้นเคยเป็นอย่างดี ผมได้เรียนรู้พื้นฐานการสร้างทำนองแคนนอนตามทฤษฎีดนตรีสำหรับเด็กของออร์ฟ และเรียบเรียงเพลงไทยสำหรับเครื่องดนตรีออร์ฟไว้หลายเพลง และแล้ววันที่ผมไม่อาจลืมก็มาถึง

บทที่ 44

บทชีวิต ณ เมืองดาร์ตมัส
(พ.ศ. 2517-2535)

ครอบครัวเราย้ายจากมลรัฐโอไฮโอมายังมลรัฐแมสซาชูเซตส์ ผมมีหน้าที่
การงานใหม่ที่ขอบข่ายงานรับผิดชอบไม่ได้อยู่ในกรอบมานุษยวิทยาดนตรี ผมจึง
ล้มเลิกความตั้งใจที่จะศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยมิชิแกน แต่ตัดสินใจเลือกเส้นทางเดิน
ใหม่ในอาชีพครูผู้สอนดนตรีในโรงเรียนมัธยมเมืองคาร์ตมัธ นอกเหนือจากงานสอน
ผมได้รับเลือกเป็นหัวหน้าชมรมขับร้องประสานเสียงเมืองนิวเบตฟอร์ด รวมทั้งเป็น
นักร้องแกนและผู้ควบคุมวงขับร้องประสานเสียงของโบสถ์เซนต์ปีเตอร์อีกด้วย
ภาระหน้าที่อันใหญ่โตทั้งมวลส่งผลให้เทปคาสเซ็ทจำนวน 150 ม้วน ที่ได้จากการเก็บ
ข้อมูลภาคสนามในประเทศไทยถูกวางกองเป็นภูเขาอยู่ภายในบริเวณบ้านโดยไม่ได้
ถูกใช้ให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด กล่าวได้ว่า เทปคาสเซ็ทที่กองพะเนินในบ้านเกิดขึ้น
หลังจากที่ผมได้ทำเรื่องขอข้อมูลทั้งหมดกลับคืนมาจากมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย
ลอสแอนเจลิส แต่อย่างน้อยผมก็ได้ใช้ข้อมูลเหล่านั้นประกอบการบรรยายหรือ
ยกตัวอย่างในชั้นเรียน อีกทั้งวิถีชีวิตที่ผกผันมาอยู่นอกกรอบของสายวิชามานุษยวิทยา
ดนตรีทำให้ผมกลับไปสนใจงานด้านดาราศาสตร์ซึ่งเป็นวิชาที่ผมชื่นชอบและใฝ่รู้
มาตั้งแต่เด็กอีกครั้ง

การที่ได้บรรจุเป็นครูสอนดนตรีในโรงเรียนมัธยมต้นเมืองคาร์ตมัธทำให้ผม
พบเจอกับประสบการณ์ที่น่ามหัศจรรย์ใจ การที่เคยย้ายไปอยู่ซีกโลกตะวันออกจน
คุ้นชินกับวัฒนธรรมที่ผู้เรียนให้เกียรติและความเคารพต่อครูผู้สอน ผมจึงกลายเป็น
ชายอเมริกันผู้ที่ไม่อาจทำใจยอมรับกับพฤติกรรมของคนในวัฒนธรรมของตนเองได้
กล่าวได้ว่าระยะเวลา 2 ปี ในโรงเรียนมัธยมต้นเมืองคาร์ตมัธที่ผมต้องเข้าไปสอน
นักเรียนหนุ่มสาววัยแตกพานผู้ที่คลั่งไคล้ดนตรีสมัยนิยมและทำตัวราวกับว่ารู้ทุกอย่าง
เกี่ยวกับดนตรีป๊อป อีกทั้งยังต้องไปคลุกคลีกับนักเรียนที่คิดว่าตนเองเป็นนักฟังตัวยง
ยกเว้นเพียงแต่เพลง “Ain’t Misbehavin” ที่พวกเขาไม่เคยรู้จัก มันเป็นเรื่องที่เหนือ
ความคาดหมาย ผมกำลังจะบอกแก่นักเรียนที่กล่าวถึงยังขาดประสบการณ์และ
โลกทัศน์ด้านดนตรีอย่างยิ่ง ครั้งหนึ่งผมจำได้ว่าต้องใช้วิธีหลอกล้อหรือบางครั้งอาจ
ใช้ของรางวัลเป็นอามิสสินจ้างแก่นักเรียนเพื่อให้เขาเล่นเพลงไทยเดิม เพลงลาติน
หรือเล่นเพลงในจังหวะกลองแอฟริกัน รวมถึงเพลงร่วมสมัย “อัลเพนสตราสเซอร์”
ที่ผมแต่งที่ประเทศออสเตรเลีย สุดท้ายแล้วบทเพลงอัลเพนสตราสเซอร์ก็เป็นเพลงที่มี
ความโดดเด่นและพิลึกพิลั่นมากพอที่จะดึงดูดความสนใจของพวกเขา แต่กระนั้นผม

บทที่ 45

บทชีวิต ณ เมืองแอสไซด์
(พ.ศ. 2535-ปัจจุบัน)

ผมมีความคับข้องใจภายใต้ความต้องการที่จะให้ข้อมูลเทปคาสเซ็ทอันมีค่า จากงานภาคสนามที่ประเทศไทย กลายเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงสำหรับนักวิชาการ และผู้ที่สนใจ แต่ปรากฏว่า 10 กว่าปีที่ผ่านไปนั้นข้อมูลต่าง ๆ ยังไม่ได้ถูกนำไปใช้ ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม มันยังคงวางเกลื่อนอยู่ในห้องสมุดเล็ก ๆ ของผม อย่างไม่รู้ทิศทาง ในปี พ.ศ. 2545 ผมก็สามารถเอาชนะตัวเองและลุกขึ้นมาแปลงข้อมูล ทั้งหมดจากเทปรีลหรือเทปคาสเซ็ทให้อยู่ในรูปของแผ่นซีดีได้สำเร็จ จึงนับว่าเป็น ประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญอีกครั้งหนึ่งที่ทำให้ผมได้กลับมาตรวจสอบผลงานภาคสนาม และคัดแยกข้อมูลที่ตระเวนเก็บจากพื้นที่ทางตอนเหนือของประเทศไทย ระยะเวลา 4 ปี กับความสนุกตื่นเต้นในการทำงานทำให้ผมมีแรงใจที่จะตั้งนาฬิกาปลุก ลุกขึ้นมา นั่งจัดทำข้อมูลตั้งแต่ตี 4 ในครั้งนั้นนอกจากข้อมูลเสียงที่ผมมีอยู่ในครอบครองแล้ว ผมยังได้นำภาพกล่องโมโหระทิกและภาพถ่ายกระดาษลอกกลายหน้ากล่องซึ่งเก็บรักษา ไว้เป็นอย่างดีที่บ้านลูกสาว นำมาคัดแยกและรวบรวมไว้เป็นชุดอีกด้วย ผมยอมรับว่า เป็นกระบวนการทำงานที่ไม่ง่ายแต่เมื่อคิดถึงผลงานทรัพย์สินทางปัญญาที่กำลัง จะเกิดขึ้นเพื่อมอบให้แก่คนรุ่นหลัง ทำให้ผมมีพลังในการทำงานมากขึ้นเป็นลำดับ หลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการแปลงข้อมูลทำให้ผมมีความสุขที่สุดในรอบปี เพราะ เทปรีลและคาสเซ็ทเหล่านั้นได้ถูกจัดทำให้เป็นไฟล์ดิจิทัลทั้งสิ้น 3 แบบโดยเก็บไว้ เป็นข้อมูลสำรองผ่านโปรแกรมจัดการข้อมูลที่ชื่อว่า dBaSe4 พร้อมใช้งาน

ก

MASTER	COPY	LG	PERFORMER	MEDIUM	ITEM	TIME	REM
C 1a.01	41a.01	Th	Pbragai	Talk	Introduction	3:05	
C 1a.02	41a.02	Th	TTS Ensemble	Perc,Voi	KawPrakKhunPraB	2:05	
C 1a.03	41a.03	Th	TTS Ensemble	Perc,Voi	CHI'SuaKaeo	2:50	
C 1a.04	41a.04	Th	TTS Ensemble	Perc,Voi	PraOngBenMitTa	2:00	
C 1a.05	41a.05	Th	TTS Ensemble	Perc,Voi	KwamSukYuenYo	4:00	
C 1a.06	44a.01	Th	Students	TaiDoem	NoJaiYa	12:40	
C 1b.02	45a.22	NT	NoiPbaeng	Interview	Life & Work	1:10	
C 1b.03	45a.23	NT	NoiPbaeng	Pbi	SawChMai/Jbu/L	5:40	
C 1b.04	45a.24	NT	NoiPbaeng	Voi	Kao (FreeRelig)	5:40	
C 1b.05	45a.25	NT	NoiPbaeng	Talk	Courting Rhymes	2:20	Ex11
C 1b.06	45a.26	NT	NoiPbaeng	Klul	Joi	1:00	
C 1b.07	45a.27	NT	NoiPbaeng	Voi	Joi	1:15	
C 1b.08	45a.28	NT	NoiPbaeng	Voi	Kao	3:00	
C 1b.09	45a.29	NT	NoiPbaeng	Interview	Kao Usage	1:30	
C 1b.10	45a.30	Th	NoiPbaeng	Talk	Sermon	3:30	
C 2a.01	48b.02	NT	BoonMa	Talk	Life	0:30	
C 2a.02	48b.03	NT	BoonMa	Voi	Kao Christmas	9:10	
C 2a.03	48b.04	NT	BoonMa	Interview	Kao,origin of this	1:20	
C 2a.04	48b.05	NT	Villagers	Interview	Electrification	1:50	
C 2a.05	48b.06	NT	SongDate,Tda	RanadSuen	Tuning up	3:00	
C 2a.06	48b.07	NT	SongDate,Tda	RanadSuen	PbrasatWai	2:20	
C 2a.07	48b.08	NT	SongDate,Tda	RanadSuen	Hae	3:20	
C 2a.08	48b.09	NT	Tda	Sueng	SawChMai	3:05	
C 2a.09	48b.10	NT	SongDate,Tda	RanadSuen	SawPama	2:00	
C 2a.10	48b.11	NT	Villagers	Talk	Tragedy in Road	1:50	
C 2b.02	50b.03	Th	Uma & Choir	Voi	RangSrikwamYin	1:00	
C 2b.03	50b.04	En	GPD	Guitar	(un-ID)	0:40	
C 2b.04	50b.05	Th	Tdu & GPD	Org,Voi	Wonderous Love	1:10	
C 2b.05	48b.12	NT	Villagers	Talk	Tragedy in Road	3:30	
C 3a.01	42a.03	NT	Gaew	Pbia	Lai	2:00	=R68
C 3a.02	42a.04	NT	Gaew	Pbia	JokeLai	1:45	=R68
C 3a.03	42a.05	NT	Tdun	Pbia	JokeLai	2:10	=R68
C 3a.04	42a.06	NT	Tdun	Pbia	GlawnNangNawn	1:25	=R68

ข

ภาพที่ 45.1 ห้องสตูดิโอเล็ก ๆ ของผมไว้สำหรับจัดทำข้อมูล (ก) และรายละเอียดรายการข้อมูลเสียง (ข)

บทที่ 46

มิตรสหายเมืองแคนต์
(พ.ศ. 2547-ปัจจุบัน)

ฤดูใบไม้ผลิในปี พ.ศ. 2547 ผมได้ติดต่อกับ ดร.เทอร์รี มิลเลอร์ แห่งมหาวิทยาลัยแคนซัสสเตท เพื่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับการบรรเลงของหมอแคน ตาบอดชื่อวิเชียร เพ็ชรนิล ซึ่งเป็นคนที่ผมเคยรู้จักที่เชียงใหม่ โดยขอความอนุเคราะห์ อาจารย์ให้พิจารณาจากแผ่นซีดีที่ผมส่งไปล่วงหน้า ปีต่อมาผมจึงมีโอกาสดูหนังไปเยี่ยมอาจารย์เทอร์รีที่เมืองแคนด์ ซึ่งนอกจากได้พบอาจารย์เทอร์รีกับภรรยาซารา (Sara Miller) ที่กล่าวได้ว่าเป็นนักวิชาการชั้นแนวหน้าแล้ว ผมยังได้ทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่ที่ให้ความสนใจดนตรีเอเชีย รอต้อนรับอยู่อีกหลายคน เช่น ไพรวลัย นาหนองขาม นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยทางภาคอีสานของประเทศไทย รวมทั้ง นักวิชาการดนตรีชาวเวียดนามชื่อ ฟง เหงียน (Phong Nguyen) และชาวจีนชื่อ วาชีว ลาย (Wah-Chiu Lai) สุดท้ายจะเป็นใครไปไม่ได้นอกจากแอนดรูว์ ซารีอาร์ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยแคนซัสสเตท ที่เขียนงานปริญญาเอกเกี่ยวกับดนตรีชาวล้านนาหรือ “คนเมือง” ผมรู้สึกว่าคุณเองโชคดีที่มีโอกาสพบปะและได้ร่วมวงปราศรัยกับนักวิชาการที่สนใจในเรื่องเดียวกัน กล่าวได้ว่าผมรอโอกาสนี้มานานที่จะได้เรียนรู้สิ่งใหม่รวมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลดนตรีล้านนาที่ผมได้ศึกษามาทั้งชีวิต

ภาพที่ 46.1 ฟง เหงียน, ซาราและเทอร์รี มิลเลอร์, ไพรวลัย นาหนองขาม, วาชีว ลาย (ตามเข็มนาฬิกาจากด้านซ้ายของภาพ)

บทที่ 47

ต่อยอดองค์ความรู้
วิชาด้านมานุษยวิทยาดนตรี
ผ่านวิถีชุมชน

หลังจากได้จัดทำข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่เก็บรวบรวมจากประเทศไทยและมีโอกาสร่วมถ่ายทอดประสบการณ์ด้านมานุษยวิทยาดนตรีแก่แวดวงการศึกษาหลายต่อหลายครั้ง ทำให้ผมทวนนึกถึงวันเก่าและตระหนักว่า การค้นหาความรู้ดนตรีจากแหล่งชุมชนไม่ได้เป็นเรื่องไกลตัว เพียงแค่เราพาตัวเองก้าวออกนอกประตูบ้านก็จะมีแหล่งข้อมูลปฐมภูมิพร้อมให้เราได้เก็บเกี่ยวอยู่ทุกขณะ และเมื่อย้ายมาอยู่ทางตอนใต้ของมลรัฐแมสซาชูเซตส์ ผมจึงมีแนวคิดที่จะลงเก็บข้อมูลภาคสนามอีกครั้ง หลังจากตระเวนค้นหากิจกรรมทางดนตรีในแหล่งชุมชน ผมจึงได้รับของมอบรางวัลล้ำค่าเป็นองค์ความรู้ด้านดนตรีจากงานภาคสนามในชุมชนใกล้บ้านทั้งหมด 6 มิติ ซึ่งจะกล่าวสรุปไว้ในที่นี้ รายละเอียดประเด็นดังกล่าว ผู้อ่านสามารถค้นหาเพิ่มเติมได้จากสไลด์พาวเวอร์พอยต์ที่ผมจัดทำขึ้นเพื่อใช้บรรยายในชั้นเรียน

1. ดนตรีในชุมชนเขมรอพยพ

ระหว่างทางที่ผมขับรถพาเฮลเก้ไปร่วมทำกิจกรรมที่โบสถ์ยูไนเต็ดเมธอดิสต์ (Union United Methodist Church) ระหว่างทางจึงได้เจอแหล่งชุมชนชาวเขมรอพยพตั้งตระหง่านอยู่ตรงหน้า ชาวเขมรอพยพกล่าวได้ว่าพวกเขาได้ผ่านความยากลำบากและหลบหนีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์จากผู้นำที่ชื่อว่า “พล พต” ซึ่งเมื่อพวกเขาลี้ภัยการเมืองมายังประเทศสหรัฐอเมริกา พวกเขาได้ซื้อคฤหาสน์หลังหนึ่งที่ตั้งอยู่ที่ถนนไฮแลนด์อเวนิว (Highland Avenue) เมืองฟอลล์รีเวอร์ พร้อมทั้งปรับปรุงตกแต่งภายในจนกลายเป็นวัดเขมร ซึ่งเป็นศูนย์รวมการจัดกิจกรรมทางศาสนาและที่พึ่งพิงทางใจ

ภาพที่ 47.1 ชุมชนชาวเขมรและศูนย์รวมการจัดกิจกรรมทางศาสนา

บทที่ 48

ผลงานประพันธ์เพลง
บางส่วนที่ไม่ย่อจนเกินไป

ขณะที่กำลังนั่งครุ่นคิดว่ายังมีเนื้อหาอะไรบ้างที่สามารถนำมาบรรจุในหนังสือเล่มนี้ได้ ก็เป็นเวลาเดียวกับที่ผมแหงนมองขึ้นไปบนชั้นวางเอกสารตรงฝาผนังด้านทิศเหนือของห้องทำงาน และทำให้นึกขึ้นได้ว่าผมได้เก็บรวบรวมผลงานประพันธ์เพลงไว้ 108 แผ่นผลงาน (เป็นตัวเลขให้โชคตามหลักศาสนาพุทธ) ที่ถูกจัดเรียงลำดับหมวดหมู่จากซ้ายไปขวา เริ่มจากปีที่ประพันธ์ก่อนหน้าจนกระทั่งผลงานชิ้นล่าสุด ผมคิดว่าหากผลงานเหล่านั้น 100 ชิ้นจะถูกโยนหายเข้าไปในกองไฟบ้าง ผมก็คงไม่เสียใจเท่าไร หรือผลงานชิ้นเอกจำนวน 8 ชิ้นที่เหลือจะมอดไหม้ไปพร้อม ๆ กัน ผมก็คงไม่รู้สึกละอะไร เพราะเมื่อสัปดาห์ก่อนผมได้ยกตัวอย่างนักประพันธ์เพลงยอดนิยม โยฮัน เซบาสเตียน บาค แก่คณะนักขับร้องประสานเสียงของผมที่โบสถ์เซนต์โทมัสว่า การที่บาคได้รับยกย่องให้เป็นนักประพันธ์เพลงที่ยิ่งใหญ่ อาจเป็นเพราะเขาอมตัดใจเลือกผลงานที่ไม่เข้าตาโยนลงถังขยะไปเสียก่อนที่จะถูกนำไปตีพิมพ์ และเมื่อผมพูดจบนักร้องเสียงเทเนอร์คนหนึ่งก็พูดขึ้นมาว่า “ແ່ງຮົງກີ່..... (เขาพูดชื่อ นักประพันธ์เพลงที่มีผลงานไม่กี่ย่น่าประทับใจ) ไม่ได้ทำอย่างนั้น” ในบทนี้ผมขอกล่าวถึงงานประพันธ์ชิ้นเอกของผมจำนวน 8 ผลงาน ซึ่งหวังว่าจะเป็นสิ่งเชิดชูเกียรติแก่อาจารย์เจ. ฮาร์โลด มอยเออร์ (J. Harold Moyer) แห่งวิทยาลัยเบซิล และอาจารย์เซิร์ล ไรท์ (Searle Wright) แห่งวิทยาลัยศาสนศาสตร์ยูเนี่ยนที่ได้ประสิทธิ์ประสาททักษะวิชาการประพันธ์เพลงให้แก่ผม แม้ว่าบทประพันธ์ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ไม่ได้ถูกหยิบยกขึ้นมาจากผลงานที่แต่งขึ้นเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของวิชาเรียน แต่มันสะท้อนให้เห็นถึงองค์ความรู้และประสบการณ์ที่สั่งสมจากคำชี้แนะของอาจารย์ผู้สอน และสามารถทำให้ผมนำมาต่อยอดงานประพันธ์ได้จริง

บทประพันธ์แรกที่ผมเขียนและนำออกแสดงต่อหน้าสาธารณชน คือ เพลงขับร้องประสานเสียงชื่อ “O Father, All Creating” ขับร้องครั้งแรกในปี พ.ศ. 2503 ในงานแต่งงานของพี่สาวผมเอเวลินและจอห์นผู้ที่เป็นเจ้าบ่าว จากนั้นไม่นานผมก็มีผลงานอีกชิ้นหนึ่งชื่อ “Black Madonna” ประพันธ์ขึ้นจากการใช้ทฤษฎีเซตจนได้รับรางวัล Thresher Award จากวิทยาลัยเบซิล และถึงแม้ว่าผลงานทั้งสองที่กล่าวมาได้ออกแสดงในเวทีสาธารณะแต่ต่อมาก็ไม่ได้รับความสนใจจากผู้ฟังเท่าที่ควร สกอร์โน้ตทั้งสองเพลงนี้รวมถึงผลงานเพลงอื่น ๆ ในระดับมาตรฐานเดียวกัน จึงถูกวางสงบนิ่งอยู่บนชั้นฝาผนังตลอดมา

ปัจฉิมลิขิต
อันปราศจากเหตุและผล
ทางวิทยาศาสตร์

ผมเคยหยิบยกวลี “ก่อนวิถีเหตุและผลทางวิทยาศาสตร์” (pre-scientific) ของกวีชาวอังกฤษที่ชื่อชาร์ล ดิคคินส์ มาเป็นชื่อบทแรก ดั้งนั้นเพื่อให้เกิดความสมดุล ผมจึงขอนำวลีเด็ด “ปราศจากเหตุและผลทางวิทยาศาสตร์” (unscientific) ของ โซเรน เคียร์เคการ์ด (Soren Kierkegaard) มาตั้งชื่อเป็นบทสรุป และผมเห็นว่าหนังสือเล่มนี้ไม่สามารถจบลงได้หากยังไม่ได้นำเหตุการณ์ใน พ.ศ. 2537 ที่เป็นครั้งหนึ่งในชีวิตของการจัดการแสดงดนตรีสำหรับคณะขับร้องประสานเสียงกลุ่มใหญ่มาเล่าสู่กันฟัง บทร้องใจความสั้น ๆ ที่ตั้งก๊กก้องในวันคริสต์มาสมาจากคำปรารภของเศคาริยาห์ (Zechariah) กล่าวไว้ในบทแรกของ The Gospel of Luke ว่า

Lord, now lettest thou thy servant depart in peace

พระเจ้าผู้เมตตา บัดนี้ท่านยินยอมให้บริวารของท่านจากไปอย่างสงบ

for mine eyes have seen thy salvation

ข้ามองเห็นท่าน ผู้ซึ่งพานพบวิถีปลดปล่อยผู้คนจากอภุศลธรรม

ครั้งแรกในวัยเด็กที่ได้ยินบทร้องนี้ ผมมองเห็นภาพชายชราผู้หนึ่งยินดีปรีดาไปกับประสบการณ์ที่เฝ้ารอมานานแสนนาน มันเป็นประสบการณ์บางอย่างซึ่งเข้ามาในชีวิตและทำให้เขารู้สึกว่าเมื่อเหตุการณ์นั้นผ่านไปเขาก็พร้อมจากโลกนี้ไปด้วยรอยยิ้มที่สิ้นกังวล ผมสัมผัสได้ถึงความรู้สึกของเศคาริยาห์ บทร้องข้างต้นก็เหมือนการได้เขียนหนังสือเล่มนี้เสร็จสมบูรณ์ลงและสามารถเผชิญหน้ากับพญามัจจุราชด้วยรอยยิ้มโดยไม่สะทกสะท้าน งานเขียนชิ้นนี้จึงเสมือนภาระหน้าที่อันใหญ่หลวงที่ต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นลง ภาระหน้าที่ซึ่งอยู่ในห้วงคำนึงของผมตลอดเส้นทางการเดินทางออกจากประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2514 ผมหวังตลอดมาว่าควรต้องหยิบเอาข้อมูลองค์ความรู้ที่ได้จากดินแดนอันไกลโพ้นนำมาเขียนเป็นเรื่องราวและตีพิมพ์เผยแพร่ซึ่งเดิมทีข้อมูลทั้งหมดอยู่ในรูปของเทปรีลและเทปคาสเซตที่เก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานเสียงดนตรีพื้นบ้าน มหาวิทยาลัยอินดิแอนา ความตั้งใจแรกเริ่มของผมคือเพียงเพื่อให้ผู้ที่สนใจได้ศึกษาค้นคว้าหรือผลิตเพลินไปกับบรรณารักษ์ของข้อมูลเสียง แต่แล้วผมก็ได้รับแรงบันดาลใจในการเขียนเรื่องราวจากข้อมูลเสียงเหล่านั้น อีกทั้งยังเรียบเรียงขึ้นเป็นนอร์ธธาธิบายประกอบสื่อพร้อมบอกเล่าชีวิตนักมานุษยวิทยาคนตรีคนหนึ่ง

ดัชนี

ก

กระท่อม 28, 103, 210, 211, 260, 261,
277, 281, 327–330, 400, 456, 534
กลองปั้งปั้ง 68, 93, 135, 350, 352
กลองปู่เจ้ 138, 139, 144
กลองมโหระทึก 333, 334, 335, 338, 340, 341,
344, 433, 434, 441, 514, 518, 520, 521, 522
กลองแฉวง 69, 114, 520
กะเหรี่ยง 64, 333, 334, 335, 338, 341,
342, 344, 370, 391, 392, 394, 396, 397, 521
เกี้ยวสาว 102, 175, 176, 197, 199, 200,
206, 223, 241, 260, 288, 371, 374, 401, 402,
404, 452, 534

ข

ขบวนแห่ 101, 125, 135, 138, 182,
227, 228, 288, 289, 309, 310
ขลุ่ย 25, 68, 73, 93, 96, 177, 264, 326, 350,
352, 420
ขับซอ 25, 45, 148, 165, 264, 300,
301, 302, 327, 350
ขับร้องประสานเสียง 7, 22, 23,
24, 44, 51, 52, 392, 393, 476, 487, 500,
504, 509, 510, 527
เขมร 18, 166–167, 241–242,
353, 526, 546, 547, 549, 562

ค

ครุฑอด อักษรทับ 60, 313
ครุอินตา 346, 347, 348, 350
คำว 160, 446, 451, 453
คำ กาไวย์ 105, 106, 107, 108,
110, 245, 246, 535
แคน 31, 93, 257, 258, 320,
322, 324, 371

ข

ห้องคูลิตั้ง 524
จกไหล 110, 223, 226, 251, 535
จ้องหนอง 371–372, 386, 387, 404,
406, 551
จ้อยซอ 161, 175
จักรยานยนต์ฮอนด้า 60, 148, 262
เจอร์ลัด 9, 61, 73, 138, 171, 181,
190, 205, 221, 319, 352, 397, 462, 463, 464,
465, 466, 467, 468, 469, 470, 543
เจ็ย 207, 208, 210, 211, 212

ช

ชาร์ล ดิคคินส์ 590
เซียงของ 30, 31, 436, 437
เซียงราย 24, 25, 27, 30, 32, 34,
45, 73, 89, 96, 161, 178, 190, 247, 256, 371
เซียงใหม่ 23, 28, 31, 32, 44, 46,
49–69, 73, 84–112, 120, 148, 550

ช

ชาลซ์บูร์ก 41, 483–488
ชาลัม 577, 578
ชิง 68, 92, 93, 177, 179, 199, 244,
264, 329, 330, 349, 350, 352, 490, 523
ไซมอน สตาร์ 431, 432, 434,
435, 439, 440, 441

ด

ดนตรีคริสตจักร 404
ดนตรีจีน 96, 266, 358, 359, 360, 361, 367
ดนตรีพื้นเมือง 54, 68, 349
ดนตรีล้านนา 531–533, 538, 543
ดนตรีเสียงทนาย 486
ดาร์ตมัธ 378, 500, 509, 511, 518–526, 582

เดวิด มอร์ดัน 46, 47, 85, 92, 96,
97, 99, 112, 491, 531

ก

ถ้าเซียงดาว 428, 429, 450, 458

ข

ทรง คำร้อง 93, 205, 383

เทพศาสเซ็ด 404, 405, 410, 413, 418,
419, 491, 500, 514, 515, 531, 532, 533, 590

เทปรีล 64, 352, 353, 376, 377,
387, 401, 514, 515, 590

เทศกาลประจำปี 298, 302, 503, 552, 556

เทอร์รี่ มิลเลอร์ 172, 538, 540, 542, 562

ค

น้อย ณ คำปัน 100, 101, 113, 114, 115,
135, 193, 492, 534

นายตัน 216, 219, 220, 221, 226,
227, 228, 230, 231, 240

นายทิพย์ 100, 147, 148, 235,
278, 291, 293

นายน้อยแปง 451, 452, 453

นายบุญ 110, 111, 192, 202, 205,
212, 213, 224, 225

นายบุญตัน 262, 263, 272

นายยก สงคราม 256

นายสุข 110, 111, 212, 224,
225, 240, 241, 245, 250, 251, 535

นายหมอก 237, 238, 239, 261

นิโคลาส อิงแลนด์ 45

ด

บทประพันธ์ 44, 52, 55, 475, 478,
482, 487, 493, 494, 519, 529, 568, 570-584

บทสวด 180, 183, 193, 307, 320

บรรพบุรุษ 110, 276, 277, 278, 280,
282, 300, 403, 404, 424

บุรุษ แกสตัน 474, 475, 484

บ๊อบ ซาค 37, 438

บ้านบูชา 110, 192, 202, 218, 220,
222, 224, 226, 230, 231, 239, 246, 535

บ้านห้วยทราย 30, 31, 432, 436, 437, 439

โบสถ์เซนต์ปีเตอร์ 500, 503

จ

ประจวบ เดชะวรรณ 60, 206, 444

ประจวบและเจอร์รี่โซว์ 174, 206

ประสิทธิ์ เลี้ยวศิริพงษ์ 243

ปราสาทศพ 227, 287, 288

ปี่จุม 148, 165, 350

ปี่พาทย์พื้นเมือง 25, 284, 287, 291, 313, 534

ปืนไรเฟิล 434, 457

ฉ

ผู้ใหญ่บ้าน 278, 403-406, 451, 453, 455

ช

พระคัมภีร์ 10, 20, 43, 44, 45, 53,
57, 72, 80, 406, 444, 453, 454, 457

พระเครื่อง 421-429, 450

พอล ลูอิส 370, 377, 400, 402, 404,
407, 410, 478, 481

พ่อหนานตา 173, 174, 176, 178

พินเดหนา 397, 398

พินเปี้ยะ 65, 110, 215, 217, 225,
234, 238, 239, 241, 244, 251, 292, 492

พิธีกรรม 10, 26, 54, 65, 76, 81,
118, 160, 174, 178, 180, 276, 277, 278, 279,
281

พิพิธภัณฑ์ 248, 249

พิพิธภัณฑ์ 62, 208, 213, 239, 330,
334, 352, 418, 487, 488, 493, 515, 518, 531,
533, 590

เพลงปฏิพากย์ 148, 445, 446

ฟ

ฟองจันทร์..... 131, 186, 205, 423
 ฟ้อนผี.....275, 276, 277, 278, 279,
 280, 281, 283
 ฟอลตรีเวอร์...526, 527, 546, 548, 576-578, 591
 ฟาร์มสัมพันธกิจ8, 16, 20, 21, 23, 24,
 32, 35, 44, 382

ภ

ภูมิปัญญาล้านนา..... 187, 192, 194

บ

มัง.....31, 64, 73, 370, 381, 382,
 383, 384, 386, 387, 388, 389, 390, 433, 549,
 550
 มอญ..... 534, 562-566
 มานุษยวิทยาคนตรี..... 44, 138, 237
 มิชชันนารี.....9, 10, 12, 16, 18, 19,
 20, 27, 28, 37, 46, 50, 51, 293, 371, 379,
 387, 392, 400, 416, 417, 478
 เมียน..... 65, 370
 โมสาร์ท.....7, 41, 476, 486-488

ส

ระฆัง.....493-497
 รักบรรเลง..... 61, 313
 ราตาปุชกี..... 502, 503
 โรงพยาบาลทอม ดุสเซ็ย.....30, 31, 438
 โรงพยาบาลแมคเคน.....56, 57
 โรงเรียนเซียงรายวิทยาคม..... 34, 256

า

ลายวัวขึ้นเขา..... 319
 ลาหู่..... 64, 370, 399, 400, 401, 402, 405
 ลำพูน..... 23, 100, 110, 192, 202, 218,
 219, 224, 239, 241, 243, 246, 252, 257, 532
 ลิซุ..... 64, 370, 409, 410

ลุงดำคำ..... 62, 102, 163, 171,
 260, 273, 325, 326, 330, 534

จ

วงตั้งโนง..... 69, 100, 310
 วณิพก.....102, 272, 273, 466, 467, 471
 วัดเจดีย์หลวง..... 303, 304, 306, 307
 วัดเชียงมั่น60, 69, 534
 วัดพระธาตุดอยสุเทพ..... 24, 323, 382, 384
 วัดเอรัณทวณ..... 109, 535
 วันคริสต์มาส.....21, 24, 91, 454, 510, 524, 590
 วิเชียร เพ็ชรนิล..... 314, 315
 วิทยาลัยลัพตัน..... 488, 492, 494, 497, 532
 วิทยาลัยพระคริสตธรรมแห่งประเทศไทย..... 23
 ไวยวิทย์..... 95, 96, 190, 191, 205, 360

ค

ศาสนจักรเพรสไบทีเรียน..... 16

ก

สถาบันศาสนศาสตร์ไทย.....50, 71, 82, 97,
 186, 352, 358, 460, 478
 สรรเสริญพระเจ้า.....20, 55, 72, 393, 406, 569
 สหรัฐอเมริกา.....9, 13, 16, 27, 33, 36,
 41, 51, 56, 62, 80, 96, 111, 127, 144, 243,
 330, 353, 354, 440, 447, 488, 517, 546,
 546-549, 551, 555, 559, 560, 562-566, 572
 สะล้อ.....54, 68, 93, 177, 179, 244,
 264, 349, 350, 352
 สะล้อ ซอ ซึง..... 54, 68, 92, 93, 349, 490
 สัปเหร่อ..... 289, 293, 294, 313
 สำราญ..... 461-465, 472
 สุสาน.....227, 228, 255, 274, 286,
 288, 289, 292, 293, 294, 312, 313

ข

หนองเส้ง.....264, 287, 293, 296
 หมอดู..... 424, 425, 426, 427, 428, 430

อ

ออร์แกน	19, 20, 31, 44, 72, 500, 527, 529
ออร์ฟ	484, 485, 504
อาซา.....	28, 64, 370, 373, 378
อำนาจ กล้าพัด.....	187, 206, 345, 347, 355
อำนาจโจ้ว.....	165, 346, 347, 348, 350, 351, 352
อินทร์หล่อ สรรพศรี.....	27, 452, 467
อิดิธ ฟาเกอร์เบิร์ก	43, 334
แอนดรูว์ ซารีอารี.....	247, 248
แอสโซเนต.....	352, 511, 513, 522, 571

ฮ

ฮีมน์	571-572
เฮลกา	206, 390, 511, 521, 522, 528, 530, 546, 546-587, 547, 548, 552, 555, 556

J

Junk Machine	508
--------------------	-----

P

psalm	577
-------------	-----

R

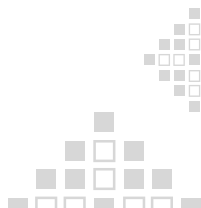
Ratapuski.....	502
----------------	-----

S

Salzburg.....	41
---------------	----

T

The twenty-one “sound sources”	477, 478
--------------------------------------	----------

ประวัติผู้แปล

รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรศ อัมโร

สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) จากสถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และปริญญาโทด้านดนตรีจากวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล หลังจากสำเร็จการศึกษาเขาได้บรรจุเป็นอาจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ก่อนจะย้ายไปเป็นพนักงานมหาวิทยาลัย (สายวิชาการ) ที่ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจากนั้นไม่นานก็ได้รับทุนรัฐบาลไปศึกษาต่อระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ณ มหาวิทยาลัยเดอร์แฮม (Durham University) ประเทศอังกฤษ ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2561 รองศาสตราจารย์ ดร.ธรรศ อัมโร ได้รับรางวัล Study UK Alumni Awards Thailand 2023 (ประเภท short listed) จากสถานเอกอัครราชทูตอังกฤษประจำประเทศไทย ซึ่งเป็นรางวัลในระดับนานาชาติเพื่อมอบให้แก่นักเรียนที่มีผลงานโดดเด่น สามารถนำความรู้กลับมาสร้างประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติและองค์กรอย่างเป็นรูปธรรม

ปัจจุบัน รองศาสตราจารย์ ดร. ธรรศ อัมโร มีหน้าที่รับผิดชอบในรายวิชา ทักษะปฏิบัติเดี่ยวและการรวมวงดนตรีตะวันตก 1 (กีตาร์คลาสสิก) ทฤษฎีดนตรีสากล การวิเคราะห์ดนตรี เทคโนโลยีดนตรี สุนศาสตร์การดนตรี และภาษาอังกฤษสำหรับนักดนตรี นอกจากนี้ยังให้ความสนใจเกี่ยวกับงานวิจัยด้านพัฒนาหลักสูตรและการสอนกีตาร์เบื้องต้น เพื่อช่วยขับเคลื่อนระบบการศึกษาดนตรีสู่ความเลิศทางวิชาการในระดับชาติและนานาชาติ

Facebook : Tat Amaro | Email : tata@nu.ac.th | Line ID: tatquin9999

หนังสือแนะนำ

เครื่องดนตรีสยามในจดหมายเหตุชาวฝรั่งเศส สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ.2199-2231 (ฉบับปรับปรุง)

ผู้แต่ง : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วราภรณ์ เชิดชู

หนังสือเล่มนี้เป็นการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องดนตรีสยามที่ปรากฏในจดหมายเหตุของชาวฝรั่งเศสในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา โดยศึกษาจากเอกสารต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสฉบับแปลภาษาอังกฤษและฉบับแปลภาษาไทย จำนวนทั้งสิ้น 82 ฉบับ มีเนื้อหาครอบคลุมด้านการขนานนามเครื่องดนตรีที่มีการถอดเสียงคำภาษาไทย การใช้คำยืมจากดนตรีตะวันตก คำบรรยายที่บ่งชี้ลักษณะเฉพาะ ทางกายภาพของเครื่องดนตรีแต่ละเครื่อง บทบาทหน้าที่ของการบรรเลงที่พบในบริบทต่าง ๆ ตลอดจนภาพรวมของวัฒนธรรมดนตรีในราชสำนักสยามในช่วงเวลานั้นเพื่อประมวลสู่การสกัดสาระข้อเท็จจริงและวิพากษ์ประเด็นข้อสันนิษฐานต่าง ๆ ที่บันทึกขึ้นจากพื้น ความรู้ ทัศนคติ และวัฒนธรรมของผู้บันทึกชาวยุโรป ดังนั้น สารคดีในจดหมายเหตุ ที่บันทึกโดยชาวฝรั่งเศสกลุ่มนี้จึงมีคุณค่าและความสำคัญต่อการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมดนตรีไทย

ดนตรีกับผู้สูงอายุ

ผู้แต่ง : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิษณุ บุญรอด

ดนตรีมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างความสุข ความบันเทิงรเมรมย์ สร้างรอยยิ้มและความสนุกสนานให้กับทุกคนโดยเฉพาะผู้สูงอายุได้มีชีวิตชีวา มีแรงขับเคลื่อนให้เกิดแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต เสริมสร้างสุขภาวะที่ดี ได้เห็นคุณค่าของตนเอง เสริมสร้างปฏิสัมพันธ์ในการเข้าสังคม และเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุ ที่จะสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

หนังสือ “ดนตรีกับผู้สูงอายุ” ผู้เขียนได้รวบรวมองค์ความรู้ แนวคิดและประสบการณ์ในการนำดนตรีเข้าไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตกับกลุ่มผู้สูงอายุ เพื่อเป็นประโยชน์ให้แก่ผู้ที่สนใจได้สามารถนำแนวคิด วิธีการ หรือประสบการณ์ของผู้เขียนไปประยุกต์ใช้กับกลุ่มผู้สูงอายุในบริบทต่าง ๆ ที่หลากหลาย รวมถึงยังเป็นฐานข้อมูลและแนวทางที่จะสามารถนำไปต่อยอดในการศึกษาและการวิจัยให้กับผู้ที่สนใจเกี่ยวกับการนำดนตรี เข้าไปใช้กับกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อสร้างประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ สังคม และประเทศชาติต่อไป

ศิลปะการเขียนบทความ

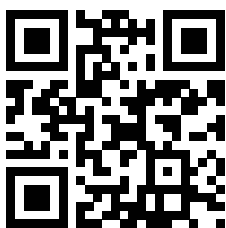
ผู้แต่ง : ผศ. ดร.ทรงภพ ขุนมธุรส

หนังสือ ศิลปะการเขียนบทความ ลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายากโดยเริ่มจากพื้นฐานความรู้ว่าด้วยการเขียนบทความในภาพกว้างก่อน จากนั้นจึงนำเสนอแนวทางการเขียนบทความเฉพาะประเภท อีกทั้งยังคัดสรรบทความประเภทต่าง ๆ มาเสนอเป็นตัวอย่างเพื่อให้ผู้อ่านสามารถศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างเข้าใจลึกซึ้ง หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับนิสิต นักศึกษา ครู อาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนผู้สนใจศึกษา ค้นคว้าเกี่ยวกับการเขียนบทความ ซึ่งจะเป็น คู่มือช่วยให้ผู้อ่านมองเห็นภาพรวมและเข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับศาสตร์และศิลป์แห่งการเขียนบทความได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

สั่งซื้อหนังสือออนไลน์ จัดส่งถึงบ้านสะดวกรวดเร็ว

สั่งซื้อทันที

✉ nuph@nu.ac.th

📘 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์

☎ 0 5596 8833-8836

🌐 [nu_publishing](https://www.nupress.grad.nu.ac.th)

NUPH
online store

www.nupress.grad.nu.ac.th